یەکەمین گۆڤاری کارگێڕی و گەشەپێدانی مرۆیی
لە کوردستاندا
لە پێناو گەلێکی خاوەن بڕیاردا

بڕیار

56
ساڵی پێنجەم
شوباتی
2013
مانگانەیەکی تایبەتە بە کارگێڕیو گەشەپێدانی مرۆیی

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

کێ پەیامەکان بگەیەنێت؟!

ئەو دیو سنوور، یان هێڵی سور!!

بەرهەمی چاکە لەگەڵ دایكو باوك

نرخی ئارامگرتن

هیچ شتێك مەحاڵ نییە بۆ سەرکەوتن!!!

لەگەڵ مەلا حەسەنی دزڵی مەردۆخی شاعیردا

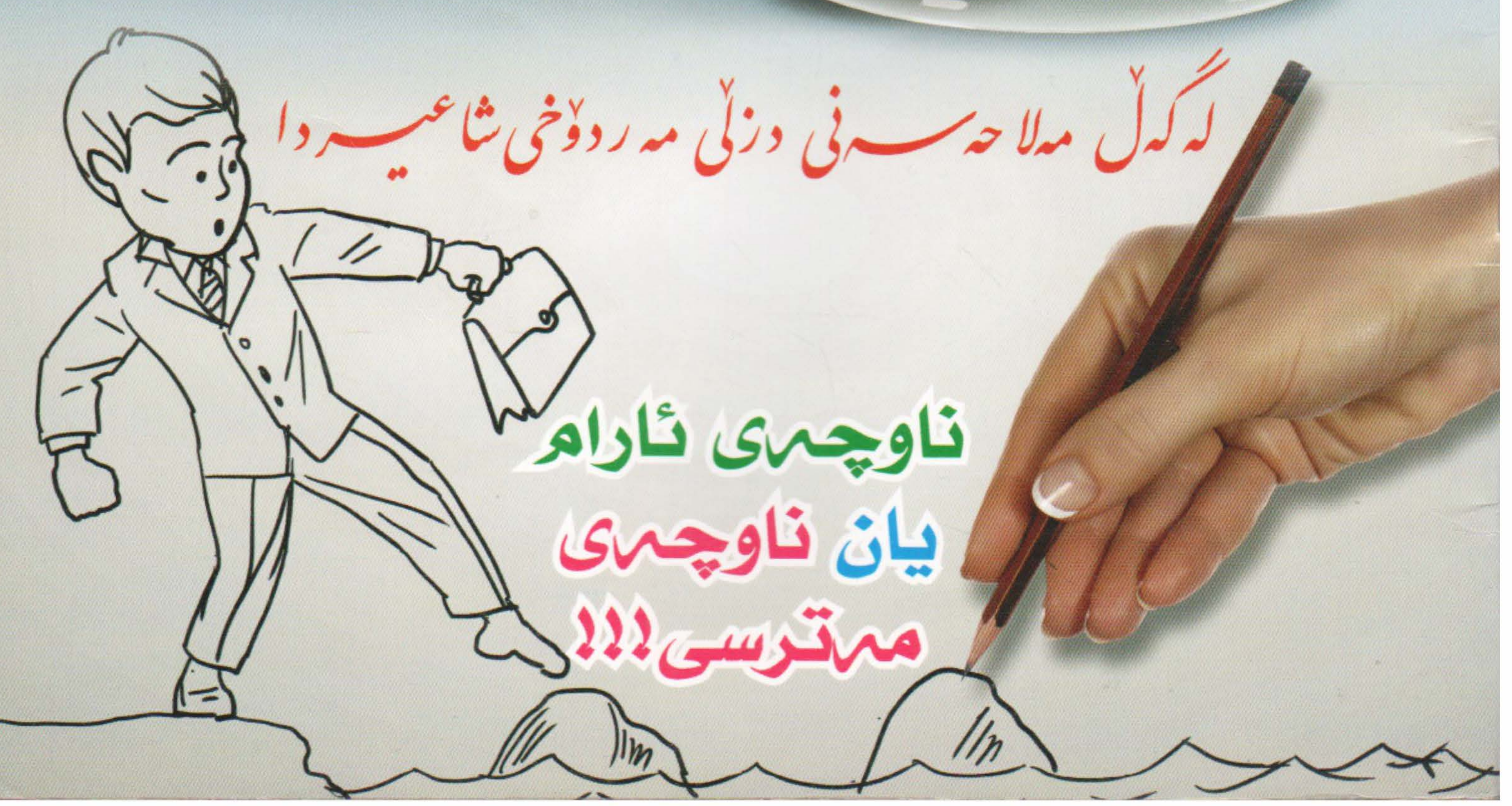

ناوچەی ئارام یان ناوچەی مەترسی!!!

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

خەندەت بە ڕووی براکەتدا خێرو چاکەیە!!

پێغەمبەر محەممەد (درووودو سڵاوی خودای لێبێت)

تبسمك في وجه اخيك صدقة!!

النبي محمد ﷺ

Your smiling at your brother's face is an act of charity!!

-Prophet Muhammad (PBUH)

RASAN
Group

ئەم لاپەڕەیە بە سپۆنسەری
گروپی کۆمپانیاکانی ڕەسەن بڵاو دەکرێتەوە

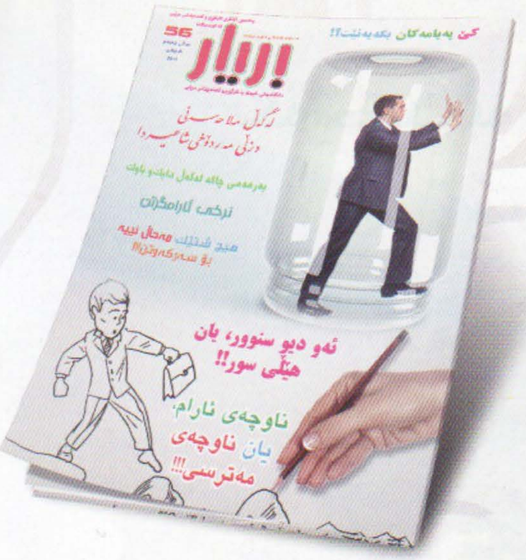

The first Magazine Specialized in Management and Human Development in Kurdistan

لە پێناو گەلێکی خاوەن بڕیاردا

بڕیار

مانگنامەیەکی تایبەتە بە کارگێڕی و گەشەپێدانی مرۆیی

سالی پێنجەم - ژمارە 56 - شوباتی 2013

NO. 56

کارگێڕی و بازاڕسازی

5

10

13

14

خاوەنی ئیمتیاز

ئەندازیار: مەسعود تاهیر ڕۆژبەیانی

سەرنووسەر

عادل محەممەد شێخانی

sarnosar@yahoo.com

بەڕێوەبەری نووسین

بەرزان ئەبوبەکر

دەستەی نووسەران

هاژە شێروانی - پەری شێخ کەریم

پەیمان بەرزنجی - بێگەرد فارس

محەممەد مێرگەیی - وەهاب حەسیب

محمد هاشم محمد - ئەسکەندەر ڕەحیم

ڕاوێژکاری یاسایی

پارێزەر: ئازاد محێدین

بەشی هونەری و دیزاین

قەیدار ڕەحیم

پشتیوان عبدالرحمن

ناونیشانی گۆڤار

سلێمانی - شەقامی سالم -تەلاری جەمالی حاجی عەلی- نهۆمی سێیەم- نزیک پردی خەسرەو خاڵ

٣١٩٣٩٤٦ - ٠٧٧٠٢١٧٨٦٨٢

هەولێر - شەقامی تاران - کۆمپانیای ڕەسەن - نزیک وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێبوون

٠٧٥٠٤٤٦٣٢٣٠

E-mail: bryarmagazin@gmail.com

بەشی ڕیکلام: گۆران جەمیل

٠٧٧١٠٢٧٩٧١٨ - ٠٧٤٨٠١١٢٧٨٧

دابەشکردن: کۆمپانیای پەیک

٠٧٧٠٨٦٤٩٢١٠

چاپ: کۆمپانیای پیرەمێرد

نرخ 2500 دینار

یەکەم دڵۆپ

سەرنووسەر

کێ پەیامەکان بگەیەنێت؟!

مرۆڤە چاکەکان تەنها دەتوانن خودی خۆیان بنیاتبنێن، چاکە لــە ناخی خۆیاندا بڕوێنن، بەڵام ئەوە مرۆڤە چاكو چاکخوازەکانە کە دەتوانن کۆمەڵگا چاکەکان بنیاتبنێنو هەنگاو بەرەو چاکخوازی هەموو دنیا بنێن!

ئــەوان خاوەنــی پەیامــن، دەیانەوێت پەیامەکەیــان بە گوێی زۆرترین ژمارە لە مرۆڤ بگات!

ئەوان وەکو ســەربازێکی نەناسراو، دەروێشێکی کەشکۆڵ لەشان، شار بەشارو گوند بە گوندو شەقام بە شەقام دەگەڕێنو لە دەرگای دڵەکان دەدەن، بۆ ئاســوودەیی ڕۆحو پشــوی دڵەکان، وشەی شیرین لەســەر لێوەکانیان وەکــو تەرزەی پەپولە دەبارێو بەســەر پێڵوی چاوەکانیانەوە دەنیشێتەوە.

بــۆ خەمباران خەندەو بۆ بێ هیوایان هیواو، بۆ هەژاران نانو بۆ دڵان سۆزو ئەوینو میهرەبانین!

ئــەوان نەمری بــۆ خۆیان تۆمــار دەکەن، دەســتی مرۆڤەکان دەگرن، تا ببنە مرۆڤێکی تەواو، بە تەواوی مانا، مرۆڤ!

ئەوان وەکو بارانن، لەگەڵ خۆیاندا، بوونەوەر گوڵباران دەکەنو وشکەڵان دەکەنە گوڵستانو لێڵایی سۆمای چاوەکان دەڕەوێننەوە.

بۆ ئێمــەش نەبینە پەیامبەری پەیامــە جوانەکانی بڕیار، بۆ هــەوڵ نەدەین ئــەم پەیامانە بگاتــە هەموو کەســێکی ئەم وڵاتە کە خۆشــمان دەوێن، حەزدەکەین هەمیشــە شــادی میوانیان بێت، نامانەوێت فرمێسکی قەتیس ماوو دەستی ژێر چەناگەیان ببینین!

بۆچــی نایەیتە ڕیــزی چاکخوازانو بۆ پاراســتنی هزرو بیری خوشكو براو کوڕو کچەکانمان، پەیامە بەرزەکانی خۆت ناگەیەنیت!

ئەو پەیامە شــیرینانەی کە ســەربازانی ونو عاشقانی پەیڤی جوان شــەونخونی دەچێژن لە نەخشــاندنیدا، بێئەوەی چاوەڕوانی ئافەرینو دەستخۆشی کەس بکەن!

ئەوەی لەسەر تۆشە تەنها گەیاندنی ئەو پەیامانەیە!

حەزناکــەن پەیامی خۆشەویســتیو دڵســۆزیو گەشــەپێدانو سەرکەوتنو گۆڕانو بەرەوپێشــچوونو ئاوەدانکردنەوەو بەخشینی هیواو شادیو سەرفرازی بگاتە هەموو کونجو قوژبنێکی ئەم وڵاتە؟!

حەزناکەن مانگانە وەکو ئێوە، هاونیشتمانیانی ئەم کوردستانە شیرینەش، لە پەیامەکانی بڕیار بەهرەمەندبن؟!

بۆ هەمووومان نەبینــە پەیامبەرو پەیامنێری ئەم گۆڤارەی کە ژووانی عاشقانی وشەو ساباتی هەستی جوانو پەیڤی ڕەنگاو ڕەنگو گوڵستانی ئەدەبی کوردیو زمانی جوانی بابو باپیرانمانە؟!

ئەگــەر بڕیارت داوە کە تۆ یەکێــك لەو پەیامبەرانە بیت ئەوا ئەم بڕیارەت، گەورەترین بڕیاری ژیانتە، پیرۆزت بێت پەیامبەری پەیامی چاکخوازیو خزمەتکردن بە کوردو کوردستان!

کارگێڕی بە گوفتار

تامی مردن لە پێناو شتێکی بێ کەڵکدا، هاوشێوەیە بە تامی مردن لە پێناو شتێکی گەورەدا!

موتەنەبی

نەزانی باڵ بەسەر هەر وڵاتێکدا بکێشێت، شێرەکانی دەبنە مەیموون!

مەعروف رەسافی

تەنها گوڵەگەنمە بەتاڵەکانە، کە هەمیشە سەری بەرزیان دەشەکێتەوە!

لیشتنبرگ

نەداریو ئاتاج، یاسا نازانن!

پەندێکی عەرەبی

ئامانجی جەنگ، گەیشتنە بە ئاشتی!

ئەرستۆ

کۆیلەی کەس مەبە، لە کاتێکدا خودا تۆی بە ئازادی خوڵقاندووە!

ئیمامی عەلی

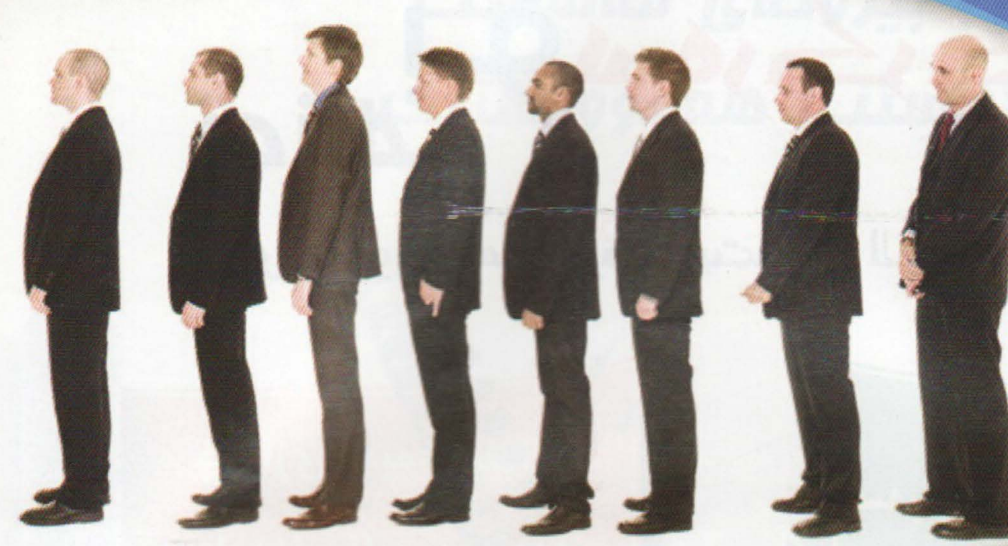

نرخی ئارامگرتن

خەڵکی بەریتانیا ناسراون بەوەی کە توانای ئارامگرتنی لە ڕادەبەدەریان هەیە، بەڵام ئەمڕۆ لەبەر ئاڵۆزبوونی ژیانو زۆربوونو کارو ئەرکەکان، بەو شێوەیەی جاران نەماوە، هەر لەبەرئەوەیە کە ئێستا بۆ ڕاوەستان لە ڕیزی ئەنجامدانی کارێکدا، دەتوانی لەبری ئەوەی خۆت ڕاوەستیو بۆ ماوەیەکی زۆر چاوەڕوانی بکەی، کەسێکی تر بە کرێ بگریت، بەرامبەر بە (٦٠) جونەیهی ئیسترلینی بۆ هەر کاتژمێرێك!

سەرەتای ئەم بیرۆکەیە بە خەیاڵی یاریچییەکی تۆپی پێ داهات، کە ئێستا بێژەری تەلەفزیۆنییە، کە (٣٠٠) جونەیهی دایە سواڵکەرێك تا لە بری ئەو لە ڕیزدا بووەستێت، بۆ وەرگرتنی فۆڕمی کڕینی شوققەیەك بە بڕی یەك ملیۆن جونەیهی ئیسترلینی!

بەڵام ئێستا کۆمپانیایەك بەم خزمەتگوزارییە هەڵدەستێتو (٨٠) کارمەندی بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە هەیە، ئەم کارەش پێویستی بە هیچ شارەزاییو ئەزموونو بڕوانامەیەك نییە، جگە لە ئارامگرتن!

لەم چیرۆکەوە فێردەبین:

١- ئارامگرتن سیفەتی گەورەکانە، گەیشتن بە سەرکەوتن بەبێ ئەو مەحاڵە.

٢- کات نرخی هەیە، بەڵکو نرخی هەموو شتەکان کات دەیبەخشێت، ئەگەر جاران دەگوترا کات لە ئاڵتونە، ئێستا دەکرێت بگوترێت کە ئاڵتون بەرهەمی کاتە.

٣- کات کڕینو فرۆشتنی پێوە دەکرێت، هەندێجار دەیفرۆشین، هەندێجاریش دەیکڕین، ئەمە کارێکی باشە، بەڵام کارەسات ئەوەیە کە زۆرجار لە خۆڕا بە هەدەری دەدەین!

٤- ئەگەر بمانەوێت کارەکانمان بە خێرایی ئەنجام بدەین، ئەوا دەبێت، کاتی کەسانی تر بکڕین، تا لە بری ئێمە بە هەندێك لە کارەکانمان هەڵسنو ئێمەش لە بەرامبەردا کرێیان پێ دەدەینو خەریکیو سەرقاڵی کاری ترمان دەبین.

٥- هەموو کاروبارەکان لە چوارچێوەی کاتەکانماندا ئەنجام دەدرێت، زۆر کەڵەکەکردنی کارەکانمان وامان لێدەکات، کە کاتمان نەمێنێت بۆ پشووی ڕۆحمان، کەواتە پێویستە ڕژد نەبینو پارەمان لە کات زێتر خۆشنەوێتو بە پارەکانمان کاتەکانمان بکڕینەوە، تا چێژ لە ژیانمان وەربگرینو سەرکەوتووبین لە کاروباری خێزانیماندا، وەکو سەرکەوتنمان لە کارە بازرگانیەکاندا.

٦- دەکرێت بۆ کەسێك کە سەرقاڵی ئەرکێکە کە تەنها جەستەی بۆ تەرخانکردووە، سود لە هزرو مێشکی خۆی وەربگرێتو لەو کاتەدا خەرکی خوێندنەوەی کتێبێك، یان نووسینی پارچەیەکی ئەدەبی بێت، هاوکات لە دوولاوە سودمەند دەبێتو کاتەکانت کەرەتی (٢) دەکات، دیوێکی بۆ ژیانو زیندەگیو دیوێکی بۆ زانستو ڕۆشنبیریو خۆراکی مێشك!

تەنها بۆ سەرکردەکان

ئەگەر ناتەوێت سەرکردە بیت، ئەم لاپەڕەیە مەخوێنەرەوە!

جیاوازی هەیە لە نێوان
ئەنجامدانی کارو ئەنجامدانی
کار بە وەستایی و ڕێك وپێكی!

دوایت گیبستون

سەرکردایەتی توانای گۆڕینی
ڕوانینە بۆ حەقیقەت!

وارن بینیس

دەتوانی ئاکاری خەڵکی
بگۆڕیت، بەڵام ناتوانی
سروشتیان بگۆڕیت!

ئەبراهام لنکولن

خەڵکی گرنگی
بە کردارەکانت دەدەن،
نەك بە گوفتارەکانت!

....

باشترین ڕێگاکانی قەناعەت
پێکردن، گوێگرتنە بە باشی!

دین ڕێسك

گەورەکان بێدەنگی بۆ خۆیان
هەڵدەبژێرن، کەسانی تریش
قسەی زۆر!

دیڤید شوارتز

500 بیرۆکەی قەشەنگ
بۆ ڕێکخستنی هەموو شتێك...

ن: شیری بایکۆسفی..
و. بۆ عەرەبی: محمد عنان..
و. بۆ کوردی: زانکۆ قەرەداغی

٢٥٥- لە پێشەوە کارە گرنگەکان:

چالاکییە گرنگەکانت لە لیستی ئیشوکارەکانتا ڕێکبخەو پاشان بە گوێرەی ئارەزووت لە جێبەجێکردنیان ژمارە بەندییان بۆ بکە، سەرکردە، پێشڕەوی چاكو سەرکەوتوو گرنگی بە ئەرکە گرنگو قورسەکان دەدات، پێش ئاسانەکان. کەسانێکی زۆرهەن دەچنە ناو وردەکارییە لاوەکییەکانو کاتێکی پێوە دەکوژن، ئەمەش لە کۆتاییدا دەیانگەیەنێتە جۆرێك لە ماندوبوونو ئیتر توانای جێبەجێکردنی کاروباری تریان نامێنێت.

٢٥٦- ئاڵای سوور:

بۆ ڕێکخستنو ڕیزبەندی کارە گرنگەکانی لیستەکەت ڕەنگێکی دیار بەکاربهێنە، ڕەنگێك سەرنجڕاکێش بێت وەك زەرد، یان سەوز، ئەگەر قەڵەم ماجیکت بەکارهێنا لەوە دڵنیابەرەوە کە ڕەنگی ماجیکەکە لە دیوی دووەمی لاپەڕەکەوە دەرناچێتو لاپەڕەکە ناشێوێنێت.

٢٥٧- لیستی ئیشوکارەکان: ئەگەر لیستی ئیشوکارەکانت لە پەڕەی جیاجیادا دەنوسی نیازی ئەوەت هەبوو کە دوای تەواوکردنیان لەناویانبەریت، ئەوا ئەو کارانەی کەلێیان جێبەجێ دەکەیت ڕەشبکەرەوە، بەڵام ئەگەر لیستەکەت لە دەفتەرێکی تایبەتو جێگیردابوو، ئەوا ئەو کارەی کە تەواویان دەکەیت نیشانەیەکی لەبەردەمدا دابنێ، ئەو نیشانە بەو ئەو ڕەشکردنەوەیە چاکترین دیارییە بۆ کەسێك کە پلان دانەنێیتو دواتر جێبەجێی دەکات.

٢٥٨- پاداشتی خۆت بدەرەوە:

کاتێك پلان بۆ کارێك دادەنێیتو پاشان جێبەجێی دەکەیت، پاداشتی خۆتبدەرەوە، ڕێگەبدە هاوبەشی گەشتێکی خۆش بکەیت، یان پلان بۆ پشوو بەخۆدانێك دابنێ، یان خواردنی ژەمێك لە چێشتخانەیەك لە کەشێکی ئاراموبێدەنگدا، یان بەسەربردنی کاتێك لەگەڵ هاوڕێیەکدا.

٢٥٩- بڕگە کورتکراوەکان:

دەتوانیت کورتکراوەی ناوی ئیشوکارەکانت لە بری ناوە تەواوەکانیان بەکاربهێنیت، بۆ نمونە لە هەر وشەیەك پیتی یەکەم وەرگرە وەك (ك- ل- ف) واتە: کۆبونەوە لەگەڵ فەرمانبەراندا)، ئەمەش بەو ئامانجەی لیستی ئیشو کارەکانت بەپێی توانا کورت بێت.

٢٦٠- دەفتەرێکی موگناتیسی:

دەفتەرێك کە پەڕەکانی بۆ لیستی شت کڕین بەکاردەهێنرێت، داهێنراوە لەسەر بنکەیەك جێگیرکراوە، لەسەر سەلاجە دادەنرێتو بنکەکەی دەنوسێت بە سەلاجەکەوە، دەتوانی پەڕەی یەکەم لە بەشی سەرەوە ڕاکێشیتو بیکە بە لیستی ئەو شتانەی کە دەتەوێت لە بازاڕ بیانکڕیت. ئەم پەڕەیە لەو تەختەیە باشترە کە پەڕەیەکی نایلۆنی تەنکی لەسەرەو کاتێك بە نوکێکی کەمێك تیژ لێیدەنوسیت نوسینەکە دەردەکەوێتو بە بەرزکردنەوەی پەڕە نایلۆنەکە نوسینەکە دیارنامێنێت.

٢٦١- تێبینیە خێراو کاتییەکان:

زۆر لەو شتانەی کە دەیاننوسین بۆ کاتێکی کورت پێویستمان پێیدەبێتو دواتر فڕێیان دەدەین، تیانوسی کاری ڕۆژانە شتێکی پێویستە، بەڵام نابێت ئەم دەفتەرە بۆ ئەو تێبینیە خێراو کەم بایەخانە بەکاربهێنرێت، چونکە پەڕەکانی وردە وردە کەمدەبنەوەو لەگەڵ ئەمەشدا ئەم دەفتەرە شوێنێکی دیار لەسەر مێزی ئیشو کارەکەت داگیردەکات، بۆ نوسینو ئیشو کاری سەرپێی جۆرە بەستە کاغەزێك هەیە کە قەڵەمێکی تایبەتی خۆی لەگەڵەو دەتوانی لەسەر سوچێکی مێزەکەت دایبنێیتو هەرجارەی پەڕەیەکی لێبکەیتەوە بۆ نوسینی تێبینیە خێراکانت، یان ژمارە تەلەفۆنێك کە تەنها جارێك بەکاری دەهێنێتو دواتر بە سوتاندن، یان بە فڕێدان لەناویانبەریتو جێگەت لێنەگرنو سەرقاڵت نەکەن.

ئا: وەهاب حەسیب

لێکۆڵینەوەیەکی کارگێڕی لەسەر ڕۆژنامەی چەمچەماڵ

ژمارە (١) ١/٧/ ١٩٤٦: یەکەم ڕۆژی هاتنم بۆ چەمچەماڵ کۆڵانەکانیم پشکنی، تەماشـام کـرد لە گەلێك ماڵـەوە جۆگەلە ئاوی چڵکو پیسـایی دێتـە دەرەوە، تـا تێکـەڵ بە شـێوە گەورەکەی ناو دێ دەبێ، بۆ شـیوە گەورەکـە قائمقامێتی چەمچەماڵ داوای پارەکەی پاری کردۆتەوە کە (١٠٠٠) دینارە تا پێی داپۆشێ... تاد.

لـە دنیـای کارگێڕی ئەمـڕۆدا بەڕێوەبـەر نابێت بە تەنها پشـت بە ڕاپۆرت ببەسـتێتو تێکەڵ بەکارمەندانو هاوکارانـی نەبێت، بەڵکو دەبێت لێکۆڵینەوەیەکـی مەیدانـی هەبێت تا بەشـێوەیەکی ڕاسـتەوخۆ ئاگاداری بەڕێوەچوونـی کارەکان بێت، ئـەو زانیارییانەی کە بەو شـێوەیە مەیدانی کۆیان دەکاتەوە دواتر دەبن بەدەسـمایەیەکی بە نرخ بۆ تێگەیشتن لە کەمو کورییەکانو بەرەو پێشبردنی کارەکانی.

بە سـەلیقەی خۆیی جێنشـینی چەمچەماڵ ئەم هەنـگاوەی هەڵناوە، تەنانـەت لـە یەکـەم ڕۆژی دەسـت بەکاربونییـەوە لـە نوسـینگەکەیدا نەماوەتەوە، بەڵکو کێومالێکی سـنوری کارگێڕییەکەی کردووە لە ناوشـاری چەمچەماڵدا، تەنانەت کاتێك ئاریشـەیەکی بینیوە تەنها بە ئاماژەپێکردنی نەوەسـتاوە، بەڵکو بە دوای چارەسەریشـدا گەڕاوە، (وەك بۆ شیوە گەورەکە قائمقامێتـی چەمچەماڵ داوای پارەکەی پاری کردۆتـەوە کە (١٠٠٠) دینارە تا پێی داپۆشێ...) ئەمەش کاری سەرەکی بەڕێوبەرانە لە دامەزراوەکانیاندا، چونکە چارەسـەری کێشـەوگرفتەکان هاوکارو کارئاسانن لەبەرەو پێشچونی دامەزراوەکـەدا. تەنانـەت بەدواداچونـی کارەکان تـەواوکاری کارەکانی لە پێشترن، چونکە تا بەدواداچوون بۆ کارەکان نەکرێت لە لایەك ئاستی باشیو خراپی کارەکان، لە لایەکی تر ماوەی دیاریکراوی کارەکان بۆ (بەڕێوەبەرێتی بـاڵا)و لە سـەرووی هەموویانـەوە بەڕێوبـەر دەرناکەوێت، ئـەم هەنگاوە جێنشینی چەمچەماڵ پیادەی کردووە.

هەروەها لە هەمان ژمارەدا: سـنوری چەمچەماڵـی دیاریکردووە، گوندە بە ناوبانگـەکان، هۆزە ناسـراوەکان، ڕووبـارو شـاخە بەناوبانگەکانی چەمچەماڵی ناوهێناوە، سەرەڕای ناوهێنانی پیاوە بەناوبانگەکانی چەمچەماڵ، ژمارەی لادێکان کە بە (٢١٥) لادێو ژمارەی خەڵکی ناوچەکەی بە (٣٠٠٠٠) کەس لە قەڵەمداوە.

ئەمکارانـە لە بواری بەڕێوەبردندا گرنگی تایبەتی خۆیان هەیە، چونکە یەکێك لە کارەکانی بەڕێوەبەر لە بەڕێوەبەرایەتییەکەیدا بریتییە لە: کارکردن بە گوێرەی ئەو یاساو ڕێنماییانەی بۆی دانراوە، تا زانیارییەکان هەمەچەشنو فرە ڕەهەندو ڕۆشنتربن ئەگەری سەرکەوتنو تەواوکردنی ئەرکەکان لە کاتی خۆیدا زیاترە، ئەم هەنگاوە ئەگەر بەشـێوەیەکی سەرەتاییش بێت، مامۆستا شـاکیر بە سـەلیقەی خۆی ئاوڕی لێداوەتەوە، چونکە چەکی دەسـتی هەر بەڕێوەبەرێك بریتییە لە: (شەرعییەتی کارەکەی، زانیاری: نوسراو/ ڕاپۆرت، زانیاری مەیدانی، ڕابردووی وەك بەڕێوەبەرێك، داتا ...تاد).

کارکردن بە ئامارو داتا سیمایەکی گەشی کاری کارگێڕی ئەم ڕۆژگارەیە، چونکە تەنها لە ڕێگای ئامارەوە دەتوانرێت کەمو کوڕیو پێداویسـتییەکانی هـەر کارێك لـە ڕووی چەندایەتـیو چۆنایەتییەوە دیاری بکرێت، پاشـان بەشێوەیەکی زانسـتی دەتوانرێت مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت، تا بەشێوەیەکی نموونەیی ئەنجامەکان بەدەستبهێنرێن.

بـە نموونـە: جێنشـینی چەمچەمـاڵ ژمارەی دانیشـتوانی ئـەو کاتی ناوچەکەی بە (٣٠٠٠٠) کەسـی لە قەڵەمـداوە، بە ئامار ئێمە دەتوانین هێزی کارکـەر، دیاریکردنی ڕەگەز، تەمـەن... تاد، دیاری بکەین، تادواتر لەو بوارەی دەمانەوێـت بـە بەرچاو ڕوونییـەوە مامەڵەی لەگەڵدا بکەیـن، بەڵام لێرەدا پرسیارێك سەرهەڵدەدات، ئایا دیاریکردنی ژمارەی ناوچەکە خەملاندن بووە، یان لەسـەر بنەمـای ئامار ژمارەکـەی وەرگرتووە، لە کاتێکدا ئـەو ڕۆژگارە (دائیرەی نفوس) لە شـارۆچکەی چەمچەمـاڵ هەبووە، بەڵام بیرمان نەچێت ئامارێکی ئەو ڕۆژگارە کە دواتر جێگای متمانە بووبێت ئاماری سـاڵی(١٩٥٧)ە، پێم وایە مامۆسـتا شاکیر کارێکی باشـتری دەکرد ئەگەر ژمارەی دانیشتوانی چەمچەماڵی لە پاڵ ژمارەی دانیشـتوانی ناوچەکەدا تۆمار بکردایە، هەروەها دواتـر کارەکـەی بـۆ زۆر بوار کەڵکـی لێوەردەگیـراو دەکرا ئـەو مێژووەو ئامارەکەی بکرێت بە بنەمایەکی ئاماری شارەکە لە ڕووی: زۆربوونی ژمارەی دانیشتوان، ئاستی تەمەن، دیاریکردنی ڕەگەز... تاد، کە بۆ لێکۆڵەرانو تەنانەت حکومەتیش دەسمایەکە دەگمەن دەبوو.

ژمارە(٢) ڕۆژ ٨/٧/١٩٤٦:

لە ژێر باسێك بە ناوی دەوڵەمەندەکان نوسراوە: (بۆ پێکهێنانی ئەلەکتریکی چەمچەماڵ بۆ دروسـتکردنی هەندێ چایخانەو چەند دوکانێك، بۆ دروستکردنی پەرژینێکی بەهێزو هەڕەت بۆ باخچەکانی شارەوانی چەمچەماڵ، بەنامەی تایبەتی داوامـان لە چەند دەوڵەمەندێکی گەورە کردبوو، کە بەخۆیانو دۆسـتەکانیانەوە هەندێ پارەمان بۆ ڕەوانە بکەن... تاد).

لە بواری بەڕێوەبردندا یەکێك لە کارەکانی بەڕێوەبەرو (بەڕێوەبەرێتی بـاڵا) بریتیە لە دانانی پلانی سـتراتیژی بۆ دامەزراوەکە، تا ڕووی گەشـی دامەزراوەکە جوانترو گەشتر لای خەڵکی دەرکەوێت.

لێـرەدا قائیمقامی چەمچەماڵ لە بواری تیۆریدا هەنگاوێکی دروسـتی ناوە، بەوەی ویستویەتی کەمو کوڕی شارەکە (دامەزراوەکە) تەواو بکات، بەڵام لە بـواری پراکتیکیدا هەنگاوەکانی پێچەوانەی بنەمای زانسـتیو کرداریو تیۆرەکانی بەڕێوەبردنە، ئەوەی شایانی قسە لەسەرکردنە، بۆچی جێنوشین نەگەڕاوەتـەوە بۆ سـەرووی خـۆیو داواکاری پێشکەشـنەکردووە بەلایەنی بەرپرس، لە کاتێکدا ئەو پێشـتر جێنشینی شوێنانی تر بووە، (ئەگەر وەها هەنگاوێکـی نابێـت لە ڕۆژنامەکەدا ئاماژەی بۆ نەکراوە/ نووسـەر)، لەبری وەها کارێك هاتووە هانای بۆ چەند دەوڵەمەندێك بردووە، ئەوانیش گوێیان بـۆ داواکارییەکەی ڕانەدێراوە، تەنانەت یەکێکیان ئامۆژگاری دەکات واز لەم بیـرە بهێنێت، تۆ بڵێیت مامۆسـتا گەرچی لـەو ڕۆژگارەدا خوێندەوارێکی گەورەبـووەو لە بوارەکەی خۆیدا شـارەزابووە، هێنـدە لایەنی کۆمەڵایەتی ئەو ڕۆژگارە بەسەر هەسـتو بیرکردنەوەیدا زاڵبوبێت بیری لەوەها کارێك کردبێتـەوەو ڕووە زانسـتییەکەی کارەکـەی فەرامۆش کردبێـت، یاخود لە ناچارییدا کارێکی لەو جۆرەی کردووە؟!

- لـە هەمان ژمـارەدا هاتووە: (پاش هەوڵدانێکـی دوو مانگی، دەزگای

جێنشینی چەمچەماڵ، دەزگای پارێزگاری کەرکوکی هێنایە سەرئەوەی کە لە بریتی دانیشتوانی کەرکوك، کووتاڵ فرۆشەکان لە دانیشتوانی ناوچەی چەمچەماڵ هەڵبژێردرێن، دوێنی..... داوای ناوی (٢٠) کەسی لە جێنشینی چەمچەماڵ کرد، تا بیانکات بەکوتاڵ فرۆش، بزانین چەند کەس لەمانە دادەمەزرێن).

یەکێك لە تواناکانی هەر ڕابەرێك لە ڕێکخراوەکەیدا بریتییە لە: لێهاتوویی لە پەیوەندیکردندا، (ڕابەر دەبێت چەندین توانای هەبێت، وەك: توانای کۆمەڵایەتی، توانای هونەری ...تاد)، ئەمەش لە زمانپاراوی ڕەوانبێژیو توانای تێگەیشتنو گوێگرتن لە بۆ چوونی کەسانی بەرامبەریدا دەردەکەوێت.

هەروەها لە پێناسەی سەرکردەدا دەوترێت: بریتییە لە توانای کاریگەری تاك بەسەر ئەوانی ترەوە، بە هیوای بەدیهێنانی ئامانجەکان. (کارگێڕی زانستو جێبەجێکردن، لاپەڕە ١١٠).

لەم هەوڵەی مامۆستا (شاکیر فەتاح)ەوە ئەم لێهاتووییانە دەبینین، لە کاتێکدا وەك جێنشینێك هەوڵی داوە ڕۆتیناتی کارگێڕی لە سنووری دەسەڵاتیدا کەمبکاتەوە، ڕێکخراوەکەی چالاکتر بکاتو سەرچاوە مرۆییەکانی بەردەستی بەگەڕبخاتو سوود لە تواناکانیان وەربگرێت.

لە هەمان ژمارەدا لە ژێر ناونیشانی (ناوچەکەت بناسە)دا هاتووە:

- لە ناوچەی چەمچەماڵ گەلێك کانی نایابو نرخدار هەیە وەك: خوێ، نەوت، گەچ ...تاد، ئەگەر بێتو بەرهەمبهێنرێن کۆڵێ دانیشتوانی ناوچەکەو... پێیان دەوڵەمەند دەبنو گوزەرانیان خۆشتر دەبێت.

- لە ناوچەی چەمچەماڵ زەویو ئاوێکی زۆر بەپیت هەیە، ئەگەر بێتو بەرهەمبهێنرێن، ناوچەی چەمچەماڵ دەوڵەمەند دەکەنو.... سەرسوکیو کاروبار ئاسانیش بۆ فەرمانڕەوایی پێکدێنێت.

- تێکڕای دانیشتوانی ناوچەکە دەستکورتو هەژارن، شەڕو شۆڕی ناوەند هۆزەکانو فەرمانڕەوایی... نەیهێشتووە ناوچەکە سرەوتو ئاسایشی تێبکەوێت، تا دانیشتوانی ناوچەکە خوو بدەنە خوێندنو دەستکردو پیشەسازیو سامان پێکەوەنان....

لە کارگێڕی ستراتیژیدا شیکردنەوەی (خاڵەلاوازو بەهێزەکان، هەلەکانو هەڕەشەکان) هەیە کە بە SWOTناسراوە، بەڕێوەبەر، یان ستافی بەڕێوەبەران هەوڵدەدەن خاڵی لاوازو بەهێزی ڕێکخراوەکەیان شیبکەنەوە، تا لە داهاتوودا خاڵە بەهێزەکان بەهێزتر بکەنو هەڕەشەکانی سەر ڕێکخراوەکەیان کەمبکەنەوە.

هەمیشە هەڕەشەکان لە ژینگەی دەرەکییەوە سەرچاوە دەگرنو خاڵی لاوازی ڕێکخراوەکەن، بەڵام خاڵە بەهێزەکانی ڕێکخراوەکە سەرچاوەکەی ژینگەی ناوخۆیی ڕێکخراوەکەیە، ئەم هەنگاوانەش وادەکات کە:

١- ڕێکخراوەکە پێگەکانی خۆیی بناسێت لە خاڵی لاوازو بەهێزی ناوخۆو دەرەوە بە مەبەستی سەرکەوتن، یان گۆڕینی ژینگەی دەوروبەری.

٢- بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاری ناوخۆیی بە خاڵی بەهێزو لاوازی ڕێکخراوەکە، تا بتوانێت ڕووبەڕووی هەڕەشەکان ببێتەوە. (گۆڤاری بڕیار/ ژمارە ٤٢)..

کاتێك لەو دێڕانەی سەرەوە تێدەفکرین دەبینین، کە جێنشینی چەمچەماڵ خاڵە بەهێزو لاوازەکانی سنووری دەسەڵاتی کارگێڕییەکی دەستنیشانکردووە، ئەوەتا لە ئاست خاڵە بەهێزەکاندا دەڵێت: لە ناوچەی چەمچەماڵ گەلێك کانی نایابو نرخدار هەیە وەك: خوێ، نەوت،گەچ ....تاد، زەویو ئاوێکی زۆر بەپیت هەیە، ..تاد.

هەروەها ئاماژەی بۆ خاڵە لاوازەکانیش کردووە، تێکڕای دانیشتوانی ناوچەکە دەستکورتو هەژارن، شەڕو شۆڕی ناوەند هۆزەکانو فەرمانڕەوایی ...... نەیهێشتووە ناوچەکە سرەوتو ئاسایشی تێبکەوێت.

بەڵام پێدەچێت ئەو ماوە کورتەی ئەو وەك جێنشین دەست بەکاربووە، ماوەی نەدابێت بەو شێوەی دەیەوێت پلانەکانی جێبەجێبکاتو کارەکانی تەواو بکات، گرنگیو سوودی ئەو سەرچاوانە بخاتە بەردەست لایەنە بەرپرسەکانی ئەو ڕۆژگارەو سوودە گشتییەکانی بۆ هەمووان ڕوونبکاتەوەو دواتر کاریگەرییەکانی بەسەر ناوچەکە (ڕێکخراوەکە)دا ڕەنگبداتەوە.

ژمارە: (٣).. ٢٠١٢/٧/١٥

لە ژێر ناونیشانی (دەوڵەمەندبوون بە دەست خۆمانە) جێنشینی چەمچەماڵ نووسیوییەتی:کە هاتمە چەمچەماڵ لە پاش چەند پشکنینێكو ئامۆژگاریکردنێکم، چایخانەو کەبابخانەو چێشتخانەکانی چەمچەماڵ گۆڕان، واتە بنمیچەکانی بە جنفاسو گونیە داپۆشران، تەختەی دانیشتنەکان دۆشەکیان نرایە سەر....

گوتم نا تەنیا سەیری دووکانەکەت ناکەم، سەیری باخەڵیشت دەکەم، تۆ ڕێکوپێكو پاکو خاوێن بە..)

یەکێك لە لێهاتووەکانی هەر بەڕێوبەرێك بریتیە لە: پەیوەندیکردن بە هاوکارەکانییەوە، بەشێوەیەکی گشتی پەیوەندیکردن بریتییە لە: ناردنی زانیاری تێگەیشتنی لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر.

لە ڕووی بەڕێوەبردنەوە پەیوەندیکردن واتا: کاری بەڕێوبەرو توانای تێگەیشتنی لە کرێکارانو توانای کرێکارانو حاڵیبونیان لە بەڕێوەبەر، پەیوەندی هۆکارێکە بە هۆیەوە دەتوانرێت چالاکییەکان ڕێکبخرێت، لە هەر ڕێکخراوێکدا جۆری ڕێکخراوەکە هەرچییەك بێت، گەیاندنی زانیاری لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر کرۆکی پێداویستییەکانە.

لە دنیای بەڕێوەبردندا پەیوەندیکردن بەشێوەیەکی گشتی بەشێوەی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ ئەنجام دەدرێت، لێرەدا جێنشینی چەمچەماڵ بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ پەیوەندیکردووە بەبەردەستەکانییەوە لە ڕێکخراوەکەیداو ڕاستەوخۆ زانیاری تەواوی پێداون، بە هیوای بەرەوپێشبردنی کارەکانیان. سەرباری لێهاتوویی مامۆستا (شاکیر فەتاح) دڵسوزی ئەویش پیشان دەدات بەرانبەر بە هاوکارەکانی چون لە ناخی دڵەوە ئاواتی سەرکەوتنیان بۆ دەخوازێت.

- ئیمرۆ جێنشینی چەمچەماڵ فەرمانی بە چایخانەکاندا کە لەمەودوا چایەك بە (١٠) فلس زیاتر نەفرۆشن،.... تا داوای سزادانی چایچییەکان لە (جێنشینی بکەین).

یەکێك لە تایبەتمەندییەکانی هەر بەڕێوبەرێك بریتییە لە دەرکردنی بڕیار، کۆمەڵێك هۆکار هەن لە کاتی دەرکردنی بڕیاردا کاریگەرییان هەیە بەسەر بەڕێوبەرەوە، ئەم کاریگەریو هۆکارانە لە پەیوەستبوون بە یاساو سیستەمی کارکردنو هۆکارە مرۆییەکاندا دەردەکەون، بەڕێوبەرەکەی ئێمە بڕیارەکەی هۆکارە مرۆییەکان زاڵە بەسەریدا، ئەویش بریتییە لە: دابینکردنی بەرژوەندییەکی گشتی.

لە هەرسێ ژمارەی یەکەمی گۆڤارەکەدا: (ژمارە: ٣،٢،١)دا لە ژێر ناونیشانی" پێبکەنە، بپرسەو پێت بڵێم" کۆمەڵێك گفتوگۆی بنیاتنەرانەی لە نێوان بەرپرسانو خەڵکیدا دروستکردووە، دەکرێت لە ڕووی کارگێڕییەوە، بە پەیوەندییەکی سەرکەوتوو لە قەڵەم بدرێت، چونکە، یەکێك لە ئاریشە گەورەکان لە بەڕێوبەرایەتییەکاندا، وەڵام نەدانەوەی پرسیارو داواکارییەکانی بەردەستانە لەلایەن بەرپرس بەڕێوەبەرو ستافی بەڕێوبەرایەتییەوە.

سەرەڕای ئەو بۆچوونو بیرکردنەوە جوانانە لە دووتوێی ڕۆژنامەکەدا چەندین وشەی کوردی کارگێڕیو ئابووری جوانی داتاشیوە، تائێستاش دەکرێت لە بواری زمانەوانیدا بەکارییان بهێنین وەك:

جێنشین	قائمقام
لەنگەرسازی	بودجە
دەسندە	تموین
کارگێڕی لادێ	مدیر ناحیة
نوسیار	کاتب
هاوبەشی	شرکة

ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە کۆی ژمارەکان بە زمانێکی کوردی پەتیو سادە نوسراونو تێگەیشتن لێیان ئاسانە.

ژێدەر: ١- کارگێڕی زانستو جێبەجێکردن. ٢- گۆڤاری بڕیار. ٣- گۆڤاری چەمچەماڵ

ئا: م. هاژە شێروانی

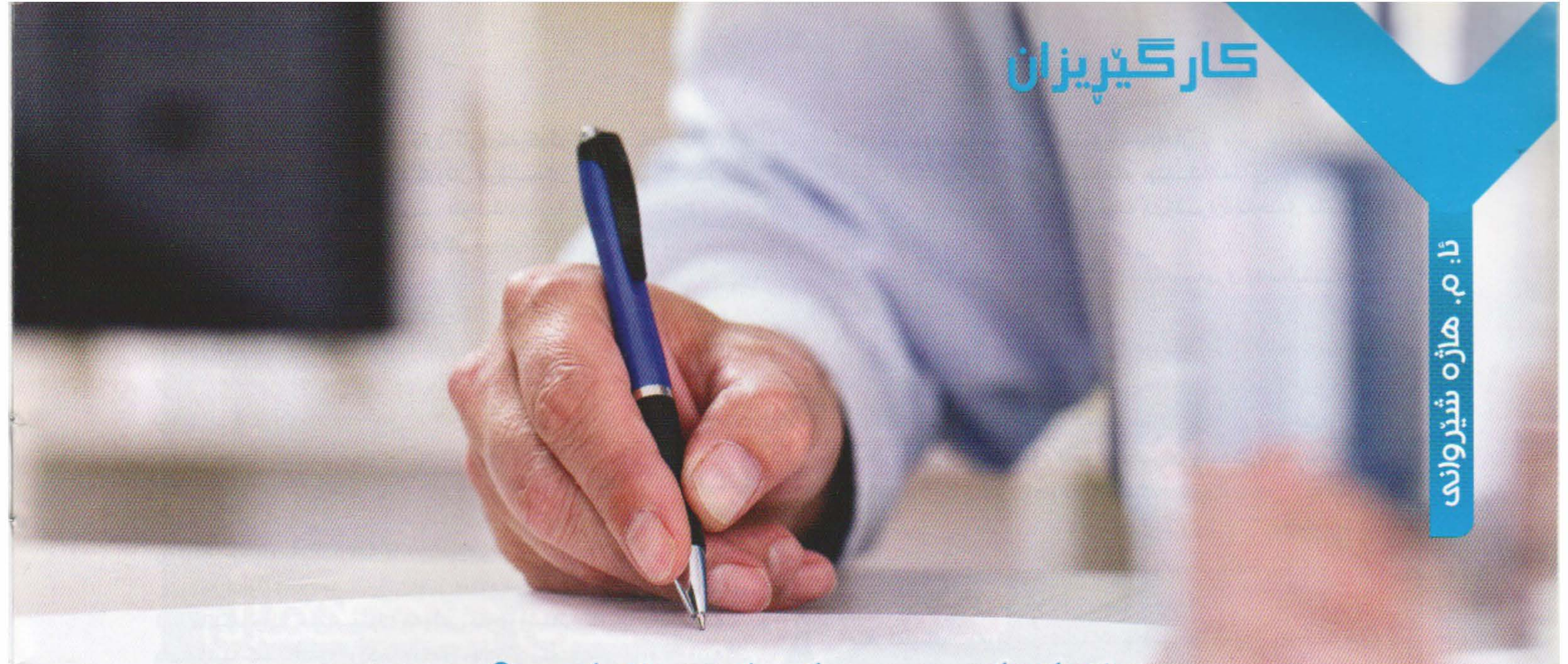

کلیله جیاوازەکان!

کلیلی سێیەم: گۆڕان، واقیعێکی ڕاستەقینەی ژیانی ڕێکخراوەیی

لـەم ژمارەیـەدا هەوڵدەدەیـن باسـی کلیلـی سـێیەم بکەین لـە کلیلـە جیـاوازەکان، کـە ئەویش بریتییـە لە گـۆڕان: وەکو واقیعێکی ڕاسـتەقینەی ژیانی ڕێکخراوەیی، سـەرەتا سەبارەت بە دەستنیشـانکردنی چەمکێکی دیاریکراوو ورد بۆ پرۆسـەی گۆڕان، دەبینین کە گەلێك ڕای جیاواز هەیە، دیارە ئەمەش بۆ گشتگیری ئەم پرۆسەیەو گرتنەوەی سەرجەم کونو کەلەبەرەکانی ڕێکخراوە، بەڵکو گشت بوارەکانی ژیانیش دەگریتە خۆی.

لێرەدا گۆڕان بە شـێوەیەکی گشـتیو گۆڕانی ڕێکخراوەیی بە تایبەتـی، دیاردەیەك پێکدەهێنێت کە شـایەنی هەڵوەسـتەکردنە لەسەری، بەدواداچوونە بۆ شوێنەوارەکەی لەبەرئەوەی دیاردەیەك کە هەر سـەرهەڵدەدات، ئەوەندەمان بەسە کە وتە بەناوبانگەکەی سـەرۆك وەزیرانی بەریتانیا لەشـەڕی جیهانی دووەم (ونسـتۆن چەرچڵ) بهێنینەوە کە دەڵێت: هەموو شـتێك دەگۆڕێت، جگە لە خودی گۆڕان نەبێت، بە واتای ئەوەی کە گۆڕان شـتێکی جێگیرە کە هەرگیز گۆڕانکاری بەسەردا نایەت، ئەویش لە بوونی باوەڕ بە جوڵەی ژینگەو ئاڵۆزی لە بەردەوامبوونی.

هەروەك گۆڕانی ڕێکخراوەیی ئاماژە دەکات بۆ پرۆسەی دووبارە ئەندازەگرتنـەوەی سـەرچاوەو تواناکان بە ئامانجـی زیادکردنی توانـای ڕێکخـراو لەسـەر دروسـتکردنی بەهایـەكو زیادکردنی داهاتێـك کە خاوەن بەرژەوەندییەکان دەسـتی دەخەن. لێرەشـدا گۆڕانی ڕێکخراوەیی بە شـێوە گشتیەکەی گوزارشتە لە وەرگرتنی بیرۆکەیەکـی نوێ، یان ڕەفتارێکی نـوێ لە لای ڕێکخراو، بەمەش هاوواتایەکی تر دەدات کە بریتییە لە داهێنان، ئەگەریش داهێنان بکەیـن بەوەی کە پرۆسـەیەکی جێبەجێکردنـی بیرۆکەی نوێیە بۆ دەسـتکردن بە پرۆسەکە، یان بەرهەمەکە، یان بیرۆکەکە، یان دەسـتکردن بە پەرەپێدانی ئەم شـێوازەی ئێسـتایان، ئەوا بۆمان دەردەکەوێـت کـە داهێنان پێویسـتی بـوون بە گـۆڕان دەگرێتە خـۆی، بەڵام پێویسـت نییە کـە هەموو گۆڕانێـك داهێنان بێت، یان سـەردەمیانە بێت، ئەوەی کە لێرەشـە گۆڕانی ڕێکخراوەییەو گوزارشتە لە گۆڕانکاری لە بەهاو ڕەفتار لەناو ڕێکخراوەکان.

پێویستی بوون بە گۆڕانی ڕێکخراوەیی:

ڕێکخـراوەکان لە کاتی ڕێکردنیان ڕووبەڕووی گەلێك بارودۆخ دەبنەوە، کە گۆڕانی ڕێکخراوەیی بەسەریدا دەسەپێنێ، کە دەتوانین بڵێین ئەم بارودۆخە دەرەنجامی هێزی ژینگەیی دەرەکیە کە کاری خۆی دەکات لە مەیدانەکەدا بە دوو ئاڕاستە:-

یەکـەم: گوزارشـتە لـە وەڵامدانـەوەی ڕێکخـراوەکان بـۆ گۆڕانکارییەکانـی ژینگـەی دەرەکی کە پاڵی دەنێت بە ئاڕاسـتەی گۆڕانـکاری بنەڕەتی لە کلتورەکەی، یان هەرەمی ڕێکخراوەیی، یان ئاسـتی کارامەیـی کارمەندەکانی.... هتد، بەڵام ئاڕاسـتەی دووەم: بریتییـە لە پێویسـتی لایەنـەکان بە بەڕێوەبردنـی ڕێکخراو بۆ گۆڕانـکاری ناوخۆیـی، وەکـو هەنگاوێکی پێشـبڕکێ لەبەرامبەر جوڵەی هەندێك فاکتەری دەرەکی، یان هەمووی‌و شـوێنەوارەکانی لەسەر پێکهاتەی ژینگەی ناوخۆیی.

لێرەشدا ئاڕاستەی پاڵنان بۆ گۆڕانکارییەکان هەر کامە بێت بۆ گۆڕانی ڕێکخراوەیی، ئەوا خاڵی دەرچوون لە فاکتەرەکانی ژینگەی دەرەکی دەسـتپێدەکات، لەوەی کە پەیوەندیدارە بە جیهانگەرایی‌و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیاو گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی‌و هێزی کار.

جیهانگەرایی:

جیهانگەرایی بە دیارترین‌و گرنگترینی ئەو هێزانە دادەنرێت کە بوو بە هۆی ڕوودانی گۆڕانکاری لەم سەردەمەدا، بە جۆرێك کە هیچ ڕێکخراوێك نییە جا ڕەگەزنامەو سروشتی کارکردنی هەرچی بێـت، کە بـە دوور بێت لـەم کاریگەرییانەی کـە پەیوەندیدارە

بە ڕکابەری جیهانیو ئاڵوگۆڕی خێرای ئابوورییەکانی بازاڕ لە زۆربەی وڵاتەکانی جیهاندا، ئەگەر هاتوو جیهانگەرایی دەرفەتی زۆری پێشکەش بە ڕێکخراوەکان کردبێت لە لایەنی دەستخستنی قازانج، بە تێپەڕاندنی سنووری نیشتمانی، یان هەرێمی، لە هەمان کاتدا سەرچاوەیەکی مەترسیدارو هەڕەشە ئامێزە کە نکۆڵی لێناکرێت، هەر بۆیە لەسەر بەڕێوەبەرانی پێویستە کە چاوکراوەبن لە بەرامبەر ژینگەی ئابووری نێودەوڵەتیو سیاسی نێودەوڵەتی، نەوەکو بە تەنها سەرنجیان لەسەر سنووری نیشتمانی ئەو وڵاتە بێت کە کاری تێدا دەکەن، تاوەکو ڕێکخراوە بچووکەکانیش کە بیرناکەنەوە لەوەی کە سنووری جوگرافی وڵاتەکەی دەربچێت، هەر دەبێت کە لە دەرچووەکانی جیهانگەرایی ئاگاداربێتو بیربکاتەوە چۆن هێرش بکاتە سەر ڕکابەرەکانی لە نێوماڵەکانی خۆیان، لەبری ئەوەی چاوەڕوانی هێرشی ئەوان بێت، وەکو ئەمجۆرە ڕێکخراوانەش دەتوانێت پەنابەرێتە بەر هۆیەکانی بازرگانی ئەلیکترۆنی، یان بازاڕسازی ئەلیکترۆنی بۆ دەربازبوون لە کۆتو بەندی قەبارەی ڕکابەری ڕێکخراوە گەورەو پێشەنگەکان لەسەر ئاستی جیهانی.

پێشکەوتنی تەکنەلۆژی:

لە جیهانی ئەمڕۆدا دەبینین کە تەکنەلۆژیا لە پشتی هەموو گۆڕانکارییەك وەستاوە، بە جۆرێك کە ڕێکخراوەکان لە هەر بوارێکدابن تەکنەلۆژیای نوێ بەکاردەهێنن لە پەرەپێدانی بەرهەمیانو خزمەتکردنی کڕیارەکانیانو ڕکابەریکردنی، لە دیارترینی ئەم بوارانەش (گەیاندنە)، کاتێك کە زانیاری قوربانیدا وەکو جێگرەوەیەکی زۆر بەربڵاو بە داراییەکان لە ئابووری زۆرێك لە وڵاتانی جیهان.

هەروەك بەکارهێنانی ئینتەرنێت وای لە ڕێکخراوەکان کرد کە پەرە بە کارامەییەکانی بەکارهێنانی کۆمپیوتەر بدات لە نێوان بەڕێوەبەرو کارمەندەکانی، بەڵکو واش سەیرکرا کە بەشێکە لە کاری ڕۆژانەیان، بەهەمان ئاراستەش تەکنەلۆژیا ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕێت لە ئاراستەکردنی ڕێکخراوەکان بەرەو بەڕێوەبردنی ماریفەتو بەشدارپێکردنیان لە زانیاری لە نێوان بەشەکانی ڕێکخراو، یان لە نێوان خودی ڕێکخراوەکە خۆیو ڕێکخراوو لایەنەکانی تری، هەر ئەم بارەش پاڵنەری ڕێکخراوەکان بوو بۆ ناسینەوەی گرنگی سەرچاوەی مرۆیی، تا ئەو ئاستەی کە وایدانا کە سەرچاوەیەکی فیکرینو گرنگترن لە لایەنە ماددییەکانی ڕێکخراو، کە لە ئەنجامیدا زۆرێك لە ڕێکخراوەکان کۆکبوون لەسەر گرنگی بوونی لایەنێکی پسپۆردار بە بەڕێوەبردنی ماریفەتو بوونی ستراتیژی پێشەیی «ستراتیژی بەڕێوەبردنی ماریفەت» کە لە گرنگیدا هاوتای ستراتیژییەکانی تری وەك ستراتیژی پرۆسەکان، یا ستراتیژی بازاڕسازی، یا پارەدارکردن، یان بەڕێوەبردنی سەرچاوەی مرۆییە.

گۆڕانکاری کۆمەڵایەتیو گۆڕانکاری لە هێزی کاردا:

لەمڕۆدا ڕێکخراوەکان زیاتر گرنگیدەدەن بە سەرچاوەی مرۆیی بە بەراورد بە ماوەکانی ڕابردوو، کە سەیری دەکرا بەوەی کە هاوشانی ئامێرو ماکینەکانی کارکردنن، هەر وەك بەرپرسیارییەتی کۆمەڵایەتی لەسەر ڕێکخراوەکانی کرد، کە دەبێت کارمەند دابمەزرێنن جیاواز لە ڕەگەزو نەتەوەو ڕەنگو ئایین، کە وایکرد ئەم ڕێکخراوانە پێویستیان بە شێوازی خشتەی کاری نەرمونیان بێت، کە ڕێگەبدات کارمەندە ئافرەتەکان کاتژمێری کارکردنیان لەم کاتەدا بێت کە هاوسەنگی بکات لە گەڵ بەرپرسیاریەتی کۆمەڵایەتیو خێزانییان، کە ئەم گۆڕانکارییانە پاڵی نا بە گۆڕینی پێشبینی کۆمەڵایەتیو گۆڕینی ویستو ئارەزووی کڕیارەکان لەسەر کڕینی کاڵاو خزمەتی نوێ کە پێشووتر نەبوون، بۆ نموونە بانکی تەلەفۆنی Mobile Banking قوربانیدا لەبەرئەوەی ویستی کڕیارەکانی وابوو کە خودی خۆیان ڕاستەوخۆ خزمەتگوزاری بانکی وەربگرن.

پوختەی ئەوەی کە باسمان کرد (ڕۆبنسۆن) هاتو هەڵسا بە دیاریکردنی شەش جۆر هێزی پاڵنەر، بۆ گۆڕانی ڕێکخراوەیی کە بریتین لە:

١- سروشتی هێزی کار:-

وەکو:

- جۆراوجۆری کلتوری.
- زۆربوونی ژمارەی دانیشتوان.
- زۆربوونی ژمارەی پیشەوەران.
- زۆربوونی ژمارەی ئەو کارمەندانەی کە کارامەیی داواکراویان نییە.

٢- تەکنەلۆژیا: بۆ نموونە:

- ڕکابەری خێراو هەرزان.
- پرۆگرامی بەڕێوەبردنی کوالێتی گشتگیری.
- پرۆگرامی دووبارە ئەندازەگرتنەوە.

٣- تەنگژە ئابوورییەکان: وەکو:

- دارمانی عەقاری لە ئاسیا.
- دابەزینی بەهای دراوی ڕوسی (ڕۆبڵ).
- گۆڕانکاری لە نرخی نەوت.

٤- ڕکابەری: نموونەش لەسەری:

- ڕکابەری نێودەوڵەتی.
- چوونەناو یەکو هاوپەیمانی ستراتیژی.
- گەشەسەندنی بازرگانی ئەلیکترۆنی.

٥- ئاراستە کۆمەڵایەتییەکان: وەکو:

- ئاراستەکانی جگەرەکێشان.
- کەمتر پێکەوەنانی خێزان لە لای گەنجان.
- داواکارییەکی بەرفراوان لەسەر ئۆتۆمبێلی وەرزشی.

٦- سیاسەتی نێودەوڵەتی: بۆ نموونە:

- دارمانی یەکێتی سۆڤیەت.
- کرانەوەی بازاڕی چینی.
- جەنگی عێراقو ئەفغانستان لە لایەن وڵاتانی ناتۆو بەسەرکردایەتی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا.

دروستبوونی ڕێکخراوو ڕۆڵی لە پێگەیاندنی تاکەکاندا

بەشی حەوتەمو کۆتایی

کەریم سمکۆ

شەشەم: قۆناغی دابەزین (الهبوط):

لەم قۆناغەدا دەگەڕێینەوە بەشی یەکەمی بابەتەکەمان کە ئاماژەمان بۆ ئەوە کردبوو کە ڕێکخراو، ڕۆژێك دادێت دەگاتە قۆناغی دابەزینو هەموو ڕێکخراوەکانیش تاسەر نامێننەوەو دەبێت کۆتاییان پێبێت، لە هەمان کاتیشدا ڕێکخراو دەتوانێت بە سیاسەتی دیبلۆماسی خۆی لە قۆناغی جێگیربووندا درێژە بە کاری خۆی بداتو بتوانێت قوربانی بدات بۆ ئەوەی بەردەوام بێتو بمێنێتەوە لە قۆناغی جێگیربووونداو هەنگاو نەنێتە قۆناغی دابەزین، وەك گوتمان بە پلە یەك، ئەمەش دەبێت قوربانی بۆ بدات، چۆن؟ وەك چۆن گیانەوەرو باڵندەو خشۆکەکانو ...هتد، لە وەرزی بەهاراندا خۆیان نوێدەکەنەوە بەوەی کە بەرگیان فڕێدەدەنو بە بەرگێکی نوێوە دێنەوە بۆ ژیان، بەهەمان شێوەش دەبێت ڕێکخراو بتوانێت خۆی نوێبکاتەوە بە قوربانیدان...

بالێرەدا لەسەر سامپڵێك هەڵوەستە بکەین: دەڵێن: هەڵۆ کاتێك پیر دەبێتو دەنووكو نینۆکەکانی شۆڕدەبنەوەو کوڵ دەبن، وەکو جاران ناتوانێت نێچیرەکەی لە دوورەوە ببینێتو شوێن پێی هەلگرێتو ڕاوی بکات، بەڵام بۆئەوەی خۆی نوێ بکاتەوە، خۆی دەکێشێت بە تاشە بەردەکانی لوتکە چیاکانو دەنووكو نینۆکی پەنجەکانی لە شاخەکان دەگیرسێنێتو تەواوی گیانی لە خوێندا سوور دەبێتو دەنووكو نینۆکەکانی لەدەست دەدات، دواتریش دوبارە چینێك لە نینۆکەکانی سەرهەڵدەدەنەوە، تاکو دووبارە دەست بکات بە ژیانی ئاسایی خۆی.. ئەوە نموونەیەکە بۆ ئەوەی بەراورد لە نێوان خۆنوێکردنەوەی ڕێکخراو بکەین، کە چۆن بتوانێت نەکەوێتە سنووری قۆناغی دابەزینو بەرەو کۆتایی خولی ژیانی نەچێت..

ئینجا با لێرەشدا بێینە سەر قۆناغی دابەزین، ئەو قۆناغەش بە قۆناغی لە دەستدانی جێگیری ڕێکخراو دادەندرێت، لەبەرئەوەی ڕێکخراو ناتونێت لەسەر کارو چالاکییەکانی بەردەوام بێت، وەکو جاران. بەم خاڵانەش دەناسرێتەوە:

١- سستبوونی گەشەی ڕێکخراو دەستپێدەکاتو توانای بەردەوامی نامێنێت: وەکو جاران ناتوانێت گەشە بە ڕێکخراوەکە بدات، بەو جۆرە نییە کە بڵێین چالاکی گەشەی ڕێکخراوەکە دەوەستێت، نا... نەخێر، بەڵکو سستبوونی فراوانبوونو ڕێژەی ئەندامانو لایەنگرانی دەبێتە خاڵەکانی سەر ڕێگایو پێیدا گوزەر دەکاتو ناتوانێت بەردەوام بێت لەسەر برەودانی بە گەشەکردنی ڕێکخراو.

٢- کاریگەری پێشبڕکێو ململانێ لەسەر ڕێکخراو زیاد دەبێت: فشارەکانی چالاکیو جموجۆڵو فراوانبوونو گەشەی ڕێکخراوەکانی بەرانبەری دەبنە هۆکارگەلی ئەوەی کە پێشبڕکێو ململانێ لەسەر ڕێکخراوەکە زیاد بکەن، هەرچەندە ناتوانێت بە ئەداو هێزو خۆڕاگری جاران کارەکان مەیسەر بکاتو پێیان ڕابگات، بەڵام شێوازی کارو چالاکیو بەردەوامی ڕێکخراوەکانی تر کاریگەری ڕاستەوخۆی دەبێت لەسەر هەمان ڕێکخراو.

٣- سەرکردایەتی بەردەوام دەگۆڕدرێت: هەمیشە ئەگەر ڕێکخراوەکان گەیشتنە ئەو قۆناغە، بیانوو بە بەڕێوەبەر، یاخود سەرکردە، یان دەسەڵاتی یەکەم دەهێندرێتەوە، بەوەی کە ناتوانێت بە کارەکانو چالاکییە گرنگەکان ڕابگاتو بەردەوامیو متمانە بۆ ئەندامانی بگەڕێنێتەوە، بۆیە بە بەردەوامی ئەو هوتافانە دەکەنە بیانوو، بۆ ئەوەی سەرکردەکان بگۆڕدرێن، ئەمە خاڵێکی بەڵگەنەویستە کە ڕێکخراوەکە کەوتۆتە چاڵەوەو تواناو هێزی لە دەستداوە، بەڵام سەرکردەکان ئاڵوگۆڕیان پێدەکرێت.. واتا: لەم قۆناغەدا سەرکردەکان بەردەوام دەگۆڕدرێن.

٤- ڕێکخراو جارێکی تر بەرەو مەرکەزیەت دەگەڕێتەوە: وەك چۆن لە یەکەم قۆناغی دروستبوونی ڕێکخراودا مەرکەزییەت لە بڕیاردانو فەرماندا هەبوو، بە هەمان شێوەش لەو قۆناغەدا جارێکی تر ڕێکخراو دەگەڕێتەوە بۆ پەیڕەوکردنی ئەم بنەماو پرەنسیپە، ئەمەش بە پلە یەك دەگەڕێتەوە بۆ کەمو کورتی لەبەر چاودێریکردن.

٥- بەشێوەیەکی ئاشکرا لێهاتوویيو چالاکی ڕێکخراو دادەبەزێت: هەموو ئەندامان هەست بە سستی، یاخود دابەزینی ئاستی گەشەو قەبارەی ڕێکخراوو کەمی چالاکی دەکەن، چونکە خودی ڕێکخراو پاڵەپەستۆی ململانێی ڕێکخراوەکانی بەرانبەری لەلایەكو ئاڵوگۆڕی سەرکردەکانی لەلایەکی ترەوەو چەقبەستوویی لە بڕیاردانو نەمانی بەرپرسیارییەتی لەملاو ....تاد، ئەمانە کاریگەری ڕاستەوخۆیان هەیە لەسەر ئەوەی کە کاربەدەستان نەتوانن گەشە بە چالاکیو لێهاتوویی ڕێکخراوەکە بدەن، بۆیە پلە بە پلە ڕێکخراو بەرەو نەمان دەچێتو هەڵدەوەشێتەوە.

منداڵ چی بکات تا زیاتر بخوێنێتەوە؟

هــەر لــە دێرینەوە، خوێندنــەوە یەکێك بووە لــە گرنگترین ئامرازەکانــی فێربوونــی مرۆیی، کە لە میانیــدا مرۆڤ زۆرێك لە زانیاریو زانستو بیر بەدەستدەهێنێتو هەر ئەمەش دەبێتە هۆی بەرەوپێشــچوونی مرۆڤو کردنەوەی ئاسۆی تازە لە بەردەمیدا کە لە پێشتردا لێیەوە دووربووەو دەستی پێنەگەیشتووە.

خوێندنەوە بە زۆرترینو فراوانترین ســەرچاوەگەلی زانســت دادەنرێــت، هــەروەك باشــیی خوێندنــەوە ئامــاژەی زیرەکییــەو بەشــێوەیەکی ئەرێنــی کاریگەریــی دەبێت لەســەر تەندروســتی جەســتەییو دەروونیــی مرۆڤــەوە. خوێندنــەوەی بــاش، هێــزی خەیاڵکــردن چــالاك دەکات، بــۆ نمونــە لــە کاتــی خوێندنەوەی چیرۆکێك، خوێنەر لەگەڵ کەســایەتییەکانی ناو چیرۆکەکە تێکەڵ دەبێــتو بەشــێوەیەکی وەهــا خەیــاڵ دەکات، وەك ئــەوەی خۆی پاڵەوانی چیرۆکەکە بێت.

لەگەڵ ئەوەشــدا هەندێك هــۆکار هەن منــداڵ والێدەکەن لە خوێندنەوە داببڕێت، لەوانە:

- گرنگیدان بە سەیرکردنی تەلەفزیۆنو بەرنامەکانی منداڵان.
- کڕینــی ئەو کتێبانــەی لەگەڵ قۆناغی تەمەنــی منداڵەکە ناگونجێنو منداڵ بە ئاسانی لێیان تێناگات.
- هەســتکردن بە بێزاریی لــە خوێندنەوە، بە بەراورد لەگەڵ چالاکییەکانی تر کە منداڵ حەزدەکات ئەنجامیان بدات.

هەنگاو هەنگاو بەرەو خوێندنەوە!

- دانانــی خوێندنەوە لە چوارچێوەی چالاکییە تایبەتییەکانی ڕۆژانەی منداڵ.
- هەڵبژاردنــی کتێبی گونجاو لەگەڵ قۆناغی تەمەنی منداڵو هەڵبژاردنی ئەو بابەتانەی ئارەزوویان دەکات.
- تەرخانکردنــی کتێبخانەیەکی بچکۆلە لە ژووری منداڵ، بۆ هەلگرتنو پاراستنی کتێبەکان.
- کەمکردنەوەی ئەو کاتەی منداڵ لە بەکارهێنانی کۆمپیوتەر بەسەری دەباتو زیاترکردنی کاتی تەرخانکراو بۆ خوێندنەوە.
- سەردانی کتێبخانە گشتییەکان بکات.
- دەتوانێت گوێ لە کتێبە دەنگییەکان بگرێت.
- بانگهێشــتکردنی هاوڕێیەکانــی بــۆ ماڵــەوەیو پێکــەوە بەشداربوون لە خوێندنەوەو گفتوگۆ لە بارەی کتێبەکانەوە.

سوودەکانی خوێندنەوە:

- هەگبەی وشەو لایەنی زمانەوانی منداڵ دەوڵەمەند دەکات.
- گەشەکردنی خەیاڵو ئەندێشەی منداڵ.
- بەرەوپێشــچوونی منداڵ لــە بواری خوێندنــی قوتابخانەو ئاستە زانستییەکەی.
-گەشە بەتواناکانی نووسین دەداتو باوەڕی منداڵ بەخۆی زیاتردەکات.

سەرچاوە: گۆڤاری (العربی الصغیر)، ژمارە ٢٤٤،ساڵی ٢٠١٣

ئا: محەممەد مێرگەیی

قەناعەت پێکردنی کڕیار

م . هاژە شێروانی

زۆربەی زۆرمان لە بواری بازرگانی کارکردندا گوێبیستی ئەوە بووین، کە بازاڕسازی تەنها بریتییە لە پرۆسەی بانگەشەکردن، بەڵام پیاوانی کار ئەوانەی کە بە دانایی‌و زیرەکی دەناسرێنەوە، دەزانن کە بازاڕسازی زۆر لەوە زیاترە، بازاڕسازی هەموو ئەو کارانەیە کە دەیکەیت بە سیفەتێکی ڕۆژانە لە پێناو فرۆشتنی بەرهەم، یان دابینکردنی خزمەتی کڕیارەکان، هەموو ئەو ڕێگایانەش دەگرێتەوە کە کڕیار لێیەوە سەیری کۆمپانیاکان دەکات، هەموو شتێکیش کە جێگای گرنگیپێدان‌و هاندان بێت لە لای کڕیار تا بەرهەمەکە بکڕێت، یان سوودمەند بێت لەم خزمەتگوزارییە، هەروەك «پیتر فیسنز» ئاماژەی کردووە بەوە (کە لەوانەیە پارەت هەبێت پاشا بیت، بەڵام کۆتاییەکەی بازاڕسازی هەموو شتێکە).

کەواتە مەبەستمان چییە لە بە بازاڕکردنی خزمەتەکەت، یان کاڵاکەت؟ کە زۆربەی جار خەڵك بازاڕسازی بە ڕیکلامکردن دادەنێت، وا سەیر دەکرێت کە ئەو بڕە پارەیە کە ڕیکلامەکە پێویستیەتی.

بەڵام لە ڕاستیدا بازاڕسازی ئەو پرۆسەیەیە کە کاڵاو خزمەتەکان دەخرێتە ڕوو و پیشان دەدرێت بۆ فرۆشتن. دیارە کە پلان دانەرانی بازاڕسازی خاوەن بیرۆکەی پێشکەوتوون کە ئاماژە دەکەن بەوەی کە بازاڕسازی تێچوون نییە! بەڵکو وەبەرهێنانە، چونکە لایەنێکی گەورەی داهاتی بازاڕسازی ماوەکەی درێژخایەنە کە لەوانەیە ساڵی پێ بچێت، تا بەرهەمەکەی دەبێت. جگە لەوە ئاماژە بە بازاڕسازی کراوە کە پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتی‌و کارگێڕییە کە تاکەکان‌و گروپەکان ئەوەیان دەستدەکەوێت کە پێویستیانە‌و دەیانەوێت لە ڕێگای دروستکردن‌و خستنەڕوو و ئاڵوگۆڕی بەرهەمەکان کە بەهایەکی هەیە لە گەڵ کەسانی تر، سەرباری ئەمە، وا سەیری بازاڕسازی دەکرێت کە تەنها سەرنجدەداتە سەر قەناعەت پێکردن لە پێناو فرۆشتندا! کەچی دەبینین کە مەودایەکی فراوانتری لە چالاکی دەوێت کە پێویستە لە شێوەی پرۆسەیەکی تەواوکار بێت، لە ڕاستیشدا کۆڵەکەو فاکتەری یارمەتیدەرە لە تەواوکردنی مامەڵەکانی فرۆشتن، بەڵکو زیاتریش لەمە کە بنەمای فرۆشتنی سەرکەوتووش بریتییە لە ستراتیژیەتێکی بازاڕسازی هەماهەنگ کردوو لەسەر بنەمای دەستپێشخەری.

کەواتە بنەمای ئەو ستراتیژییەی بازاڕسازی چییە کە بناغەکەی لەسەر دەستپێشخەرییە؟

یەکەم: یەکەمین شتو گرنگترینیان ئەو فەلسەفەیەیە کە سەرچاوەکانی کۆمپانیا تەرخان بکەین لە پێناو دەستەبەرکردن، کە ویستو پێویستی‌و داواکاری کڕیار بخرێتە چەقی گرنگی پێدانەکانی کۆمپانیا، ئەو گۆشە نیگایەش کە سەرنجدەداتە سەر کڕیار دەبێتە بناغەی ئەو ستراتیژییەی کە پرۆسەی بازاڕسازی پێکدەهێنێت.

دووەم: پلانی کۆمپانیا دێت، کە فەلسەفەی پاڵپشتیەتی، بە تەنها دانانی فەلسەفەی کۆمپانیاش، دەتوانرێت کە پلانێکی دروست دابنرێت بۆ ئاڕاستەکردن‌و ڕێنماییکردن، هەر وەك بوونی هەڕەمێکی بنیاتنراو بۆ ستراتیژییەکان کە لەسەر بناغەی دەستپێشخەری بێت کە فرۆشتنی زیاد دەکاتو پەیوەندییەکانی کۆمپانیا لە بواری کارەکانی باشدەکات، بە زۆریش وادەبێت کە کۆمپانیا سەرچاوەکانی تەرخاندەکات بۆ چالاکی بازاڕسازی هەر لە پێشانگا بازرگانییەکان تا دەگاتە بڵاوکراوە ڕیکلامییەکان، پارەیەکی زۆریش خەرجدەکات بۆ بازاڕسازییەك کە ئاڕاستەکراو نییە، نە بۆ جەماوەری گونجاو نە لە کاتی گونجاویش ئەنجامدراوە، کە ئەمەیان پشت بەستووە بە کاردانەوەو ئامانج ناپێکێت، لە بەرامبەردا دەتوانیت کە پلانی بازاڕسازی بکات لەسەر بنەمای دەستپێشخەری بەمەبەستی ئاڕاستەکردنێکی پێویست، لە پێناو بە ئامانجکردنی جەماوەری گونجاو لە شوێنی گونجاو لە کاتی گونجاویش، کە لە لای خۆیەوە داهاتی وەبەرهێنان زیاد دەکات تا ئەوپەڕی کە بکرێت.

سێیەم: بازاڕسازی پرۆسەیەکی ئاگادارکردنەوەی کڕیارە بە بەهای بەرهەم، یا خزمەت کە کۆمپانیا پێشکەشی دەکات، کۆمەڵێك چالاکییە، ئامانجی بە یەك گەیاندن‌و بەردەوامیە لەگەڵ کڕیاری بە ئامانجکراوو فێربوون‌و هاندان لە پێناو بەکارهێنانی خزمەتو بەرهەمەکانی کۆمپانیا.

هەمیشەش وادەبێت کە کۆمەڵێك چالاکی دەگرێتەوە ئەوەی کە پێی دەڵێن: (المزيج التسويقي) کە بریتین لە: نرخدانان، بەرهەم، شوێن، بانگەشەکردن کە لە کاتی دانانی پلانی ستراتیژی، یان پلانی بازاڕسازی، پێویستە ئەم لایەنە لەبەرچاو بگیرێت بۆ دانانی بەرهەم لە بازاڕ، لە پێناو زیادکردنی داهاتو دەسکەوتی فرۆشتن بۆ بەرزترین ئاستی، کە لێرەدا لایەن گەلێکی تر هەن کە پێویستە مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت، بوونی ستراتیژی: پلانی بازاڕسازی کارا: بریتییە لە پرۆسەیەکی بەردەوام لە دروستکردنی بەهایەك بۆ کڕیار، کە ئەم پرۆسەیە لە توخم گەلێك پێکدێت کە بریتین لە:

یەکەم: دابەشکردنی بازاڕ.

دووەم: ستراتیژی بازاڕ.

سێیەم: توێژینەوەی بازاڕ.

چوارەم: نرخدانان.

پێنجەم: شوێن.

شەشەم: زنجیرەی بەها.

بە پشتیوانی خودا.. بۆ ژمارەکانی داهاتوو باس لەم توخمانە دەکەین.

سەنتەری Headway بۆ گەشەپێدانی مرۆیی

بەهاوکاری

سەنتەری ڕاهێنانی کەنەدی بۆ گەشەپێدانی مرۆیی – د. إبراهیم فقی

سەنتەری صناع القرار بۆ گەشەپێدانی مرۆیی

بەڕێوەبەرایەتی هونەری شانۆی سلێمانی

کەرنەڤاڵی **(گەشەپێدان)** سازدەکات

بەمیوانداری ڕاهێنەری نێودەوڵەتی بەڕێز **(د. حذیفة عبدالعزیز العمقي)**

- دامەزرێنەرو سەرۆکی ئەنجومەنی کارگێری دامەزراوەی (صناع القرار)ی نێودەوڵەتی بۆ گەشەپێدانی مرۆیی.
- نوێنەری گروپی کۆمپانیاکانی د.أبراهیم الفقی لە کەنەدا.
- ڕاهێنەری زیاتر لە ٣٠،٠٠٠ کەس لە چەندین وڵاتی جیهاندا.

شوێن: سلێمانی- هۆڵی ڕۆشنبیری

ناوی خول	بەروار	کاتژمێر	ژمارەی بەشداربووان	نرخ
ئامادەکردنی ڕاهێنەری پیشەیی باوەڕپێکراو إعداد المدرب المحترف المعتمد	٢/١١-٢/٤	١١:٠٠-٠٧:٠٠ ئێوارە	٢٥ خوێندکار	(٤٠٠ دۆلار)
بنچینەکانی لەبەرکردنو سەرکەوتن لەخوێندندا قواعد المذاكرة والتفوق الدراسي	٢/٤	٣:٣٠-١:٣٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
چۆن داهاتووت دیاری دەکەیت؟ كيف تختار مستقبلك	٢/٤	٠٦:٠٠-٠٤:٠٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
چۆن دەبیتە وتەبیژێکی بەتواناودیار كيف تصبح متحدثا بارعا	٢/٦-٢/٥	٣:٣٠-١:٣٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
پرۆژەی بازرگانی تاکەکەس اكتشف مشروعك الخاص	٢/٦-٢/٥	٦:٠٠-٤:٠٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
ستراتیژی بەڕێوەبردنی هاوچەرخ استراتيجية الادارة الحديثة	٢/٩-٢/٧	٣:٣٠-١:٣٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
دروستکردنی سەرکردە صناعة القادة	٢/٩-٢/٧	٦:٠٠-٤:٠٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
زمانی جەستە لغه الجسد	٢/١١-٢/١٠	٣:٣٠-١:٣٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر
شیکردنەوەی دەستنووسی بەرامبەرەکەت تحليل الخط (Graphology)	٢/١١-٢/١٠	٦:٠٠-٤:٠٠ ئێوارە	کراوە	بێبەرامبەر

تێبینی : بەشداربووی هەر خولێك بڕوانامەی نێودەوڵەتی پێدەدرێت بەرامبەر بە (30$) ئەگەر ئارەزوو بکات.
بۆ بەشداربوون پەیوەندی بکە بە: سەنتەری هێدوەی – گەڕەکی عەقاری (١٠١)-کۆڵانی (٣٣)- خانووی (٧).

٠٧٧٠٨٩٤٥٨٥٧-٠٧٧٠١٥٠٩٣٣٣-٠٥٣٣٢٠٦٠٢٩

گەشەپێدان

18

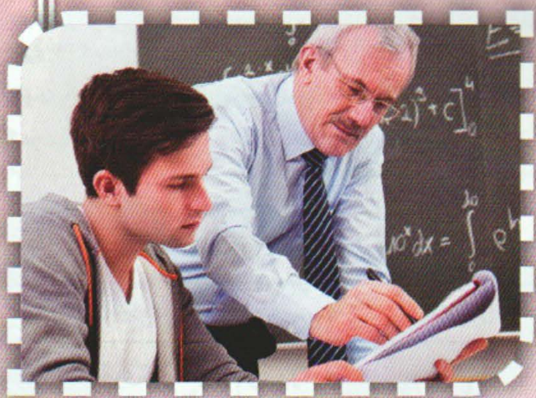

26

30

32

ناوچەی ئارام، یان ناوچەی مەترسی!!!

منداڵ کاتێك لەسکی دایکیدا دەژی هەست بە ئارامیو سەقامگیریو ئاسوودەیی دەکات، چونکە هەموو ئەو هۆکارانەی بۆ فەراهەم کراوە کە پێویستییەتی بۆ ژیان، بەڵام لەگەڵ لە دایکبوونی هەست بە گۆڕانێکی کتوپڕو لە ناکاو دەکات، بۆیە بەگریان بەرهەڵستی ئەو گۆڕانە دەکات، ئەگەر منداڵ تواناو دەسەڵاتی هەبوایە، ئەوا بۆ هەمیشە حەزی دەکرد لە سکی دایکیدا بژیت، بەڵام تەنها دەتوانێت قبوڵی ئەو گۆڕانە بکاتو پەیتا پەیتا خۆی ڕابێنێت لەگەڵیدا، پرسیار لێرەدا ئەوەیە کە ئایا منداڵ بۆ بەرهەڵستی ئەو گۆڕانە دەکات؟ خۆ ئەو لە دونیا نوێیەکەیدا زۆر زیاتر لەو شتانەی بۆ دەستەبەر کراوە کە مرۆڤ پێویستیەتی بۆ خۆشبەختیو کامەرانی!

خاڵی گرنگو شاراوە لەو نمونەیەدا بریتیە لە ناوچەی ئارام بە واتایەکی تر ناوچەی بێوەیی، ئەو ناوچەیەی کە مرۆڤ تێیدا هەست بە ئاسوودەییو ئارامی دەکات، ناوچەی ئارام بریتییە لە هەستکردنی مرۆڤ بەبێوەیی، چونکە تەواوی ئەو هۆکارانەی دەستەبەرکردووە کە مرۆڤ پێویستییەتی بۆ گەیشتن بە کەماڵی ئاسودەییو بەختەوەری، داهاتی باش، خانوو، ئۆتۆمبێل، کاری باش، مووچەی باش، پێکەوەنانی خێزانو خستنەوەی منداڵ.

هەموو ئەمانەش ئەو داخوازیانەن کە مرۆڤ هەوڵ بۆ بەدیهێنانی دەدات.

بەشێوەیەکی گشتی ناوچەی ئارام، واتە ڕاوەستان لە خاڵێکی دیاریکراو.

دکتۆر ئیبراهیم فەقێ ئەو ناوچەیە بە ناوچەی مەترسی ناودەباتو دەڵێت: ئەگەر مرۆڤ بەڕادەیەکی زۆر هەستی بە دڵنیایی کرد، ئەوا هیچ هاندەرێك نابینێ بۆئەوەی تواناکانی وەگەڕبخات، ئەسڵەن لە پای چی تواناکانی بخاتەکار؟ بۆچی خۆی هیلاكو ماندوو بکات؟ بۆچی بڕیاری گۆڕان بدات؟ خۆ ئەو بەڕووکەش ئاسوودەو بەختەوەرە، بەڵام لە ڕاستیدا ئەو جۆرە مرۆڤانە ڕەشبینو لە ڕووی دەروونییەوە نەخۆشنو تەواو داڕووخاونو ژیانیان پڕیەتی لە ڕۆتین.

سروشتی مرۆڤە کە هەردەم لە جوڵەدا بێت، بەڵام بە وەستانی لە خاڵێکدا تووشی چەندەها نەخۆشی دەروونی دەبێت، وەك خەمۆکیبوونو هەستکردن بەبێزاریو تەنهاییو ترس.

دەبێت دەرك بەو ڕاستییە بکەین کە گۆڕانکاری سەرەتای گەشەکردنو پێشکەوتنە، بەبێ گۆڕانکاری هیچ کەسو هیچ میللەتێك پێشناکەوێت، بەڵام ئێمە هەمیشەو بەردەوام بەرهەڵستی گۆڕانکاری دەکەینو ڕووبەڕووی هەر جۆرە گۆڕانێك دەبینەوە کە بیەوێت بێتە ناو ژیانمان، بەو پێیەش ئێمە وەکو ئاوێکی پەنگ خواردوومان لێدێت کە ماوەیەك دوای مانەوەی بۆنی ناخۆش دەردەداتو بەکەڵکی بە کاربردن نایەت..

چەندەها کەس هەن کە پەی بەوە دەبەن کە توانایەکی نایابیان هەیە بۆئەوەی کۆمپانیایەکی تایبەت بە خۆیان بکەنەوە، بەڵام لە گۆڕانکاریو زیانکردن دەترسن، یان کەسێك دەتوانێت پیشەکەی خۆی بگۆڕێتو لە پیشەیەکی تردا کاربکات، کە تێیدا سەرکەوتنی گەورە بەدەست بێنێت، بەڵام ترسی هەیە لە گۆڕانو نادیار، ئایا دەتوانیت هەرچی هەتە لە پارەو سامان بەکاریبێنیت لە پڕۆژەیەکی تایبەت بە خۆت؟ ئایا ئەگەر گرێبەستێکی کارکردنت لە دەرەوەی وڵات پێگەیشت، ئایا ئامادەی بچیتە دەرەوە بۆ کارکردن؟ یاخود ئامادەی بۆ خوێندن بچیتە دەرەوەی وڵات؟

دوورکەوتنەوە لە ناوچەی ئارام بەوە دەکرێت کە مرۆڤ خاوەنی خەونو ئامانجو مەبەستی گەورەی هەبێت، بەڵێ دەبێت پەیامت هەبێت لە ژیان، تا بەدرایژایی تەمەنت کاربکەی بێ پسانەوە لە پێناو ئەو پەیامەی کە هەڵتگرتووە، ئامانجو ئارەزووەکان بریتین لە سوتەمەنی ژیانی مرۆڤ، ئەمەش تا کاتێك بەردەوام دەبێت کە مەبەستی گەورە لە پشت ئامانجەکانمانەوە بێت.

هەر ئێستاو بەبێ دواخستن بەڵێن بەخۆت بدە کە لەناوچەی ئارام بێیتە دەرەوەو لەو خاڵەی تێیدا دەژیت هەنگاو هەڵگریت بەرەو گۆڕانێکی گەورەو مێژوویی لە ژیانت، تاکو ژیانت پڕبێت لە هەستی جوان، لە خۆشەویستی، لە لێبوردن، لە بەختەوەریو ئاسوودەیی ڕاستەقینە، تاکو ببیت بە هاوڕێیەکی باشو وەفادار بۆ خۆتو بۆ ئەوانی تر.

ئارام نەبی مەحمود

هەندێکی دی لە سەرچاوە خۆراکییە مەترسیدارەکان

پاش ئەوەی لە چەند ژمارەیەکی پێشودا باسی ژەمە خێراکانو خواردنەوە گازییەکانمان کرد، ئێستا دەچینە سەر هەندێکی تر لەو سەرچاوە خۆراکیانەی کە مەترسیدارن.

یەکـەم: ئـەو ماددانـەی کە بـۆ خۆراکـەکان زیـاد دەکرێن (additives):

مەبەست پێی هەموو ئەو ماددانەیە کە زیاد دەکرێن بۆ خۆراك لە کاتی ئامادەکردنو دروسـتکردنو هەڵگرتنیدا، جا مەبەست پێی چاککردنی خەسڵەتەکانی بێت، یان درێژکردنەوەی ماوەی پاراستنی، یاخود بۆ هەر مەبەستێکی تر بێت.

ئەم ماددانە ئێستا بە شێوەیەکی زۆر بەرفراوان بەکاردەهێنرێت لە خۆراکە لـە قوتونراوەکانو خۆراکە ئامادەکـراوەکانو ئەوانەی خێرا ئامادە دەکرێن.

دەتوانیـن بڵێین خۆراکێکی ئامادەکـراو، یان لە قوتونراو نییە خاڵی بێت لە مادده ڕەنگ بەخشەکان، یان پارێزەرەکانی خۆراك!

هەرچەندە هەندێك لەو ماددانە زیانێکی وایان نییە کە شایەنی باسـکردن بێت، بەڵام لە ڕاستیدا زیانی زۆرێکی تر لەو ماددانەمان لەیادکردووە، بۆیە گومانو دوودڵی دەربارەی زۆربەیان دروستبووە، ئایا دەبێتە هۆی شـێرپەنجە، یان نا.. تەنانەت هەندێك لە خەڵکی تووشی هەستیاری (حەساسیەت)ێك بوون، دەربارەی ئەو خۆراکانەی کە ڕەنگێکیان تێدایە، یان ماددەی پارێزەریان تێدایە.

لەبەرئەمـەش ڕێکخـراوی تەندروسـتی جیهانـیو ڕێکخراوی خۆراکیو کشـتوکاڵی هەسـتاون بـە دیاریکردنـی تایبەتمەندییە دیاریکراوە جیهانییەکان، بۆ هەر ماددەیەكو ئەو بڕەی کە دەکرێت مرۆڤ لە ڕۆژێکدا بەکاریبهێنێت.

بە گشـتی ڕێنادەن بە زیادکردنی هیـچ ماددەیەك بۆ خۆراك، لەبەرئەوەی سـەلمێنراوە کە دەبنە هۆی شـێرپەنجە، ئەمەش زۆر

ن: د.حسان شمسی پاشا
و: یەحیا محەممەد عەلی

ئاشکرایە لە ماددەیەکی ڕەنگپێدەری خۆراکی وەك ((ئەمارنت))و ماددەیەکی شیرینی بەخش ناسراو بە ((سکلامات))و جگە لەمانیش. ژمارەیەك لە وڵاتان پەیوەستن بەو ڕێنماییانەوە، بەڵام لەم ساڵانەی دواییدا کۆمەڵە دەنگۆیەك بڵاوبووەوە لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا، لە پێناو گەڕانەوە بۆ سروشتو بەکارنەهێنانی ماددە زیادکراوەکان، یاخود بەکارهێنانی بە کەمترین بڕ، تا ئەو ڕاددەیەی هەندێك لە کۆمپانیاکانی بەرهەمهێنانی خۆراك وەکو جۆرێك لە ڕیکلام دەنووسن:

(ئەم بەرهەمە هیچ ماددەیەکی دەستکردی تێدانییە)، یاخود (ئەم خۆراکە خاڵییە لە ڕەنگە دەستکردەکان)....و هەروەها.

باشترین ئامۆژگاری ئەوەیە، تاکو دەکرێت بە کەمترین شێوە ئەو خۆراکانە بەکاربهێنرێت کە ماددە زیادکراوەکانی تێدایە، گەڕانەوە بۆ خواردنە سروشتییەکانی وەك سەوزەواتو میوەو دانەوێڵەو پاقلەمەنییەکان.... هەروەك چۆن پێویستە لەسەر چاودێرانی تەندروستی، چاودێرییەکی وردی خۆراکە ئامادەکراوەکان بکەن لە هەموو قۆناغەکانیاندا، هەروەها بەکارهێنانی ئەو ماددانەی کە دژە مێروون لە سنورێکی زۆر تەسکدا.

دووەم: شیرین بەخشەکان (جێگرەوەکانی شەکر : sweetners)

کۆمەڵە ماددەیەکی زۆر شیرینن، بەڵام گەرمۆکە وزەیەکی وا نابەخشن بە جەستە کە جێی باس بێت، بۆ هەرسکردنی پێویستیمان بە ئەنسۆلین نییە، لەبەرئەمەشە لەبەرهەمهێنانی ئەو خۆراکانەدا بەکاردێن کە تایبەتە بە تووشبووانی قەڵەویی‌و نەخۆشی شەکرە.

١- چەند جۆرێکی شیرینی بەخشەکان:

أ- سەکارین (saccharine):

سەرەڕای ئەوەی یەکێك لە لێکۆڵینەوە کۆنەکان، ئاماژەی بەوە دەکرد کە دەتوانێت ببێتە هۆی شێرپەنجەی میزەڵدان لەلای گیانەوەرە تاقیگەییەکان، زانایان سەلماندویانە کە ئەو ئەنجامانە ڕاست نییە، لەبەرئەمەش لە هەموو بەشەکانی جیهاندا ڕێگری لە بەکارهێنانی نەکراوە، ڕێکخراوە تەندروستییە ئەمریکییەکان هاودەنگن لەسەرئەوەی بەکارهێنانی سکارین پەسەندە.

ب- ئەسپرتام (Asprtame):

بەرهەمهێنراوێکی هاوشێوەی سروشتییە، چێژی شیرینییەکەی (١٥٠-٢٠٠) ئەوەندەی شەکرە، ڕێکخراوە تەندروستییە ئەمریکییەکان هاوڕان لەسەر بەکارهێنانی بۆ ئەوانەی نەخۆشی شەکرەیان هەیەو ئەوانەی دەیانەوێت کێشیان دابەزێنن.

لە ڕاستیدا تەنها کەس کە ئەسپرتام کێشەیان بۆ دروستدەکات، ئەو کەسانەن کە تووشی نەخۆشییەکی بۆ ماوەیی زۆر دەگمەن بوون کە ناسراوە بە (phenylketonuria)و ئەوانەی کە تووشی نەخۆشییە زۆر مەترسیدارەکانی جگەربوون، ئافرەتانی دووگیان.

ج- سوکرالوز (sucralose):

ناویش دەبرێت بە (splenda)شیرینییەکەی دەگاتە (٦٠٠) ئەوەندەی شەکر، (بەڕێوەبەرایەتی دەرمانو خۆراکی ئەمریکی) دانیان پێداناوە، پاش ئەوەی دڵنیابوون لە بێ زیانییەکەی، بەکاردەهێنرێت لەو خۆراکە گەنمیانەی کە لە فڕندا ئامادە دەکرێ، خواردنەوەو شیرەمەنییەکانو شیرینییە بەستووەکانو شەربەتەکان، ئەم ماددەیە چێژی شەکری سروشتی دەدات، لەبەرئەوەی لە شەکری خۆراك دروستکراوە، بەڵام ناتوانرێ هەرس بکرێ، دواتریش هیچ گەرمۆکە وزەیەك نابەخشێ.

٢- ئایا جێگرەوەکانی شەکر هیچ کێشەیەکیان هەیە؟

هەندێ کەس هەستیارن بەرامبەر بە جێگرەوەکانی شەکر، دەناڵێنن بەدەست سەرئێشەو پشێوی گەدەیان، پسپۆڕەکان دەڵێن: (لەبەرئەوەی بەکارهێنانی جێگرەوەکانی شەکر بە بڕێکی زۆر کەمە، ئەوا ئەو بڕانە هیچ کێشەیەکی وا دروست ناکات بۆ مرۆڤ).

٣- بە کورتی:

ئەگەر ناچار نەبوویت کە چاودێری گەرمۆکە وزەکانت، یان بڕی شەکر لە خوێنتدا بکەیت، ئەوا هیچ پێویست ناکات کە جێگرەوەکانی شەکر بەکاربهێنی.. بەڵام ئەگەر پێویست بوو چاودێری کێش‌و بڕی شەکر لە خوێنتدا بکەیت، ئەوا جێگرەوەکانی شەکر بە پێی ئەو ڕاپۆرتەی بەڕێوەبەرایەتی خۆراك‌و دەرمانی ئەمریکی‌و ڕێکخراوە تەندروستییە ئەمریکییەکانی تر.. بێ مەترسییە بە مەرجێك میانڕەوی لە بەکارهێنانیدا بکرێت.

پێویستە جۆرەکانی تری جێگرەوەکانی شەکر لە یاد نەکەین کە سروشتین، لە سەروو هەمووشیانەوە هەنگوین، کە یەکەم ماددەی شیرینی بەخشە لە مێژوودا، ئەوە بێگومان زۆر بێ زیانترە لە جێگرەوەکانی شەکر لەلای ئەوانەی کە نەخۆشی شەکرەیان نییە، بەڵام بێ زیادەڕۆیی.

سێیەم: ژەهراویبوون بە خۆراك (food poisoning):

ئەم بارە ڕوودەدات لە ئەنجامی بەکارهێنانی ئەو خواردن، یان خواردنەوانەی پیسبوون بە میکرۆبەکان، یان ڤایرۆسەکان.

دیارترین هۆکارە باوەکانی ژەهراویبوونی خۆراك بریتییە لە میکرۆبەکانی سالمونیلاو ئیشێرشا کۆلای (E.coli) کە بەشێوەیەکی سەرەکی لە گۆشتدا هەیە، نیشانەکان بە شێوەیەکی خێرا (لە ماوەی چەند کاژێرێکدا)، یان لە ماوەی ڕۆژێك، یان زیاتر دوای خواردنی خۆراکی پیس بوو.

بەڵام ئەو ژەهراویبوونە خۆراکییەی کە بەرهەمی میکرۆبە هێشووییەکانە کە لە شێوەی تۆپەڵدان، ئەوا نیشانەکانی بەخێرایی دەردەکەون، (لە ماوەی ٣- ٦کاژێر)دا لە دوای خواردنی خۆراکی پیس بووەوە.

لە دەستدانی ماددە شلەکانی جەستە بە یەکێك لە نیشانە مەترسیدارەکانی ژەهراویبوونی خۆراکی دادەنرێت، بەشێوەیەك ئەگەر ئەو وشکبوونەی جەستە بە هۆی لەدەستدانی ئەو شلانەوە دووچاری دەبێت، ئەگەر خێرایی هەندێك شلەی جێگرەوەی تێنەکرێت، ئەوا زۆر جێی مەترسییە.

١- نیشانەکانی تووشبوون:

- ڕشانەوە.
- ئازاری ناوسك، بەشێوەی پێچ هاتن.
- سکچوون "زۆربەی جارەکان خوێنی لەگەڵدایە".
- سەرئێشەو تا.
- ئەگەر شلە پێویستەکانی تێنەکرێت، ئەوا هەستو هۆشی لە دەستدەدات.

٢- چارەسەر:

- داوا لە توشبووەکە بکە ڕابکشێ‌و پشووبدات.
- بڕێك خواردنەوەی سووك بدە بە تووشبوو، بەڵام نەك ئەوانەی کە ورياکەرەوەن.
- دەفرێکی بدەرێ تاکو لە کاتی ڕشانەوە بەکاریبهێنێت.
- پەیوەندی بکە بە پزیشکێکەوە، تاکو ڕاوێژی پێ بکەیت.

گۆڕانكاری ڕاستەقینە

پاشان داهێنان

بەڵێن ئەنوەر عەلی

سروشتی گشت كارتێكەرو ئۆرگانیزمەكانی ژیان لە ڕێگەی بینینی دەرئەنجامەكانیانەوە هەستیان پێدەكرێتو دەناسرێنەوە، واتا لە بەردەم دەروازەی هەر یەكێك لە مرۆڤەكاندا كۆمەڵێك ڕەهەندی ئایدۆلۆژی ناوەكیو دەرەكی هەیە كە مرۆڤەكان هەڵدەسەنگێننو دواتر لە قاڵبیان دەدەن. ئا لێرەدایە كە هەندێك كەس بێ ئۆقرەییو نا ئارامی باڵدەكێشێت بەسەریدا، چونكە ناتوانێت تاكۆتایی ڕێگاكە هەنگاو بنێتو بەو قاڵبە مرۆییە ڕەسەنەوە لەوسەری دەروازەكەوە بێتە دەرەوەو ئەزمونی جیهانو داهێنانی ڕاستەقینە بۆ خەڵك بەیان بكات. بەڕاستی شتێكی نەگونجاوە كە مرۆڤ لە دوای چەشتنی گشت قۆناغە دژوارەكان، ئاسەوارێكی نێگەتیڤو خراپ لە دوای خۆی بەجێبهێڵێت، یاخود بە گوزارشتێكی مەنتیقیو ڕاست، حەقیقەت نەخاتە ڕوو. لەم چەرخەدا ئێمە پێویستمان بە ئامۆژگاری هەیە "پێویستمان بە ئەزمون هەیە" پێویستمان بە پەروەردە هەیە "بە هونەری ڕاستەقینەو ڕومالكردنی ڕاستییەكان هەیە" پێویستمان بە ڕێنمایی هەیە، تاكو بتوانین بە هۆیەوە فەرمانەكان جێبەجێبكەین. لەم چەرخەدا زانست گرنگ نییە، بەڵكو پەروەردەی زانستی گرنگە، بانگەواز گرنگ نییە بەڵكو هونەری بانگەواز گرنگە، ڕووناكی گرنگ نییە بەڵكو بینینی ڕووناكی گرنگە، یاسا گرنگ نییە، بەڵكو چۆنییەتی جێبەجێكردنی یاسا گرنگە...

ئێمە ئەمڕۆ پێویستمان بەوە هەیە كە زەمینەسازی بكەین، تاكو بوارەكانی دیكەی لەسەر جێبەجێبكەین نەك زەمینە بۆ بوارەكان بگوازینەوە، زەمینەو گۆڕانكاری كاتێك دروست دەبێت كە ئێمە لەو چوارچێوەیەدا بێینە دەرەوەو جێهانێكی نوێ ببینینو باوەڕمان بە گۆڕانكاری هەبێت، هەر گۆڕانێكیش كە لە كۆمەڵگەدا ڕووبدات»، دەبێت لە بازنەی سیستەمو ئادابی گشتی دەرنەچێت، واتە دەبێت لە خاڵە جەوهەرییەكانی مەسەلەكەوە دەست پێبكەینو گۆڕانەكان بكەینە باگراوندی كارەكانمانو داهێنانی ڕاستەقینەی پێ ئەنجام بدەین، چونكە هەتا گۆڕانكاری ڕیشەیی ڕوونەدات داهێنانی ڕاستەقینە دروستنابێت. ڕووخانو تێكشكان ئەو كاتە دروستدەبێ كە مرۆڤ سود لە ئەزمونو دەرئەنجامی ڕووخانو تێكشكان وەرنەگرێت. میللەتی ئێمە ڕووخانی زۆری بینیوەو داگیركاریو ستەمی زۆری چەشتووە، بەڵام بەداخەوە هیچ كامێك لە مانەی ئەزمون نەكردو نەیگۆڕی بۆ داهێنان، بەڵكو ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرەو دواوە دەگەڕێتەوەو حاشا لە سوننەتو و نەریتە ڕەسەنەكانی دەكات، ئەمڕۆ دەگمەنن ئەوانەی كە ئەسڵی خۆیان بیرماوە، بە پەنجەی دەست دەژمێردرێن ئەو كەسانەی شانازی بە نەهجی كوردایەتیانەوە دەكەن، ئێمە لە دەروونەوە بەرەو دواوە دەگەڕێینەوەو لە ستایلو ڕواڵەتیشدا بەرەو پێشەوە دەچین! ئای! سەد مەخابن بۆ ئێمە كە چۆن كەوتوینەتە هەڵەو گێژاوەوە، هەمومان خۆمان بە زاناو داهێنەر دەزانین، كەچی ئامادەنین دان بە هەڵەكانی خۆماندا بنێینو دەركی پێبكەین، تەنانەت بۆ پەردەپۆشكردنی ئەو هەڵانەی كە تایبەتن بە خۆمانەوە»، ڕۆڵی پارێزەر دەبینین، بەڵام بۆ بڕیاردان لەسەر هەڵەی دەوروبەرمان ڕۆڵی حاكم دەبینین! مرۆڤ بۆئەوەی ژیانێكی مرۆڤانە بژی پێویستی بە دوو شتی گرنگ هەیە:

١- هەست بە هەڵەكانی خۆی بكاتو دانیان پێدا بنێت.

٢- بتوانێت هەڵەكانی چاكبكاتەوە، یان كەمیان بكاتەوە.

واتا تەنها هەستكردن بە هەڵە نابێتە هۆی چارەسەرێكی ڕیشەیی، بەڵكو هەوڵدان بۆ كەمكردنەوەی هەڵە چارەسەرە. ئێمە مرۆڤینو هەڵە دەكەین»، هەڵەكردن عەیبێكی ڕەها نییە، بەڵكو چاكنەكردنەوەی هەڵە عەیبەیە، دەبێت ئەمڕۆ ئێمە یاسای ئاوێنە بشكێنینو ناوەرۆكی شتەكان ببینینو لەو قۆزاخە دەسكردەی كە دروستمانكردووە بێینە دەرەوەو ئەودیوی شتەكان ببینین»، چونكە مانای ڕاستەقینە لەودیوی وێنەكانەوەیە، نەك ڕووكەشو ڕووخساری دیمەنەكان. كاتێك ڕووخسارەكان هەست بە كەموكوڕیو هەڵەكانیان ناكەن، ئەو كاتە یەكتری توشی هەراسانو ماندوبونو فریودان دەكەن، چونكە گۆڕانەكان تەنها لە ڕواڵەتدا كۆدەبنەوەو ناوچەیەكی بچوكی دەرەوە دەگرنەوەو جیهانی ناوەوەی لێ بێبەش دەكەن، هەربۆیە ئەمڕۆ ڕاستییەكان شاردراونەتەوەو هەڵەكان بەرجەستە ناكرێن، كەچی باس لە داهێنان دەكرێت! ئەمەش شتێكی نامەنتیقیە! هەمیشە لە نێوان مەودای گۆڕانو داهێناندا ئەگەری هەڵەكردن هەیە، پێویستە ئەم هەڵەیە بقۆزرێتەوەو بگۆڕدرێت بۆ ئەزمونو داهێنان، چونكە ئەو كەسەی كە هەڵە ناكات هیچ داهێنانێكی نییە، كەواتە ئێمە دەبێت بە قۆناغەكانی گۆڕانكاریدا بڕۆینو خۆمان بە بەرپرسیار بزانین لە بەرامبەر كۆسپەكانی ئەو مەودایە»، كاتێكیش كە گۆڕانمان دروستكرد، ئەو كاتە داهێنەرین، چونكە ئێمە سەربەجۆرێكین لە مرۆڤی ژیر.

هیچ شتێك مەحاڵ نییە بۆ سەرکەوتن!!!

ن: ئامانج گۆران

هەموو کەسێك سەرپشکە لەوەی شادمان، ئازاد خۆشبەختو سەرکەوتوو بێت، بە واتایەکی تر مرۆڤ خۆی ڕێگای ڕاستی خۆی دەدۆزێتەوە، بەڵام گەر خۆی بیەوێت، چونکە چارەنوسی مرۆڤەکان دیاری نەکراوە، ئەمەش وادەکات خۆت ڕێگای ژیانی خۆت دیاری بکەیت، گەر چارەنوسی مرۆڤ دیاریکراو بوایە، ئەوا ئێمە ئەو کات هیچ بایەخێکمان نەدەما لە دونیادا، ئەوە نەبێت کە وەك شانۆکارێك ئەو ڕۆڵەی بۆمان دیاریکراوە بیگێڕینو هیچی تر.

هەموو کەسێك دەتوانێت ژیانی خۆی بە ئارەزووی خۆی بگۆڕێت، عیشقو ئومێدو سەرکەوتنی تێدا بەدی بکات، چونکە ژیان بە دەستی مرۆڤەکانە، نەك مرۆڤ بەدەست ژیان بێت، گەر مرۆڤ بیەوێت دەتوانێت بگات بە ترۆپکی سەرکەوتن، چونکە ئەو کەسانەی کە ناوو ناوبانگیان هەیە، نیشانەی سەرکەوتنیان پێوە دیارە لە ژیاندا، جێگەیان دیارە، مەقامێکی گرنگیان هەیە لە ڕابردوو لە ئێستاشدا، ئەوانیش وەك منو تۆ بوون، هیچ شتێکیان لە منو تۆ زیاتر نەبوو، جگە لە دوو چاو زیاتریان نەبووە، دوو دەستو دوو قاچیان هەبووە، بگرە هەندێکیان ژیانیان زۆر لە ژیانی ئێمە ناڕەحەتتر بووە، بەڵام ئەوەی ئەوان لە ئێمە جیا دەکاتەوە، ئەوەیە ئەوان بڕوایان بە خۆیان هەبووە هەمیشە بە ئومێدەوە ژیاون، هەمیشە چاویان لە سەرکەوتن بووە، گەر لە کارێکدا شکستیشیان هێنابێت، ئەوە ئەو شکستەیان کردووە بە یەکەم خاڵی سەرکەوتنیان، هەروەك زانای ناودار (فرانس بیکن): دەڵێت: (سەرکەوتن مافی ئەو کەسانەیە کە لە ژێر کەوتنەکانی خۆیان ئەزموونیان وەرگرتووە). بۆیە دەبێت ئێمەش وابین، لە هەموو شت گرنگتر نەکەوتونەتە ژێر کاریگەری ژینگەو کۆمەڵگاو دەوروبەریانەوە، بەڵام بەداخەوە ئێمە بۆ خۆمان ناژین، بەڵکو بۆ کۆمەڵگا دەژین، ئێمە نازانین بۆچی دەژینو ئامانجمان چییە؟ ئەمەش ڕەنگە تاوانی ئەو بارودۆخە بێت کە تێی کەوتووین. ڕەنگە نەدار بێت، بێکەس بێت، لێقەوماو بێت، توشی نەخۆشییەکی درێژ خایەن بووبێت، بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا هیچ کات وابیر نەکەیتەوە بڵێی من هەژارم، یان من ناتوانم وەك ئەوان بم من پێموایە هەموو کەسێك دەتوانێت وەك ئەوان بێت، چونکە خوای گەورە هەموو مرۆڤەکانی وەك یەك دروستکردووە بێ جیاوازی لە یەکتری، هیچ کات نەڵێیت ئەوان ژیانیان زۆر خۆشبووە، هەموو شتێکیان بۆ دەستەبەر بووە، گەر سەرنجێك بدەین بە ژیانی هەندێك لەو کەسە ناودارانە، ئینجا تێدەگەین چۆن بوونە چۆن ژیاون

"لیوناردۆ داڤنچی" دایکێکی دێهاتیو باوکێکی هەژاری هەبووە، بەڵام بوو بەو نیگارکێشە بە ناوبانگەی کە وێنەی (مۆنالیزا) بکێشێت کە تا ئێستاش نیگارکێشانی دونیای سەرسام کردووە.

ئێمە ژینگەو کۆمەڵگاکەمان کاریگەری زۆریی هەیە بە سەرمانەوە، بەڵام کاسایەتییەکی وەك "ئەدیسۆن" لە قوتابخانە دەریان کرد، چونکە بە کەسێکی دواکەوتویان لە قەڵەم دابوو، بەڵام ئەو قسانە کاریگەری لەو نەکرد، بەڵکو لە هەوڵدانەکانی بەردەوام بوو تا توانی بە داهێنانەکانی دونیا ڕووناك بکاتەوە، کە هەموو مرۆڤایەتی قەرزار کرد، بە هەمان شێوە "ئەنشتاین" چەند جار لە لایەن مامۆستاکانیەوە سەرکۆنە دەکرا، پێیان دەگوت: گێلو نەفام، هیچ نەزان، پێیان دەگوت کە توانای تێگەیشتنی نییە وەك منداڵەکانی تر، بەڵام لە ڕاستیدا وانەبوو، ئەم قسانە نەبوونە ڕێگر لە بەردەمی ئەوەی کە ئەنیشتاین لە ترۆپکی ماتماتیكو فیزیا جێگەی خۆی نەگرێت، بێکەسیو چەشتنی دەردەسەری، هەژاری، بوونی کێشە ئەمانە هیچی ڕێگر نییە لە بەردەم ئەوەی کە تۆ ڕێگەی ڕاستی خۆت نەدۆزیتەوە "نیوتن" هەر لە سەرەتای لە دایکبونیدا باوکی کۆچی دوایی کرد، بە هەتیوی گەورە بوو، تووشی زۆر ناڕەحەتی بووەوە، بەڵام نیوتن یاسای وا داهێنا لە فیزیاو گەردونناسیدا کە هەموو دنیای سەرسام کرد. بۆیە هیچ کات خۆتت لەلا کەم نەبێت مەڵێ ئەوەی بەوان کراوە بە من ناکرێت، دڵنیابە بە تۆش دەکرێت، چونکە سەر ئەنجام هەموومان مرۆڤین هەمووومان یەك خوا دروستیکردوین، هەمووومان وەك یەکین هیچ جیاوازییەکمان نییە لەڕووی جەستەوە. ئەم نمونانەشم بۆیە هێنایەوە تاکو بزانین زۆرێکی بلیمەتەکانی دونیا دەستپێکیان بە کوێرەوەریو دەردە سەری، بێکەسی نەهامەتییەوە بە سەربردووە، هیچیان نەچونەتە سەر سفرەی حازری، هیچیان ژیانی ڕاقی ئۆستۆکراتی نەژیاونو وەسیلەکانی ژیانیان لە بەردەستدا نەبووە، لەگەڵ ئەوەشدا خۆشگوزەرانی لە ژیانی مرۆڤدا نایگەیەنێتە هیچ پلەو پایەیەك، گەر بیرو هۆشی خۆی لەگەڵ نەبێت، کەواتە لێرەوە بۆمان دەردەکەوێت ئێمە ئازادین لەوەی دەمانەوێت خۆمان بە چ جۆرێك بژین، ئارەزوومان لێیەتی، با هەموومان سەیری ئەو گەورەییە بکەین کە لە ویژدانماندا شاراوەتەوە، تاکو بتوانین کەسێتی خۆمان بدۆزینەوە، لە کۆتایی بابەتەکەدا دەڵێم: بیروباوەڕی هەر یەکێکمان ئاوێنەو ڕێنیشاندەری هەموو کردارە بە ئاگاییەکانمانە، بە واتایەکی تر مرۆڤ ئاوێنەو ڕسکێنراوی بیروباوەڕی خۆیەتی.

خۆت تاقی بکەرەوە

ئەم تاقیکردنەوەیە ئەنجام بدە، لە کۆتاییدا بە کەسایەتیت ئاشنا دەبیت..

به بۆچوونی تۆ، کەسانی دەوروبەرت چۆن بۆت دەڕوانن؟

١- لە چ کاتێکدا هەستدەکەیت، کە زۆر گورجو گۆڵو چالاکیت؟

أ- بەیانیان. ب- نیوەڕوانو سەرەتای ئێوارە. ج- کۆتایی شەو.

٢- چۆن بەڕێگەدا دەڕۆیت؟

أ- بە خێراییو بە هەنگاوی درێژ. ب- بە خێراییو هەنگاوی کورت. ج- مامناوەندیو سەرت بەرزدەکەیتەوە، چونکە جیهان لەبەردەمتدا دەبینیت. د- مامناوەندیو سەرت داخستووە. ە- زۆر بە هێواشی.

٣- کاتێك قسە بۆ خەڵکی دەکەیت:

أ- ڕادەوەستیتو دەستەکانت لە یەك ئاڵاندووە. ب- پەنجەکانت تێکئاڵاندووە. ج- دەستێکت، یان هەردوو دەستت لەسەر کەلەکەت داناوە.. ج- دەستی ئەو کەسە دەگریت کە قسەی بۆ دەکەیت، یان پاڵی پێوە دەنێیت. ە- یاری بە گوێچکەکانت، یان چەناگەت، یاخود قژت دەکەیت.

٤- کاتێك بە ئاسوودەیی دادەنیشیت..

أ- ئەژنۆکانت لەگەڵ قاچتدا لە تەنیشتی یەکەوە چەماندۆتەوە. ب- قاچەکانت دەخەیتە سەر یەك. ج- قاچەکانت بە شێوەیەکی ڕاست ڕادەکێشیت.. د- یەکێك لە قاچەکانت لەوی دیکە ئاڵاندووە، یان خستوتە سەریەك.

٥- کاتێك شتێکی پێکەنیناوی دەبیستیت، پەرچەکردارت چۆن دەبێت؟

أ- لە بەرخاتری بەرامبەرەکەت بە دەنگێکی بەرز پێدەکەنیت. ب- پێدەکەنیت بەڵام بە دەنگی بەرز نا.

ج- بە دەنگێکی نزم پێدەکەنیت.. د- زەردەخەنەیەکی شەرمەزارانە دەکەیت..

٦- کاتێك دەڕۆیت بۆ بۆنەیەك، یان کۆبوونەوەیەکی بەرفراوان..

أ- بەشێوەیەکی بەهێزو سەرنجڕاکێش دەچیتە ژوورەوە، تا سەرنجی ئامادەبووان ڕابکێشیت. ب- بە ئارامی دەچیتە ژوورەوەو بە دوای کەسێکدا دەگەڕێیت کە دەیناسیت.. ج- زۆر بە هێمنی دەچیتە ژوورەوەو هەوڵدەدەیت تێبینی ئامادەبووان بکەیت.

٧- تۆ لەسەر کارەکەت زۆر ماندووبوویت، هەموو تواناکانی خۆت لەو پێناوەدا خەرجکردووە، کەسێك بێزارت دەکات، یان لە کارت دەکات، ئایا؟

أ- حەز بە پشوودان دەکەیت. ب- هەست بە توڕەییەکی زۆر دەکەیت لە ناختدا. ج- هەستت لەو نێوەندەدا تێکەڵاوە..

٨- کام ڕەنگ، لەم ڕەنگانەت بەلاوە جوانە؟

أ- سورو پرتەقاڵی. ب- ڕەش. ج- زەرد، یان شینی کراوە. د- سەوز. هـ- شینێکی تاریك، یان وەنەوشەیی. و- سپی. ح- خۆڵەمێشی، قاوەیی..

٩- کاتێك شەوانە دەچیتە سەر جێگەی نووستن، پێش نووستن، چۆن ڕادەکشێیت؟

أ- لەسەر پشت ڕادەکشێیت. ب- لەسەر سك ڕادەکشێیت. ج- لەسەر تەنیشت ڕادەکشێیتو خۆت دەپێچیتەوە. د- یەکێك لە دەستەکانت دەخەیتە ژێر سەرت. هـ- ڕادەکشێیتو سەرت دادەپۆشیت.

١٠- هەندێجار خەون دەبینیت، کە تۆ:

أ- هەر دەڕۆیتو دەکەویت. ب- شەڕ دەکەیت، یان بەرگری دەکەیت. ج- دەگەڕێیت بە دوای کەسێکدا، یان شتێکدا. د- دەفڕیت، یان ..... هـ- زۆرجار خەون نابینیت.. و- هەمیشە خەونەکانت خۆشە..

خاڵەکان:

١- أ/٢ ، ب/٤، ج/٦.
٢- أ/٦ ، ب/٤، ج/٧، د/٢، هـ/١.
٣- أ/٤ ، ب/٢، ج/٥، د/٧، هـ/٦.
٤- أ/٤، ب/٦، ج/٢، د/١.
٥- أ/٦، ب/٤، ج/٢، د/٥، هـ/٢.
٦- أ/ ٦، ب/ ٤، ج/٢.
٧- أ/٦، ب/٢، ج/٤..
٨- أ/٦، ب/٧، ج/٥، د/٤، هـ/٢، و/٢، ز/ ١.
٩- أ/٧، ب/٦، ج/٤، د/٢، هـ/١.
١٠- أ/٤، ب/٢، ج/٣، د/٥، هـ/٦، و/١.

ئێستا ئەو خاڵانە کۆبکەرەوە کە بە دەستت هێناوە:

یەکەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە (٦٠) خاڵ، زیاتر بوو:

خەڵکی وا دەبینن، کە تۆ کەسێکی پێویستە بە ڕێگەیەکی

تایبەت مامەڵەت لەگەڵدا بکرێت، کەسێکی شانازی بە خۆتەوە دەکەیت، دەتەوێت سەرنجی بەرامبەر بۆ خۆت ڕابکێشیت، تۆ بەشێوەیەکی زۆر باش سەرکەوتووی، هەندێجار کەسانی دەوروبەرت پێت سەرسامن، ئاواتەخوازن کە وەکو تۆ بن، بەڵام ئەوان متمانەیان پێت نییە، دوودڵن لەوەی کە بەشێوەیەکی هەمیشەیی لەگەڵ تۆدا بن..

دووەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە نێوان (٥١ بۆ ٦٠) خاڵ بوو:

کەسایەتیت: تۆ سەرکردەی، یان کەسێکی سەرکەوتووی بە هۆی بەهێزی کەسایەتیتەوە، لەو کەسانەی کە زۆر بە خێرایی بڕیار دەدەن، هەرچەندە زۆرجار بڕیارەکانت ڕاستو دروست نین، تۆ کەسێکی ئازاو بوێریت، کەسێکی حەزدەکەیت هەموو شتێك جارێك تاقی بکەیتەوە، هەموو کات هەلەکان دەقۆزیتەوە، حەز بە مجازەفە دەکەیت، خەڵکی ئاواتەخوازن هاوشێوەی تۆ بن، چێژ لە هاوڕێیەتیت وەردەگرن..

سێیەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە نێوان (٤١ بۆ ٥٠) خاڵ بوو:

خەڵکی وادەبینن کە تۆ کەسێکی چالاكو گورجو گۆڵیت، کەسێکی قسەخۆشو خاوەن کرداری، هەمیشە سەرنجی دەوروبەرت بۆ لای خۆت ڕادەکێشیت، کەسێکی هاوسەنگیت، کەسانی دەوروبەرت بێزار ناکەیت، هەروەها وا دەبینن کە کەسێکی نەرمو نیانو لەسەرخۆیت، کەسێکی تێگەیشتووی، هاوکارو یارمەتیدەری هاوڕێو دۆستانتی.

چوارەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە نێوان (٣١ بۆ ٤٠) خاڵ بوو:

کەسانی دەوروبەرت وا دەبینن تۆ کەسێکی هەستیاری، زیرەکی، خاوەن بەهرەیت، خۆبەکەمزانی، لەو جۆرە کەسانە نیت، بە خێرایی، یان بە ئاسانی دەبیتە هاوڕێی بەرامبەرت، بەڵام کەسێکی زۆر بەوەفایت، هەمان وەفاش لە بەرامبەر چاوەڕێ دەکەیت، ئەو کەسانەی دەتناسن دەزانن سەختە متمانەت بە هاوڕێکانت لەنگ ببێت، لە هەمان کاتدا زۆر سەختە بەلاتەوە کە بڕوا بکەیت بە کەسێك کە متمانەی لە دەستداوە..

پێنجەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە نێوان (٢١ بۆ ٣٠) خاڵ بوو:

هاوڕێکانت وا دەبینن کە تۆ کەسێکی تێکۆشەریت، تۆ کەسێکی ڕازیکردنت سەختو گرانە، ئەوان وادەبینن تۆ کەسێکی زرنگی، زۆر پێویستت بە چاودێری هەیە، زۆر هێواشو لەسەرخۆی، ئەگەر بە کارێکی سەخت، یان وروژێنەر هەڵسیت، لە یەك کاتدا.. ئەوان لەو باوەڕەدان کە تێڕوانینی تۆ لە هەموو لایەکەوە زۆر وردەکانەیە، دوای ئەوەش هەر بڕیارێك دەردەکەن، لە دژی دەوەستیتەوە، یان ڕەتی دەکەیتەوە، ئەوان لەو بڕوایەدان ئەوە بە هۆی بەهێزی کەسایەتیتو بەهێزی سەرنجو تێڕوانینەکانت..

شەشەم: ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە (٢٠) بەرەوەخوار بوو:

خەڵکی وادەبینن کە تۆ کەسێکی شەرمنیت، دوودڵو ڕاڕایت، تۆ کەسێکی پێویستت بە گرنگی پێدان هەیە، کەسێکی هەمیشە پشت بە کەسانی تر دەبەستیت بۆ دەرکردنی بڕیارەکانت، تۆ حەزت بە تێکەڵاویی نییە، لەگەڵ هیچ کەس، خۆت لە کاروباری کەس هەڵناقورتێنیت، تۆ گرفتەکان وا دەبینیت کە لە ژیاندا بوونیان نییە، هەندێك لە خەڵکی لەو باوەڕەدان کە تۆ کەسێکی بێزارکەری، تەنها ئەو کەسانە نەبێت کە زۆر بە چاکی تۆ دەناسن، دەزانن کە تۆ کەسێکی بێزارکەر نیت..

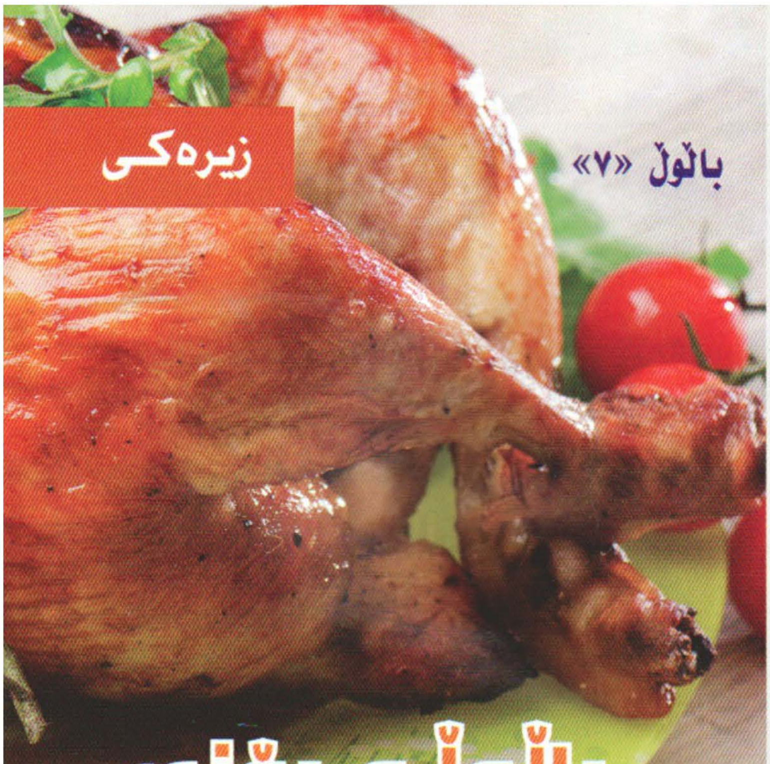

بالۆڵ «٧»

باڵوڵو بۆنی خواردن..

پەیام

ڕۆژێکیان کابرایەکی دەشتەکی هەژار بە بازاڕدا تێپەڕی، چاوی بە چێشتخانەیەك کەوت، کاتێك بینی چێشتلێنەرەکە سەری مەنجەڵەکەی هەڵدایەوە، بۆنێکی زۆر خۆشی چێشتەکە بڵاو بووەوە، ئەویش زۆر بە تامەزۆرییەوە بۆنی چێشتەکەی کرد.. دواتر ڕۆیشتو کەمێك لە چێشتخانەکە دوورکەوتەوە، خاوەنی چێشتخانەکە بانگی کردو گوتی: تۆ لە هەڵمی خواردنو چێشتەکەی من سوودت وەرگرت، دەبێت نرخی ئەو بۆنو بەرامەیە بدەیت.. قسەیەك لە کابرای دەشتەکیو قسەیەك لە خاوەن چێشتخانە، دەنگیان بەرزبووەوەو خەڵکی لێیان کۆبوونەوە.. ئەو پیاوە بێچارەی کە تەنها بۆنی خواردنەکەی کردبوو، لە دوورەوە باڵولی داناو حەکیمی بینی، بانگی کردو تکای لێکرد، کە داوەری نێوانیان بکات.. کاتێك باڵوڵ گوێبیستی هەردوولایان بوو، بە خاوەنی چێشتخانەکەی گوت: ئایا ئەم پیاوە لە خواردنەکەی تۆی خوارد؟

خاوەنی چێشتخانەکەش گوتی: نەخێر، بەڵام ئەو سودی لە بۆنی چێشتەکەی من بینیوە!

باڵوڵ چەند سکەیەکی زیوی دەرهێناو نیشانی خاوەن چێشتخانەکەیداو فڕێی دایە سەر زەوی تا زرنگەی لێوە بێت.. پاشان گوتی: فەرموو دەنگی سکە زیوییەکە وەربگرە!

خاوەنی چێشتخانەکە زۆر بەسەرسوڕمانەوە گوتی: ئەوە چ جۆرە پارەدانێکە؟

باڵوڵی حەکیم گوتی: ئەوە هاوشێوەی دادەوەرییە، کەسێك بۆنی چێشتەکەی بفرۆشێت، دەبێت لە بەرامبەردا دەنگو زرنگەی پارە وەربگرێت..

بەشی چوارەم

عوسمان حاجی سەلام

چۆن دەبیتە مامۆستایەکی سەرکەوتوو؟

بۆ جیاکردنەوەی ئاستی گشتگیری ئامانجەکان تۆی مامۆستا دەتوانیت ئەم لیستە ئامانجانەی خوارەوە بە وردی بخوێنیتەوەو پاشان پۆلێنی سەر سێ ئاستی ئامانجیان بکەیت، ئەوانیش بریتین لە: ئامانجە زۆر گشتگیرەکان، ئامانجەکانی گشتگیری ناوەند، ئامانجە تایبەتییەکان، ئامانجەکانیش ئەمانەن:

١- خوێندکاران فێری ڕێزمانی زمانی ئینگلیزی بکرێن.

٢- خوێندکاران فێری لێدەرکردن بکرێن.

٣- پێگەیاندنی تاکی موسوڵمانی ڕاستگۆ.

٤- ئەو سێ وشەیەی کەخوێندکار فێری ماناکانیان بووە لە سێ ڕستەدا بەکاریان بهێنێ .

٥- کارکردن لە پێناو بەدەستهێنانی شارەزایی دەربارەی بیرکردنەوەی زانستیانە لای خوێندکار.

٦- پێگەیاندنی نەوەیەکی بە توانا لە گەنجان، بۆئەوەی بتوانن لێپرسراوێتی بگرنە ئەستۆو کاربۆ پێشخستنی وڵات بکەن.

٧- خوێندکار نەخشەی کوردستان بکێشێتو شوێنی شارەکانی لەسەر دیاریبکات.

ئەگەر پۆلێنت بۆ ئەو ئامانجانە کردووەو لەو پۆلێنەتدا هەردوو ئامانجی ژمارە (٣، ٦)ت لە ئاستی ئامانجە گشتگیرەکاندا داناوە، هەرسێ ئامانجی ژمارە (١، ٢، ٥)ت لە ئاستی ئامانجەکانی گشتگیری ناوەند، هەروەها دانانی ئامانجەکانی ژمارە (٤، ٧)یش لە ئاستی ئامانجە تایبەتییەکان داناوە، ئەوا تۆ توانیوتە لە پۆلێنکردنی ئەو ئامانجانەدا مەبەست بپێکیو سەرکەوتن بەدەستبێنی، بەڵام ئەگەر پۆلێن کردنەکەت بەو شێوەیەی سەرەوە نەبوو، ئەوا پێویستە دووبارە بە وردی بیانخوێنیتەوەو جارێکی تر پۆلێنیان بکەیتەوە. هەردوو ئامانجی ژمارە (٣، ٦) ئامانجی گشتین، چونکە لە شێوەی دارشتنیاندا تایبەت نین بە وانەیەکەوە، یان بابەتێکی دیاریکراوەوە. بەڵام ئامانجەکانی ژمارە (١،٢، ٥) لە شێوەی دارشتندا هەریەکەیان پەیوەستن بە باتێک، یان وانەیەکەوە کە ئەوانیش ڕێزمانی زمانی ئینگلیزیو لێدەرکردنو بیرکردنەوەی زانستییە. هەروەها ئامانجەکانی ژمارە (٤، ٧) ئامانجی تایبەتن، چونکە لە شێوەی دارشتنیاندا هەریەکەیان تایبەتە بەبەشێکی دیاریکراوی وانەوتنەوەوە، ئەمەش لەوەدا دەردەکەوێت کە هەریەکەیان کارێکی دیاریکراویان لە خۆگرتووە، کە پێویستە خۆێندکار هەستێ بە جێبەجێکردنی، کە ئەوانیش کارەکانی (بەکاربهێنێ، بکێشێ)یە، ئەم دوو کارەش بەپێی ئاسانیو تایبەتیان بەمجۆرە وەسفدەکرێن:

١- دەتوانرێت ئەو ئامانجانە لە کاتێکی دیاریکراودا جێبەجێ بکرێن (کاتی دیاریکراوی وانەکە).

٢- بوونی کاری ڕانەبردوو لە ئامانجەکاندا، واتای ئەوەیە خوێندکار بەجێبەجێکردنی ئەو کارە هەڵدەستێ.

٣- ئاسانیو تایبەتی جۆری ئەو کارە، ئاسانکاری بۆ ئەوە دەکات کە بتوانرێ تێبینی توانای خوێندکار لە جێبەجێکردنو جێبەجێنەکردن بکرێ.

لە کاتی دارشتنی ئامانجەکانی فێرکردندا، زۆرجار مامۆستا توشی چەند هەڵەکردنێك دەبێت، بۆ خۆپاراستن لە توشبون بەم هەڵانە پێویستە مامۆستا بزانێ ئەو هەڵانە چین کە ئەو دەیکات. بۆ ناسینی ئەو هەڵانە لە لایەن مامۆستاوە پێویستە مامۆستا بڕگەکانی ناو ئەم لیستەی خوارەوە بە وردی بخوێنێتەوە کە تایبەتە بە ئامانجەکانو پاشان پۆلێنیان بکات بەسەر ئەم سێ بەشەدا:

یەکەم: ئەو ئامانجانەی ئاماژە بەڕەفتاری مامۆستا دەکەن.

دووەم: ئەو ئامانجانەی ئاماژە دەکەن بە بابەتی زانستی وانەکە.

سێیەم: ئەو ئامانجانەی ئاماژە بە ڕەفتاری خوێندکار دەکەن کە لە ئەنجامی پرۆسەی فێربوونەوە بەدەستیهێناوە.

بڕگەکانیش بریتین لە:

١- ژماردنی بەشەکانی گوڵو فرمانی هەریەکەیان.

٢- ڕاهێنانی خوێندکاران لەسەر مەلەوانی.

٣- خوێندنی چاوگ لە ڕێزمانی کوردی.

٤- باسکردنی جێبەجێکردنی یاسا.

٥- خوێندکار کاری (دەبێت) بگۆڕێ بۆ چاوگ.

٦- فێرکردنی خوێندکاران بە لێدەرکردنی کەرتە دەییەکان.

٧- خوێندکار هەردوو کاری (**close & go**) لە ڕێژەی ڕانەبردووەوە بگۆڕێ بۆ ڕێژەی ڕابردوو.

٨- ڕوونکردنەوەی چۆنییەتی کێشانی نەخشەیەکی گەورەکراو.

ئەگەر لە پۆلێنکردنەکەتدا هەریەکە لە ئامانجەکانی ژمارە (٢، ٤، ٦، ٨)ت، لە بەشی یەکەم داناوە، ئەوا ئامانجەکەت پێکاوە، چونکە هەریەك لەوانە وەسفی ئەو کارە دەکەن کە مامۆستا لە ژووری وانەوتنەوەدا ئەنجامی دەدات،

ئەگەر هەریەکە لە ئامانجەکانی ژمارە (١، ٢) لە بەشی دووەم داناوە ئەوا دیسانەوە ئامانجەکەت پێکاوە، چونکە هەریەکە لەوانە ناونیشانی ئەو بابەتەن کە پێویستە بخوێنرێن، هەروەها ئەگەر هەریەکە لە ئامانجەکانی ژمارە (٥، ٧) لە بەشی سێیەم داناوە، ئەوا دیسانەوە ئامانجەکەت پێکاوە لە پۆلێنکردنیاندا، چونکە هەریەکە لەوانەش وەسفی ئەو ڕەفتارە دەکەن کە خوێندکار لە ئەنجامی فێربوونەوە بەدەستیهێناوە. پێویستە لە دارشتنی ئامانجەکانی پلانی وانەوتنەوەدا، پێویستە ئەو پلانە وەسفی ڕەفتاری کەسی فێربوو بکاتو بە دوور بێت لە وەسفی ڕەفتاری مامۆستاو بابەتی وانەوتنەوە. ئەو ئامانجەی کە وەسفی ڕەفتاری خوێندکار لە پاش فێربونەوە دەکات بە ئامانجی ڕەفتاری جێبەجێکاری ناودەبرێ، بۆ ڕوونترکردنەوەی ئەو وتەیەی سەرەوە نمونەیەك باس دەکەین، مامۆستا لە یەکێك لە وانەکانی جوگرافیادا ئامانجێکی دارشت بۆ ئەم ناونیشانە (وڵاتی کوەیت)، مامۆستا لە ئامانجەکەیدا نوسیویەتی: (فێرکردنی خوێندکاران دەربارەی وڵاتێکی دراوسێی وڵاتی عێراق کە ئەویش کوەیتە). بێگومان لەگەڵ بۆچونی ئێمەدا هاوڕای، گەر بڵێین دارشتنی ئەم ئامانجە لاستیکیو لە کۆڵکردنەوەیە، چونکە بە تەواوەتی نازانرێ مەبەستی مامۆستا لەو ئامانجە چییە لەبەرئەوەی ئەو ئامانجە جۆرەها پرسیار داواکاری لە خۆدەگرێت، وەکو (کێشانی نەخشەی وڵاتی کوەیت، یاخود ژماردنی ناوی شارەکان، پایتەختی ئەو وڵاتە، یان گرنگترین چالاکییە ئابورییەکانی ئەو وڵاتە چییە؟ ...هتد)، پێویستە مامۆستا لە دارشتنی ئامانجەکانیدا شێوازی دارشتنی ئەم ئامانجەی خوارەوە، وەك نمونە لەبەرچاو بگرێ:

١- خوێندکار ناوی پایتەختو گرنگترین شارەکانی وڵاتی کوەیت بنوسێتو لەسەر شوێنەکانیان نەخشە دیاریبکات.

٢. خوێندکار لیستێك لەسەر گرنگترین ئەو سێ سەرچاوە ئابورییەی وڵاتی کوەیت ئامادە بکات.

٣- خوێندکار ناوی وڵاتە دراوسێکانی وڵاتی کوەیت بەشێوەی زارەکی بژمێرێ.

لە پاش وەرگرتنی ئەو زانیاریو شارەزاییانەی تۆی مامۆستا لەم بەشەدا فێری بووی، دەربارەی گرنگی ئامانجە ڕەفتارییە جێبەجێکارییەکانو هۆکارەکانی دارشتنی ئەو ئامانجانە، پێویستە هەوڵبدەی ئامانجی ڕەفتارییە جێبەجێکارییەکان لە ئامانجەکانی تر لەم نمونەیەی خوارەوە جیابکەیتەوە:

١- خوێندکار بتوانێ لە ماوەی سێ خولەکدا (٥٠ م) مەلەوانی بکات.

٢- خوێندکار بە بەکارهێنانی ڕەنگەکانی (سوور، سەوز، قاوەیی)، وێنەیەکی سروشت بکێشێت.

٣- خوێندکار هۆکارەکانی هەلگیرسانی جەنگی جیهانی یەکەم بخوێنێتەوەو باسیان بکات.

٤- خوێندکار توێکاری بۆ کەروێشکێك بکاتو دڵەکەی دەربکات.

٥. خوێندکار پایتەختی وڵاتانی بنوسێتەوە.

٦خوێندکار لە مانای ئەو پەرەگرافە تێبگات کە مامۆستا باسی دەکات.

٧- خوێندکار بتوانێ مانای ئایەتێك لەوانەی ئاین شیبکاتەوە.

ڕەنگە لە شیکردنەوەکەت بۆ ئەو ئامانجانەی سەرەوە واپیشان بدەی کە سەرجەم ئەو ئامانجانە ئامانجی ڕەفتاری جێبەجێکارین، لەبەرئەوەی لە کردارێکی ڕەفتاری پێکدێن، وەکو کارەکانی (مەلەوانی بکات، وێنە بکێشێ، بخوێنێتەوە، ....هتد)، ئەو کارانەش ڕەفتاری خوێندکار لە ئەنجامی ئەو زانیارییانەی فێری بووە دەپێوێ، بەڵام لە ڕاستیدا ئامانجەکانی ژمارە (٣، ٥، ٦، ٧) ئامانجی ڕەفتاری جێبەجێکاری نین.

ئەم چوار ئامانجەمان لە لیستی ئامانجە ڕەفتارییە جێبەجێکارییەکان، دەرهێنا سەرەڕای پێکهاتنیان لە کردارەکانی وەك: (بخوێنێتەوە، بنوسێتەوە، تێبگات، شیبکاتەوە)، ئایا ئێستا تۆ دەتوانی جیاوازی لە نێوان ئەم کارانەو کارەکانی ئامانجەکانی تر جیابکەیتەوە، وەکو کارەکانی (مەلەوانی بکات، توێکاری بکات، وێنەبکێشێت)، بەمانایەکی تر جیاوازی نێوان ئەو دوو کۆمەڵە کردارە چییە لە ڕووەکانی ڕوونی ماناو توانای پێوانەکردنیان بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ.

پرۆسەکانی خوێندنەوەو نوسینو تێگەیشتنو شیکردنەوە، هەڵگری مانای فراوانو ناتوانرێ بە ئاسانی پێوانە بکرێن، بەڵام ئەو فرمانانەی کە ڕەفتاری جێبەجێکارین، بەوە جیادەکرێتەوە کە گونجاون بۆ پێوانەو هەڵسەنگاندن.

بۆئەوەی لە دارشتنی ئامانجی پلانی وانەوتنەوەدا زیاتر شارەزاو سەرکەوتوو بی، ئەوا پێویستە ئامانجەکانت جۆربەجۆربنو هەموو بوارەکان لەخۆبگرن، بۆ زیاتر شارەزابوون لەم بوارەشدا دەتوانرێت ئاماژە بە پۆلێنەکەی (bloom) بکرێت، کە تێیدا ئامانجەکانی فێربوونی بەسەر سێ بواردا دابەشکردووە، ئەوانیش بریتین لە:

١- بواری زانیاری.

٢- بواری هەڵچونی، یان ویژدانی.

٣- بواری جوڵەیی.

لە خوارەوە چەند ئامانجێکمان لە چەند خاڵێکدا خستووەتەڕوو تۆش دەتوانی بەپێی تایبەتمەندییان بۆ هەریەکێك لەو بوارانەی سەرەوە پۆلێن بکەی، ئامانجەکانیش:

١- خوێندکار لە دوای ڕاهێنانی یەك کاتژمێری ماوەی (١٠٠م) مەلەوانی بکات.

٢- خوێندکار توێکاری بۆ بۆقێك بکات لە تاقیگەدا.

٣- خوێندکار پێناسەی نەوتی ڕەشو ناوی ئەو پێکهاتانەی لێیەوە دروست دەبن بنوسێتەوە.

٤- خوێندکاران هەڵچونەکانیان بەشێوەی پۆزەتیڤ بەکاربهێنن.

٥- خوێندکار بتوانێ نەخشەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بکێشێت.

٦- خوێندکار بتوانێ ژمارەکان بەشێوەی زنجیرەیی یەك لەدوای یەك لەبەربکات.

٧- خوێندکار هۆکاری ڕەنگکردنی گەنجینەکانی پترۆڵ بە بۆیەی ڕەنگدار شیبکاتەوە.

٨- خوێندکار یاسای ڤیساگۆرس لە شیکارکردنی ڕاهێنانەکاندا بەکاربێنێ.

ئەگەر لە پۆلێنکردنەکەتدا توانیوتە ئامانجەکانی ژمارە (٣، ٦، ٧، ٨) تایبەت بکەی بە بواری یەکەمەوە کە بواری زانیارییە، ئامانجی ژمارە (٤) تایبەت بکەی بە بواری دووەمەوە کە بواری ویژدانی، یان هەڵچونییە، هەروەها ئامانجەکانی ژمارە (١، ٢، ٥) تایبەت بکەی بە بواری سێیەمەوە کە بواری جوڵەییو لێهاتویی جەستەییە، ئەوا توانیوتە لەو پۆلێنکردنەتدا سەرکەوتوو بیت.

لە لایەکی ترەوە بلووم بواری زانیاری بەسەر شەش ئاستدا دابەشکردووە کە ئەمانەن:

١- بیرهاتنەوە. ٢- تێگەیشتن. ٣- جێبەجێکردن.

٤- شیکردنەوە. ٥- پێکهێنان. ٦- هەڵسەنگاندن.

هەروەها بلووم بوارەکانی تریشی بەشێوەی زنجیرەیی دابەشکردووە، پێویستە مامۆستا لە دارشتنی ئامانجەکانی فێربوندا بتوانێت جیاوازی لە نێوان ئەو سێ بوارەدا بکات، بۆئەوەی ئامانجەکانی مامۆستا هەمەلایەنە بێتو سەرجەم بوارەکان بگرێتەوە، مەبەست لەم وتەیە ئەوەنییە کە دەبێت مامۆستا لە هەموو وانەکانیدا پابەندبێت بەسەرجەم ئەو بوارانەوە، چونکە تایبەتمەندیو سروشتی هەر وانەیەك لەوانەیەکی تر جیاوازە. شارەزابونی مامۆستا لە بوارەکاندا یارمەتی مامۆستا دەدات لە هەڵبژاردنی بواری گونجاو بۆ دارشتنی پلانی وانەوتنەوە.

بەختو دەرفەت هەر دێن، بەڵام تۆ چاوەڕوانیان مەبە!

هەندێکمان شکستی بەردەوامو کەمی تواناو کارامەییەکانمان دەدەینە پاڵ بەخت، دەڵێین: "بەخت یاوەرمان نەبوو"، "دەرفەتمان بۆ نارەخسێت"، "شکستو نەگەیشتنو دۆڕان بوونەتە یاری هەمیشەییمان".

بە دڵنیاییەوە وتنەوەی ئەم دەستەواژانە، دەرفەتەکانو ویستی گۆڕانکاریو دەرکەوتنی پریشکی دەسپێکی هەژینی ناخ، دوورو دوورتر دەخەنەوە... خۆ ناکرێت هەموو تەمەن چاوەڕێی ئەو دەرفەتانە بین کە خۆیان دێن!! ئاخر ئەو دەرفەتانەی کە مرۆڤ خۆی دەتوانێت بۆ خۆی بئافرێنێت، گەلێك زیاترن لەوانەی خۆیان دێن...لە ناخەوە ببزوو، سەرهەڵبڕەو بەردەمی خۆت ببینە، ڕێبدە توانا شاراوەو نووستووەکانی ناخت بێدار ببنەوە، تا خۆشەویستی بەدەستبهێنیت.

لە پێشبڕکێی ڕاکردندا، زۆربەی بەشداربووان دەگەنە کۆتایی، بەڵام کامیان خەڵات وەردەگرێت؟ بۆ وەریدەگرێت؟ خەڵات مانای چییە؟ ئایا دەکرا یاریزانەکان چاوەڕێ بکەن ڕێگاکە بەرەو ئەمان بجوڵێتو لەپێش هەمووان بە یەکێکیان بگاتو ببێتە براوەی یەکەم؟

دەرفەتەکان بۆ خۆت بڕەخسێنە، هۆکاری جیاجیا بگرە بەرو هەمان شێوازی سەرنەکەوتوو، کە ئاکامی باشی نەداوە، وەکو خۆی جێبەجێ مەکەرەوە. خۆت پێبگەیەنە، لە دووی کتێبی نایابو مامۆستای دڵسۆزو کەسی شارەزا بگەڕێ تا دەگەیت، تاکو زانیاریو لێهاتووییەکانت زۆرو بەهێز دەبن، ئەو کاتە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانت دەیان دەرگاو هەزاران دەرفەت لە بەردەمتدا واڵا دەبن، باوەڕ بەوە بهێنە کە تۆ دەتوانیت، شایستەیت وەك کەسێکی بەهێزو دامەزراوو پتەو هەبیت، دەبیت ئەگەر بتەوێت، کە دەشتەوێت، کەواتە هۆکارەکان بگرەبەر، هەموو هۆکارە دروستەکان، هۆکارەکانی بەدەستهێنانی زانیاریو کارامەیی، پاشان پشت بەهێزو توانای بێوێنەی بوون ببەستە.

خۆ دەکرێت لەبری ئەوەی چاوەڕوانی دەرفەتەکانو بەخت بین، ئەوان ناچار بکەین بەرەو ڕوومان بێن. نا، ئێمە بەرەو ڕوویان بڕۆینو یەخەیان بگرینو خۆمانیان بیربخەینەوە، یادیان بێنینەوە ئەوە ئێمەین، بەهێزو کارامەو ڕاستگۆ، خاوەنی ورەو ویستی بەرز، لێوان لە پەرۆشییو گوڕوتین، چاوەڕێی زێڕبارین ناکەین، پێشبینی ناکەین لە دەرگای ماڵمان بدرێت، کە دەیکەینەوە ببینین ئەوە بەختەو بەردەرگای پێگرتووین. دەبێت باش بزانین کە دەرفەتو بەخت حەزیان بە هاوەڵییو هاودەمییە لەگەڵ مرۆڤ گەلێك کە لەمجۆرە بن. بەختو دەرفەت باکیان لە درێژی چاوەڕوانی مرۆڤ نییە، ئەوان زۆرینەی کاتەکانیان لای مرۆڤە پڕ زانیاریو کارامەییو بە متمانەکان بەسەردەبەن. لە زووەوە وتراوە بەخت یاری کەسێکە، کە باوەڕی بە کارکردن هەیە.

تا گلەیی لە بەختو دەرفەت نەکەینو بۆیان نەگرین، دەبێت شتێکمان بۆ کردبن، هەوڵماندابێت هۆگرییان لەگەڵدا دروستبکەین. ئەوان عاشقی ئەو مرۆڤانەن کە پەرە بە بەهرەو تواناکانیان دەدەنو لە گەشەی بەردەوامدان، ڕقیان لە چەقبەستووییو لە ئەستۆنەگرتنی بەرپرسیارییەکانە، چەند بە توانا بیتو کارامەیی زیاترت هەبێت، هێندەش هاوەڵتنو بەسەرت دەکەنەوەو تۆش بەو کارامەییانەت تا ئەوپەڕ وەبەرهێنیان دەکەیت.

ڕەنگە کەسێك بپرسێت: دەرفەتو هەلەکان بۆ کەسانێکیش دێنەپێش کە تواناو زانیاریو لێهاتوویی ئەوتۆشیان نییە... ئەمە ڕاستە، بەڵام ڕەنگە نەتوانن وەك پێویست بیانقۆزنەوە. خۆ جارجارە ئێمەش هەر بەسەر دەکەنەوە (بە هۆی بارودۆخ کەسانی لێهاتووی دەوروبەرمانەوە)، واتە ئەگەر خۆشمان بۆ خۆمانیان ڕاپێچ نەکەین، ڕۆژێك بەختو دەرفەتەکان هەر دێن، بە دڵنیاییەوە هەر دێن، بەڵام ئەگەری زۆرە ئەو کاتەی ئەوان دێن، ئێمە لەوێ نەمابین.

سەروەر حەسەن

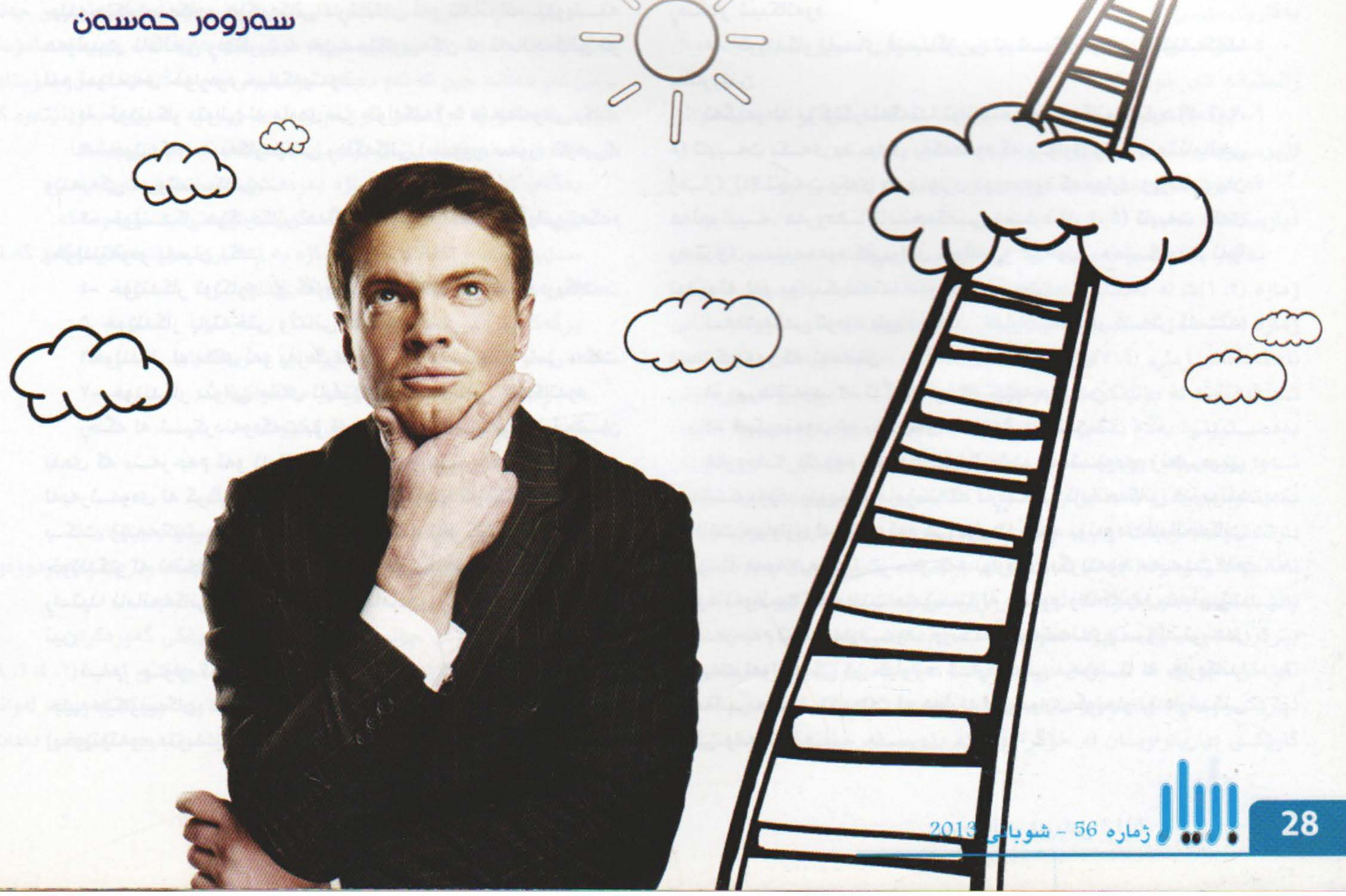

لە بارانەوە فێربووم

ڕۆشنا صالح

لە بارانەوە فێربووم..

فێربووم دادپەروەربم، لەهەر کوێ بووم یەکسانی بکەمە بنچینەی کارەکانمو هەر کارەو بە ئەندازەی پێویستی خۆی گرنگی پێبدەمو دڵسۆزانە بەڕێوەی بەرم..

بارانیش کاتێك دەبارێت بە یەکسانی هەموو شتەکانی ئەو ناوە تێر ئاودەکات.

لە بارانەوە فێربووم..

فێربووم بە هێمنی ژیان بگوزەرێنمو بە ئەسپایی هەنگاوبنێم بۆ سەرکەوتن، لەگەڵ دەوروبەرمدا لەسەرخۆ هەڵسوکەوت بکەم، بۆئەوەی کاریگەریم هەبێتو جێدەستم دیاربێت..

بارانیش تانەرمتر بباریٚ، کاریگەری زیاترە.

لە بارانەوە فێربووم..

هاوکاریو خزمەتکردنم بە دەوروبەر بۆ هەموولایەكو بێ جیاوازی بێت، جیاوازی نەکەم لە نێوان مرۆڤەکان بە هیچ بەهانەو پاساوێك، نە زمان، نە ئاین، نەڕەگەز، چونکە گرنگتر لەمانە ئەوەیە، ئەویش مرۆڤە وەك منو هەستو سۆزی هەیەو مافی خزمەتکردنو ژیانی هەیە..

بارانیش لەو ناوچەیەی کە دەبارێت، بێ جیاوازی بە سەر بست بە بستی ئەو خاکەدا دەباریٚ.

لە بارانەوە فێربووم..

سروشتی خۆم نەگۆڕمو نەبمە کۆپی هیچ کەسێك تادەوروبەرم قبوڵم بکەن، بەڵکو چۆنم هەر ئاوابمو بەرەو باشتر هەنگاو بنێم، دەوروبەرم گەر بەڕاستی منیان بوویت، هەر بەو شێوەی کە هەم قبوڵم دەکەن..

بارانیش چۆن لە ئاسمان دادەبارێت، هەربەوجۆرەش دەکەوێتە سەرزەوی، لە نیوەڕێدا خۆی ناگۆڕێت، بە بەفر، یان بە تەرزە، هەر بەو جۆرەی کە هەیە خۆی قەبوڵە!

لە بارانەوە فێربووم..

فێربووم هەرگیز پەشیمان نەبم لەو هەستە ڕاستەقینانەی کە بەرامبەر کەسانێك دەرم بڕیوەو شایستەی نەبوون..

بارانیش جوانترینو ناسکترین ئاواز پێشکەش دەکات لە کاتی بارینیدا، بێئەوەی چاوەڕوانی پاداشتبێت..

لە بارانەوە فێربووم..

گرنگی خۆم بزانم، بزانم ئەرکم چییە لە ژییاندا؟ بزانم کێ پێویستی پێمە؟ چ کاتێك پێوستی پێمە؟ کەی پێوستی پێم نییە، بێ پێ گوتن خۆم بچم، نەك لێم وەڕەسبێتو دەرم بکات..

بارانیش هەموو کاتو لە هەموو شوێنێکدا پێوستی پڕناکاتەوە، تەنها لە کاتی شوێنو وەرزی گونجاوی خۆی نەبێت!

٥٠ مۆم بۆ ڕۆشنکردنەوەی ڕێگەتان

بۆ کوڕو کچە لاوەکانم

ن: د. عبدالکریم بکار- و: ئاسیا صەلاح

مۆمی شەشەم: ئێوە وەك پێشبینیتان دەکرد، لە کۆتاییی کارەکەدان

هەر یەکێك لە ئێمە کاتێك دێتە ئەم ژیانەوە، نەزانە بە هەموو شتێك، دەستدەکات بە گەشتی دۆزینەوەی گەورە لە ساڵی یەکەمی تەمەنی، خێزانو مامۆستاو خزمانو هاوڕێیانو یارمەتیمان دەدەن لە تێگەیشتنی هەبوون لە ڕێگەی یاساو بیرو ئاداب ئەوەی لەوانی وەردەگرین، هەروەها ئێمە لە ڕێگەی خۆمانەوە زۆرینەی ئەم دەرخستانە (الانطباعات) بە دەستدەهێنین لە ڕێگەی ئەزموونی تایبەتیمانەوە، لەمانە هەمووی گرنگتر ئەو تێڕوانینەیە کە دروست دەبێت لای هەریەکێك لە ئێمە دەربارەی تواناکانو بارودۆخو دەربارەی (القیم والمبادیء)کە باوەڕمان پێیەتی، دەربارەی ئەو پلەو ئامانجانەی کە هەنگاوی بۆ دەنێین، خودای گەورە توانایەکی لە ڕادەبەدەری پێ بەخشیوینو چەندەها هەلی گەورەی بۆ ڕەخساندووین، بەڵام تێبینی ئەوە دەکرێت ئەو گەنجانەی کە سەرکەوتوون لە بەردەوام بوونو خوێندنو کاردا، بەشێوەیەکی ناوازە کەمن، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆکارێك گرنگترینیان ئەو تێگەیشتنو بیروباوەڕانەیە کە پێی ڕێنوینی دەکرێت، لە ڕێگای ژیانیانو جوڵەی ڕۆژانەیان، هەندێك لە کوڕو کچەکانم هەن بەرەشبینی دەڕواننە جیهان، هیچ نابینن بێجگە لە شەڕو خراپە، هەمیشە پێشبینی خراپترین دەکەن، تیایاندایە لە خێزانێکدا گەشەی کردووە کە نەزانی باڵی بەسەردا کێشاوە، بۆیە بەختی بۆ مانەوە کەمە، چونکە پەروەردەکردنێکی باشیان بەدەست نەهێناوە کە شایەنیانە، ڕێنوێنیو هاندانو یارمەتیەکی وایان پێنەدراوە کە پێویستیانە، بۆیە بە شێوەیەکی سوكو ئاسان لە خۆیان دەڕوانن.

گرنگی پێدانیان بە ئاکارە جوانەکان، کەمەو لاوازبووە، تیایاندایە لە خێزانێکدا گەشەیان کردووە کە هەژاریو گرانی باڵی بەسەردا کێشاوە، بۆیە لە دڵەکانیاندا ویستو ئارەزووی گەورەو خۆشەویستی دەستکەوتو (سەرکەوتن) نەچێنراوەو (گەشەی نەکردووە)، وایان لێهاتووە ڕازین بە کەم، لە هەموو شت هەموو شت بە زۆر دەزانن بۆ خۆیان، گرنگترین خەمیان دەستکەوتنی بڕێکی تەواو خواردنە.

ئەمە چی دەگەیەنێت لای کوڕو کچەکانم؟

١- هەریەکێکتان با بە پێکهاتەی تێڕوانینی خۆیدا بچێتەوە، دەکرێت هەندێکی ڕاست نەبێت.

٢- لایەنی گەشبینیو پشتبەستن بە خودای گەورە بگرنو ناختان بە دووربگرن لە نائومێدیو خەمۆکیو ڕق لەخۆبوون.

٣- دنیا زۆرێك لە خراپەکارانو چاکەکارانی تێدایە، ئەوەی بەدوای چاکەدا بگەڕێت دەیدۆزێتەوە.

٤- هەمیشە هەلێك هەیە بۆ باشبوون، بوارێك هەیە بۆ پێشکەوتنو بەرەوپێشچوون، بە مەرجێك گوێ نەگرین بۆ خەمبارانو نائومێدانو کەسانی ڕەشبینو سەرنەکەوتوو.

٥- لە پشتگیریکارانی چاکە بنو لە پارێزەرانی ئاکارو بنەمای ڕەوشتی جوان بن، تا ژیانتان ماناو نرخێکی هەبێت، ئەگەر ئەوەتان کرد، ئێوە هەمیشە براوەن.

پەرداخێك ئاویت، یاخود دەریایەك ئاو؟!

ڕۆژێك فێرخوازێك داوای لە دانایەكی دنیادیدە كرد، وانەو پەندێكی فێر بكات.

دانا دنیادیدەكە داوای لە فێرخوازەكە كرد، كیسەیەك خوێی بۆ بهێنێت.

پاش ئەوەی كیسە خوێكەی هێنایە بەردەمی، دانا دنیادیدەكە مشتێك خوێی خستە نێو پەرداخێك ئاوی نیوەپڕو تێكی وەردا، پاشان داوای لە فێرخوازەكە كرد، ئاوەكە بخواتەوە.

فێرخوازەكەش، بە هەزارحاڵ نیو قوم ئاوی پێخورایەوە.

دانا دنیادیدەكە لێی پرسی: تامەكەی چۆن بوو؟

فێرخوازەكە گوتی: خراپ.. هێندە تامی تاڵو سوێرە، هەر بە كەڵكی خواردنەوە نایەت.

دانا دنیادیدەكە داوای لە فێرخوازەكە كرد، تا هاوڕێیەتی بكاتو مشتێك خوێش هەڵبگرێت.

ڕۆیشتن.. ڕۆیشتن، تا بە دەریاچەیەك گەیشتن.

دانا دنیادیدەكە، پێی گوت: خوێكە فڕێ بدەرە نێو دەریاچەكەوە.

دواتر پەرداخێك ئاوی لە دەریاچەكە هەڵگرتو دایە دەستیو داوای لێكرد بینۆشێت.

فێرخوازەكە، بەئاسانی ئاوەكەی خواردەوە..

دیسان دانا دنیادیدەكە لێی پرسی: تامەكەی چۆن بوو؟

فێرخوازەكە گوتی: هەر زۆر خۆشبوو.

لەم ساتەدا، پیرە دانای دنیادیدە گوتی:

ئەو سەختیو ناخۆشییانەی بە درێژایی ژین، بۆ مرۆڤ دێنەش پێش، هەروەك مشتە خوێكە وەهایە.. بەڵام ئەوە گیانو توانای ئارامی مرۆڤە، كە هەرچەندە گەورەتر بێت، هێندە زۆرتر بەرگەی باری دژواریو ناخۆشی دەگرێت.

كەواتە: تێبكۆشە تا دەریایەك بیت.. نەك نەختێك ئاوی پەرداخێك..

هێزی وشەکان

بەشی سێیەمو کۆتایی

محەممەد فاتح

دەمەوێت لە کۆتایی بەشی (هێزی وشەکان)دا، چەند ڕێنماییەکی تایبەتو چەند ڕاهێنانێك بکەین، بەو هیوایەی لە کاتی پێویستدا سودی خۆیان هەبێت بۆمان، بە هاوکاری خۆمانیان دابنێین لە هەموو کاتێکدا.

یەکەم: ئەگەر دەتەوێت وشە بنیاتنەرەکانت زیاد بکەیت، ئەوا:

١- سێ کۆمەڵە لە وشەکان بنوسە کە لە کاتی ناڕەحەتیدا بەکاریان دەهێنین.

٢- خۆتان بخەنە ناو بارودۆخێکی خۆشەوە، بیر لەو وشانە بکەرەوە کە دەتوانیت هەستت بگۆڕن، یان لانی کەم توندی ئەو هەستەت کەم بکاتەوەو هەستی نێگەتیڤتان لا کەم بکاتەوە.

دووەم: بۆ بەهرەمەندبوون لە هێزی وشەکان:

١- ئەو وشانەی کە دەتانەوێت لایانببەن، بیاننوسنو بیدەن بە سێ هاوڕێتان.

٢- بۆ ماوەی ١٠ ڕۆژ هەستتان لای ئەو وشانەبێت کە دەتانەوێت بەکاریان بهێنن، بۆ ئاسانکاریت: ئەگەر لە وشە کۆنەکان سودتان وەرگرت، ئەوا هەستە وشە نوێکە بگۆڕە، ئەگەر بەبێ ویستی خۆت سودت لە وشەیەکی نوێ وەرگرت، ئەوا خۆت خەڵات بکە.

٣- سود لە هاوڕێکانتان وەرگرن، ئەگەر وشەیەکی کۆنت بەکارهێنا با ئاگادارت کەنەوە.

سێیەم: ئەگەر دەتانەوێت هەستی پۆزەتیڤی خۆتان بە هێز بکەن، ئەوا:

١- سێ بابەت کە بۆ دەربڕینی هەستە پۆزەتیڤەکانت سودیان لێوەردەگریت.

٢- سێ وشە بەکاربهێنە کە لە ڕاستیدا گۆڕانکاریان بەسەردا دەهێنن.

٣- سێ هاوڕێت بۆ خوگرتن بەم وشانەوە: (ئایە حەزت لێیە؟ یان دەتەوێت هەوڵبدەیت؟)، (ئەم کارە خۆشبەختت دەکات، یان دەتەوێت خۆشی لێوە وەرگریت)، ئەگەر بتوانیت لە ماوەی ١٠ ڕۆژدا ئەم وشانەو هاوشێوەکانی بەکاربهێنیت، ئەوا دەشتوانیت بە ئاسانی خویان پێوەبگریت.

چوارەم: هەر کاتێك هەستتان بە ناڕەحەتی کرد دەتوانن، سود لەم پێنج کردارە سەرەتاییە وەرگرن تا هەستتان باش بێت:

١- هەستی خۆتان ڕێك دیاری بکەن.

٢- هەستت قبوڵبێتو ڕێزی لێوەربگرە.

٣- ئاگاداربە ئەم هەستانەت پەیامێکن بۆ گۆڕانکاری.

٤- متمانەتان هەبێت کە دەتوانن بەسەر خۆتاندا زاڵبن.

٥- بە حەزەوە ئەم هەنگاوانە بەڕێوەبەرن.

پێنجەم: بیرکردنەوەو هەوڵدان سەبارەت بە هەست، لە کاتی قەیرانو کارێکی دژوار، بە کەڵك وەرگرتنت لەم چورا پرسیارە، دەتوانن لە نیشانەکانی هەستتانو ئاستو توانای خۆتان کەڵك وەربگرن:

١- ئێستا دەمەوێت چ هەستێکم هەبێت؟

٢- بۆ گەیشتن بەم هەستە دەبێت چ بیرو بۆچونێکم هەبێت؟

٣- بۆ چارەسەرو سەرکەوتن بەسەر ئەم کێشەیەدا دەبێت چ هەوڵێك بدەم؟

٤- چ وانەیەك لەم کێشەوە وەربگرم؟

شەشەم: بە بەڕێوەبردنی ئەم ڕاهێنانە نمونەی گوفتارو هەڵسوکەوتی خۆتان بناسن:

١- چەند نمونەیەك لەسەر گوفتارو ڕەفتاری خۆتان بنوسنەوە، دوای تەواوبونت سەیرکەو لە خۆتان بپرسنو بزانن ڕازین کە (ڕاستی ژیانت ئاوابێت)؟؟ هەستت چۆنە؟

٢- ئەو وشەو گوفتارانە کە لە شوێنە تایبەتەکانی خۆتان سودی لێوەردەگرن، ئایا ڕوخێنەرن، یان بنیاتنەر؟ ئایا دەتوانیت بیانگۆڕیت بۆ هەڵسوکەوتو وشەی وزەبەخش بۆ ژیانتان؟

٣- ئێستا هەوڵبدە، لە ماوەی مانگێکدا کۆمەڵێك وشەو ڕەفتار ئەنجام بدەن، کە بتوانن بڵێن ئێمە ئەوەین.

سود لە وتارەکانی (ئانتۆنی رابێنز) وەرگیراوە..

هاوکێشەیەکی ماتماتیکی سەرسوڕهێنەر..

هیوا ئارام

ڕەنگە کەم تا زۆر شـارەزابین بە مێژووی خوێناوی جەنگی جیهانی دووەم، بـە کورتـی لە مێـژوودا بـە گەورەترین جەنگـی خوێناویو گەورەتریـن جەنگ دادەنرێت، شـەڕەکە تـەواوی جیهانی گرتەوە، لەو جەنگـەدا نزیکـەی (٥٠) پەنجـا ملیۆن کـەس کوژرا، سـەبارەت بەم جەنگە خوێناوییە، یەکێك لە مێژوونووسـان هاوکێشەیەکی ماتماتیکی سەرسـوڕهێنەری دۆزییـەوە، کـە تایبەتە بەو شـەش سـەرکردەیەی، سـەرکردایەتی ئەو شـەڕەیان کـردووە، (هتلەر، ئەڵمانیـا)، (چەرچڵ، بەریتانیا)، (موسولینی، ئیتالیا)، (روزفلت، ئەمریکا)، (ستالین، ڕووسیا)، (تویو، یابان)..

هاوکێشەکە بەمشێوەیە:
سەرکردەکە: ساڵی لە دایکبوون + ساڵی گرتنە دەستی پۆستەکەی+ مـاوەی مانەوەی لە پۆسـتەکەدا + تەمەنی (چەند سـاڵ ژیاوە)= کۆی گشتی.. (دەبینیت هەموو ئەنجامەکان وەکو یەکن)..

تـویــو: ١٨٨٤ + ١٩٤١ + ٣ + ٦٠ = ٣٨٨٨
ستالین: ١٨٧٩ + ١٩٢٤ + ٢٠ + ٦٥ = ٣٨٨٨
روزفلت: ١٨٨٢ + ١٩٣٣ + ١١ + ٦٢ = ٣٨٨٨
موسولینی: ١٨٨٣ + ١٩٢٢ + ٢٢ + ٦١ = ٣٨٨٨
چەرچـڵ: ١٨٧٤ + ١٩٤٠ + ٤ + ٧٠ = ٣٨٨٨
هـتـلــر: ١٨٨٩ + ١٩٣٣ + ١١+ ٥٥ = ٣٨٨٨

زاهیر زانا

ئەو دیو سنوور یان هێڵی سور!!

ئەگەر نەڵێین هەموو شتەکان، دەتوانین بڵێین بەشێکی زۆری شتەکان سنورێکیان هەیە، بەڵام زۆرجار خۆمان سنوری ڕاستەقینەمان لێ دەبێتە سنورێکی خەیاڵیو دەچینە ئەودیو سنورو سزای بەزاندنی سنور وەردەگرین، هەندێجاریش بە خەیاڵی خۆمان سنوری وەهمی بۆ خۆمان دەسازێنینو بوێری ئەوەمان نییە بپرسین، ئاخۆ ئەمە سنورێکی ڕاستەقینەیە، یان ڕێگایەکی ئاساییو ڕێپێدراوەو دەگونجێت مەیدانی دەسکەوتو باخچەی ئومێدو مەنزڵی دڵخوازمان بێت. کەم نین ئەو جارانەی دەچینە ئەو دیوو سنورو هێڵی سور دەبەزێنین! لەگەڵ زانینی ئەو ڕاستییەی کە بەزاندنی هێڵی سور ئەگەر چی لە سەرەتاکەیدا کەمێك هەست بزوێنو دڵگیر بێت، بەڵام لە کۆتاییدا ئازاربەخشەو سزای هەیە، ئەگەر بەزاندنی هێڵە سورە مادییەکانی دونیاو سنورە بەرجەستەکان سزای مادییان هەبێت، بێگومان بەزاندنی سنورە مەعنەوییەکانیش سزای مەعنەویو ویژدانیان هەیە، هەروەك بەزاندنی سنورە وەهمییەکانیش دەستکەوتو سودی لەدوایە، لەگەڵ زانینی ئەو ڕاستییەی مرۆڤ هەموو سنور بەزاندنەکانی سەرەتا لە بیرو هزرییەوە دەستپێدەکات، واتە سەرەتا ئەو سنورانە بە بیرکردنەوەو نەخشە بۆ کێشان دەبەزێنێت، پاشان هەر ئەم بیرکردنەوە دەیبات بەرەو بەزاندنی سنوری بەرجەستە.

ئازیزان ئەو سنورەی ئێمە دەیڵێین هێڵە سورەکانن کە بە ئەودیو کەوتنیان مرۆڤایەتی نیگەران دەبێت، هەرگیز مەبەستمان ئەوەنییە کە دەست لە دۆزینەوەو حەزی سوسەکردن (حب الاستطلاع) بهێنین، چونکە ئەوە سنور بەزاندن نییە، بەڵکو فراوانکردنی پانتاییە بۆ ئەو سنورەی هەمانە، دۆزینەوەکان، بیرکردنەوە ئەفرێنەرەکان، ئەوانە هێڵی سور نین، بەڵکو گڵۆپی سەوزن بەرەو کامەرانی زیاتر. ئەو هەستە سروشتیەی لە مرۆڤدا هەیە بۆ زانینو بینینو تاقیکردنەوە، ئەوە هۆکارو نهێنی زۆرێك لە داهێنانەکانی دەستی مرۆڤە، ئێمە دەبێت لەگەڵ بینینو هەستپێکردنی هێڵی سوری سنوردا، بیرکردنەوەو تێڕامانمان بخەینەگەڕ بۆ ناسینی جۆری سنورەکەو بەراوردکردنو شیتەڵکردنی کاردانەوەکانی پشت بەزاندنی سنورو هەڵسەنگاندنی لایەنە ئیجابیو سلبییەکان کە دەبێت بەژیرانەو دوور لە کاریگەرییەکانی عاتیفە بڕیارێکی دروستو ڕێكو پێكو بەرهەمدار وەربگرین..

کاتێك ئێمە بزانین بەزاندنی هێڵی سور سزای هەیە، ڕەنگە گشتمان لەسەر ئەوە کۆکبین کە هەرگیز بیر لە بەزاندنی نەکەینەوە، یان لامان سەیر بێت خەڵك ئەو سنورانە تێپەڕێنن! لە کاتێکدا لە سەرەتادا بەزاندنی سنور ئەوەندە سەخت نییە، هەندێجار سەرکەوتنو چێژی کاتی دەبەخشێ، لەگەڵ ئەوەی سنور بەزاندن هێندە ئاسانە مرۆڤ تا نەکەوێتە قوڵاییەوە هەستی پێناکات، یان دروستتر بڵێین کاتێك هەستی پێدەکات کە وادەی لێپرسینەوەو حسابە! چونکە سەرەتا بەسادەیی دەڕوا، بە سادەیی مرۆڤ فێر دەبێت، لە نموونەی ئەو کەسەی لە دەریاچەیەکدا مەلە دەکا، بێگومان کەناراوەکانی دەریاچەکە قوڵاییان کەمە، تائەوەی وردە وردە دەگاتە قوڵایی! یان مەگەر هەمووشتێك وردە وردەو کەم کەم دەست پێناکات، پێگرتنی منداڵ، زمان فێربوون، ئالودەبوون بە جگەرەکێشان! بەزاندنی سنوریش هەروایە، وەك ئەو شۆفێرەی بۆ یەکەمجار لە ترافیکی سور دەدات، ئیتر وردە وردە سەرپێچی گەورەتر دەستپێدەکات.

بەڵام ئەو سنورە وەهمییەی بۆ بیرکردنەوەو تواناکانمان دروستدەکرێت، نەك هەر دەبێ تێیان بپەڕێنین، بەڵکو دەبێت بە گژیاندا بچینەوە، وەك ئەو ڕێگریانەی بۆ تواناو وزە دروستەکانمان دەهێنرێنە پێش، یان ئەو بەربەستانەی بۆمان دروستدەکرێت، چونکە بێگومان ئاستەنگو کۆسپو سنورە دەستکردەکان هێڵی سور نین، ئەوانە پەرژینێکی مەترسیدارن، ئەوانە زیندانێکن کە تواناکانمانیان دیلو کۆیلە کردووە، دەربازبوون لە زیندانو ڕۆیشتن بەرەو ئازادیو ڕووناکی سنور بەزاندن نییە، دروستکردنی سنورو کەلەپچەکردنی ئاستەنگەکانە بۆئەوەی لە ژیاندا توشی گرفتمان نەکەن! بیرکردنەوە سلبیەکانی دەوروبەر ئەو وەهمانەی هەمیشە دەیانەوێ بیکەنە سنور بۆمان، شکاندنیان پیرۆزە هەربۆیە پێویستە ناوچەی (ئارامی مەترسیدار) تێپەڕێنین، کە بەو بارودۆخە دەوترێت کە مرۆڤ تەنها لە قاڵبێکدا بمێنێتەوەو هیچ جۆرە گۆڕانکارییەك لە کارو پیشەو شێوازو بارودۆخی گوزەرانیدا نەکاتو پێی وابێت هەر هەنگاوێك بهاوێت، بۆئەوەی لەو سنورە دەربچێت، ئەوا توشی مەترسی دەبێتەوەو تا کۆتایی ژیانی لە یەك قاوغدا بێت، لە کاتێکدا دەبینین ئاو کە هەموو شتێك پاك دەکاتەوە، گەر لە یەك شوێندا بمێنێتەوە بۆگەن دەکات، یاخود پەپولە گەر لە قۆزاخە نەیەتە دەرەوە، ئەو سنورە تێك نەشکێنێت بواری گەورەبوونو گەشەی نییە، جوجك بە شکاندنی توێکڵی هێلکەکە سەرەتای ژیانی دەستپێدەکات، هەروەك بۆچونێکیش سەبارەت بە مرۆڤ هەیەو گومان وایە مرۆڤ لە کاتی لە دایکبوندا بۆیە دەگری پێی وایە ناوچەی ئارامی تەنگو تاریکی ناوسکی دایکی لێ تێکچووەو بەرەو شوێنێکی بچوکترو تاریکترو ڕۆیشتووە! لە کاتێکدا سەرەتای هەنگاوەکانی ژیانی دەست پێدەکات!

بەو هیوایەی خاوەن بیرکردنەوەیەکی ژیرانەو دروستبینو لە بەزاندنی ئەو سنورانە خۆمان ببوێرین کە نابێ ببەزێنرێنو ئەو سنورانە تێپەڕێنین، کە دەرگایەکی نوێمان بەرەو ڕوو دەکاتەوەو دەبێتە هۆی بەرەوپێشچونمان.

پەروەردە

36

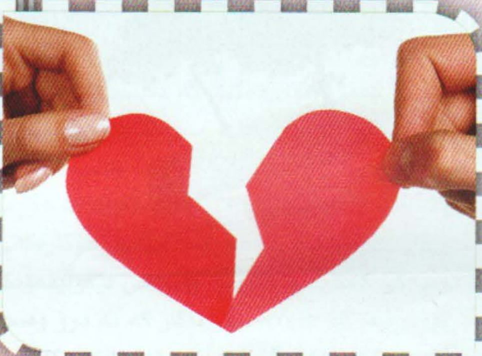

38

42

44

ژیان فێری کردم

ژیان فێری کردم

بە هەڵەکانت شەرمەزار مەبە، چونکە تۆ لە ڕیزی درەختدا پۆلێن کراویت، بەڵام ئەگەر هەمان هەڵەت دووبارە کردەوە شەرمەزاربە، لە هەمان کاتدا لافی ئەوە لێ بدەیت کە ئەوە قەدەرە..

ژیان فێری کردم

کاتێك نینۆکمان زیاد دەکات، دەیقرتێنین، بەڵام پەنجەکانمان نابڕینو برینداریان ناکەین، گرفتە خێزانییەکانیش بە هەمان شێوەن، کەواتە ئەگەر گرفتو ناکۆکی خێزانیمان زیادی کرد، پێویستە کۆتایی بە گرفتو ناکۆکییەکان بهێنین، نەك بە پەیوەندییەکانمان.

ژیان فێری کردم

ئەگەر بە توڕەییەوە بە لێدانێکی سوك لە منداڵێك بدەیتو سەرزەنشتی بکەیت، منداڵەکە دەگریت، بەڵام ئەگەر زۆر بە توندی لە هەمان منداڵ بدەیتو بە دەمییەوە پێ بکەنی، وەکو ئەوەی گاڵتەی لەگەڵدا دەکەیت، ئەوا لە بری گریان پێدەکەنێت، چونکە ئازاری دەروونی قورسترە لە ئازاری جەستەیی، هەندێك وشەو دەربڕین، دڵ بریندار دەکەن!

ژیان فێری کردم

تەنها لە یەك درەخت دەتوانیت یەك ملیۆن دەنکە شقارتە دروست بکەیت، بەڵام دەگونجێت یەك دەنکە شقارتە ببێتە هۆی سوتانی یەك ملیۆن درەخت.. کەواتە ڕێگە مەدە تەنها یەك هەڵوێستی توڕەبوونت، وێنەت لە بەرچاوی هەموو خەڵکی بسووتێنێت..

ژیان فێری کردم

ئەگەر کەسێك وەسفی کردی بە سیفەتێك کە لە تۆدا بوونی نەبوو، بەڵام تۆ پێی ڕازی بیت، ئەوا سەرزەنشتت دەکات بە شتێك کە لە تۆدا بوونی نییە..

ژیان فێری کردم

پیاوێك هەستیکرد، کرێکارێکی هەژار لە پشتییەوە ڕێدەکات، لە دڵی خۆیدا گوتی: ئەوانە کەسانێکی چاوچنۆکو سواڵکەرن، هەمیشە بە دوامانەوەن بۆئەوەی شتێکیان پێبدەین.. کرێکارەکە وتی: ببورە قوربان جزدانەکەت لێکەوتە خوارەوە، بفەرموو.. ئەوە جزدانەکەتە.. کەواتە با هەمیشە گومانی باش بەرین، بە خەڵکی..

ژیان فێری کردم

براکانی پێغەمبەر یوسف (سەلامی خوای لێبێت)، ویستیان بیکوژن، (بەڵام نەمرد).. پاشان ویستیان شوێنەواری بسڕنەوە، (خودای گەورە پلەو پایەی بەرزکردەوە).. پاشان فرۆشتیان بۆئەوەی ببێتە کۆیلە، (خودای گەورە کردییە پاشا).. پاشان ویستیان خۆشەویستی لە دڵی باوکیدا بسڕنەوە (بە پێچەوانەوە خۆشەویستی لە دڵی باوکیدا زیاتر بوو)..

(کەواتە لە فێڵو تەڵەکەو پیلانی خەڵکی نیگەران مەبە، ویستی خودای گەورە، لەسەرو ویستی هەموو کەسێکەوەیە)..

ژیان فێری کردم

ئەگەر هیوا نەبوایە، مرۆڤ نەیدەتوانی کاربکات، هیوا یەکێکە لە نیعمەتە گەورەکانی خوای میهرەبان، کە نایبینین!

ژیان فێری کردم

هەر کەسێكماڵەکەی بەکارهێنا، بۆ پاراستنی ڕێزو کەرامەتی، ئەوە کەسێکی ژیرە، هەرکەس هەوڵیدا بۆ زیادکردنی هاوڕێی باش، ئەوە حەکیمە، هەرکەس هەوڵیدا بۆ جێبەجێکردنی فەرمانەکانی خودا، ئەوە کەسێکی چاکەکارە، خودای گەورەش دەفەرموێت: (إن الله قريب من المحسنين).. بەڕاستی خودای گەورە لە چاکەکارانەوە نزیکە..

گوڵان حەمە ئەمین

درۆکردنی منداڵ، هۆکارو چارەسەر

لە ژمارەی ڕابردودا باسی دیاردەیەکی دەروونیمان کردو بەڵێنمان بە خوێنەرانی خۆشەویستدا هەر جارەو دیاردەیەکی دەروونی منداڵو هۆکارو چارەسەری شیبکەینەوە، لەم ژمارەدا باس لە دیاردەیەکی دەروونی دیکە دەکەین ئەویش، درۆکردنە لای منداڵ:

زۆرێك لە دایکانو باوکانو پەروەرشیاران، بێزاری دەردەبڕن لە درۆکردنی منداڵەکانیان، سکاڵا لە زۆری درۆی منداڵەکانیان دەکەن، لە ڕاستیدا دەتوانین بڵێین درۆکردن ناشیرینترین سیمایە بۆ مرۆڤ، بەڵام جیاوازییەك هەیە بۆ منداڵ، منداڵان بە وێنەی گەورەکان لە نەشیاویو نەخوازراوی درۆ تێنەگەیشتونو دەرەنجامەکەی نازانن، بەڵام هەرچۆن بێت دەبێت هەوڵبدەین سڕینەوەی ئەو کردارە تا نەبێتە خو لەگەڵیدا بمێنیتەوە.

شارەزایانی بواری دەروونی منداڵ، درۆی منداڵیان پۆلێن کردووە بۆ حەوت جۆر، هەندێکی دی بە هەشت، یان شەش جۆر، پۆلێنیان کردووە.

جۆرەکانی درۆی منداڵو هۆکارەکانی:

١- درۆی خەیاڵی: جۆرێك لە درۆکردن لای منداڵ خەوێکی خەیاڵییە، واتە دەڵێت: خەونم دی بەڵام خەون نییە، خەیاڵێکە سەبارەت بە شتێك، یان ڕووداوێك کە خواستی ئەو منداڵەیە، یاخود ترسی، لە شێوازی خەونێکدا دەیگێڕێتەوە.

٢- درۆی نەزانین: بەشێکی تر لە درۆکانی منداڵ بریتییە لە نەبوونی ئەزمونی ژیانو پێنەگەیشتویی بیروهۆشیان، بۆ نمونە شتێك دەڵێت: دواتر دەڵێت: نا وانە بوو ئاوابوو، ناوانەبوو ئاوا... تێکەڵی دەکات.

٣-درۆی ترس: جۆرێکی تری درۆی منداڵ درۆیە لە ترسی سزاو توڕەبوونی گەورەکان، بۆ نمونە منداڵێك لە قوتابخانە دەرنەچووە، دەزانێت گەر بڵێت دەرنەچوم سزا دەدرێت، بۆیە پەنا دەبات بۆ درۆکردن.

٤- درۆی ڕقو کین: ئەمجۆرەیان بریتیە لە ڕقلێبونی منداڵ لە کارێك، یان کەسێك، بۆیە پەنا دەبات بۆ درۆکردن، بۆ نمونە ڕقی لە کەسێکە دەڵێ وای پێ وتم، یان ڕقی لە قوتابخانەیە دەڵێت: مامۆستا وتی مەیەنەوە.

٥-درۆی فێڵ: هەندێ کات منداڵ درۆ دەکات، بۆئەوەی شتێك بە دەستبهێنێت، بۆ نمونە دەڵێت: زۆرباش بوم لە قوتابخانە لە کاتێکدا باش نەبووە، لە ترسی سزا نییە، بەڵکو لە پێناو بەدەستهێنانی دیارییەك.

٦- درۆی چاولێکەری: جۆرێکی تر بریتییە لە درۆی لاساییکردنەوە لە گەورەکان، دەبینێت گەورەکان درۆ دەکەن، ئەویش حەز دەکات درۆ بکات.

٧- درۆی خۆبەکەمزانین: ئەمجۆرەی درۆ بریتیە لە هەستی خۆبەکەمزانین، بۆیە پەنا بۆ درۆ دەبات، وەك ئەوەی لە شوێنێك باسی منداڵی زیرەكو ژیرو گوێڕایەڵ دەکرێت، ئەو منداڵەش هەست بە کەمی خۆی دەکات کە دەبیستێ ئەو لە بازنەی ئەو وەسفانەدا نییە، بۆیە دەڵێت من وازیرەکم لە قوتابخانە، یان لە ماڵەوە ئاوا هاوکاری دەکەم، لە کاتێکدا وانییە.

جگە لەو هۆکارانەی لەگەڵ هەر یەکێك لە جۆرەکاندا باسمان کرد، هەندێ لێکۆڵینەوە کراوە لەسەر هۆکارەکانی درۆی منداڵ بەشێوەیەکی گشتی، بۆ نموونە ئەنجامی لێکۆڵینەوەکەی «لیونارد» بەم شێوەیەیە، کە «٧٠٠» جۆر ئاکار کە بە درۆ وەسف دەکات باسی کردووەو شیکردۆتەوە، گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە لە ٦٨٪ بۆ ترسان لە سزاو باش مامەڵەنەکردنی گەورەکانە، لە ١٢٪ دەگەڕێتەوە بۆ تێکەڵکردنی خەیاڵ بەڕاستییەکانو نەبوونی توانای باش گێڕانەوەی ڕووداوەکان لای منداڵ، لە ٢٠٪ دەگەڕێتەوە بۆ هەوڵدان بۆ فێڵو خەڵەتاندنو ڕقلێبونی منداڵ.

چارەسەر:

جۆری یەکەمو دووەم دوو جۆری ئاساییەو دەکرێت بە سادە سەیر بکرێت، لەگەڵ گەورەبوونی منداڵ چارەسەر دەبێت:

بەڵام جۆرەکانی تر، پێویستە پشتگوێ نەخرێتو چارەسەر بکرێت، بەم هەنگاوانە:

١- پێشەنگی چاك.

٢- هاوڕێی چاك.

٣- گفتوگۆکردن لەگەڵ ڕاوێژکاری دەروونیو توێژەری کۆمەڵایەتی قوتابخانە.

٤- بەشداریکردنی دایكو باوك لە چارەسەردا.

٥-هەر یەکێك لەو هۆکارانەی باسکران لەگەڵ جۆری درۆکەدا بەچارەسەر بۆ ئەو هۆکارە درۆکە چارە دەبێت.

٦- دروستکردنی هەستی خۆشەویستیو ئارامی بۆ منداڵ.

٧- چاوپۆشی لە هەندێ هەڵەو لە هەندێ کاتدا.

٨- زیادەڕۆیی نەکردن لە تۆڵەو سزادانددا.

٩- گێڕانەوەی ئەو چیرۆکانەی کە ڕاستگۆ براوە دەبێتو درۆزن شکستدەهێنێت.

١٠- بوونی هەندێ سزای وەك ئەوەی کاتێك کە شتێکی لێ بگریتەوە کە حەزی لێیەتی، بڵێیت لەبەرئەوەی ئەو درۆیەت کرد.

١١- بانگ نەکردنی بە درۆزنو فێڵبازو... هتد.

١٢- هاوکاریکردنی منداڵ لەسەر ڕێنماییکردنو ئامۆژگاریکردنو نمونەی چاكو جوان بۆ باسکردن.

نوسینی: بەهار ڕانیەیی

دوای جیابوونەوە...

بۆ داهاتویەکی گەشتر، چارەسەری گونجاو هەڵبژێرە

ژیان خوێندنگەیەکە، قۆناغەکانی بە ئەزموونی هەمەچەشنە تەنراون، هەر یەکێك لەو ئەزموونانە کەسایەتییەك بۆ مرۆڤ دروستدەکەن، تا تەمەن درێژ تربێت، ئەزمووون زیاترە، مرۆڤی ژیر ئەو کەسەیە کە ئەزموونەکان دەکاتە هۆکاری سەرکەوتن، بە پلیکانەکانی ژیاندا لە پێناو گەیشتن بە ئاسۆیەکی ڕوونترو داهاتوویەکی گەشتر، بنیاتنانی کەسایەتییەك بەهرەدار بێتو سوودبەخش بێت بۆ هەموو ئەو کەسانەی کە بە قۆناغی ئەودا جارێکی تر گوزەر دەکەن، خوای پەروەردگار دەفەرموویێت:

﴿ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (١٥٥) ﴾ البقرة، ١٥٥

واتە: (سوێند بەخوا تاقیتان دەکەینەوە بە کەمێك لە ترسو بیمو برسێتیو کەمبوونی ماڵو سامانو مردنی کەسو کارو تیاچوونی بەروبوومی کشتوکاڵ، جا موژدە بدە بەو کەسانەی خۆگرو ئارامگرن). لەم ئایەتە پیرۆزەدا پەروەردگار ئاماژەی بە چەندەهاجۆر تاقیکردنەوە کردووە، بەڵام لە کۆتایی ئایەتەکەدا مژدە دەدات بە ئارامگران، کە چەکێکە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو فێڵو پلانانەی کە نەفسی بەدکار بۆ مرۆڤ دیاری دەکات.

یەکێك لەو ئەزموونانەی کە لەسەرەتای ژیانی مرۆڤایەتیدا بوونی هەیەو تاکۆتایی ئەم گەردوونە بەردەوام دەبێت گرفتی (جیابونەوەی ژنو پیاو)ە، پچڕانی ئەو پەیوەندیەیە کە لەسەر بناغەی شەرع بنیاتدەنرێتو هەر بە بنەمایەکی شەرعی جیابوونەوە لە نێوانیاندا ڕوودەدات، بێگومان خوای پەروەردگار کە هاوسەرگیری داناوە، لە هەمان کاتدا (تەڵاق)یشی داناوە بۆ کەسانێك کە دوای گرتنەبەری هەموو هۆکارەکانی بە یەکەوە ژیان، هەر گرفتارنو ناتوانن ژیان بە ئاسودەیی ببەنە سەر، لە ئەنجامدا جیابوونەوەی ئەو دوو هاوسەرەی لێدەکەوێتەوە، دەبێت ئەوەش بزانین جیابوونەوە قۆناغێکی سەختەو پێویستی بەگرتنەبەری چەند ڕێگایەکی تەندروست هەیە بۆ زاڵبوون بەسەر گرفتەکانی دوای جیابوونەوە:

١- سەرەتا هەستکردن بەو ڕاستییەی کە خوای پەروەردگار کە ئێمەی دروستکردووە هەر خۆی خاوەنی ئێمەیەو هەرچی بیهێنێتە ڕێگامان دەبێت بەسنگێکی فراوانەوە پێشوازی لێ بکەینو بگرە سوپاسگوزاریش بین لە بەرامبەر هەرتاقیکردنەوەیەك کە دێتە ڕێگامانو بیربکەینەوە لەو نیعمەتانەی بێ داواکردنی خۆمان پێی بەخشیوین، نەك ئەو نیعمەتانەی وەك تاقیکردنەوەیەك لێمانی دەسەنێتەوە.

٢- گرتنەبەری ڕێگاچارەی گونجاو بۆ لابردنی خەمو ئازارە دەرونییەکان، کە بێگومان باشترینو گونجاوترین چارەسەریش ڕووکردنە پەروەردگارە بە زۆر نوێژکردنو ونزاکردن بۆ لابردنو سوککردنی باری خەمەکان، وەك لەم ئایەتە پیرۆزەدا دەفەرموێت:

﴿ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴾ الرعد، ٢٨

واتە: ئاگاداربن دڵەکان: هەر بەقورئانو یادی خوا خۆشنوودو ئارام دەبن، هەروەها زۆر خوێندنەوەی قورئان چونکە پەروەردگار لە وەسفی پەیامە پیرۆزەکەیدا دەفەرموویێت: ﴿ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ ﴾ یونس، ٥٧

واتە: ئەم قورئانە چارەســەرە بۆ هەموو نەخۆشییەکانی دڵو دەروون،، (پێغەمبــەر ســەلامی خوای لێبێت) لــە فەرموودەیەکدا دەفەرموویێت: هەرکەســێ قورئان بخوێنێو ئەم نزایە بکات، خوای پەروەردگار خەمەکانی لەســەر ســووك دەکاتو لــە جیاتی خەمو خەفەت خۆشــیو کامەرانی دەخاتە دڵییەوە: (اللهم إنی عبدك ابن عبدك إبن أمتك، ناصیتی بیدك، ماض فی حكمك، عدل فی قضاؤك أســألك بكل اســم هو لك سمیت به نفســك أو أنزلته فی كتابك أو علمتــه أحدا من خلقك أو اســتأثرت به فی علــم الغیب عندك، أن تجعــل القرآن العظیم ربیع قلبي ونور صدری وجلاء حزني وذهاب همي) (رواه احمد وصححه الالبانی).

٣- زانایــان ئەوەیــان ســەلماندووە زۆربــەی بوونــی گرفتە دەروونییەکانــو دەبێتە هۆکاری تووشــبوونی مرۆڤ بە چەندەها نەخۆشی جەستەیی، بۆیە پێویستە لەو حاڵەتانەدا زۆر بە زوویی ڕێگەچارەی گونجاو بگرینەبەر، بەسەردانکردنی پزیشکی دەروونیو جەســتەییو بە مەبەستی دانانی ڕێگاچارەی گونجاوو پێدانی ئەو چارەســەرە پزیشــکیانەی کەمێك هێورکەرەوەن، لــە هەمان کاتدا پەیڕەوکردنــی ئامۆژگارییەکانی پزیشــك بە خاڵیکردنی مێشــك لــە هەر بیرکردنەوەیەکی ناتەندروســتو زۆر قوڵ نەبوونەوە بە کێشەکانداو بەکارهێنانی ئەو چارەسەرو ڕێنماییانەی پزیشك بۆی دیاری دەکات، هەرچەند سەختیش بێت بەکارهێنانیان.

٤- دەستەوەستان نەبوون لەناو بیرکردنەوە لە ڕابردوو، بەڵکو پێویســتە لە هەر بوارێکدا تواناداربویت بیرت بخەیتە کار، لەگەڵ کارپێکردنی بەکردار، چونکە زۆربەی هەڵەکان لە کاتە بەتاڵەکاندا دروســت دەبن، (پێغەمبەرمان سەلامی خوای لێبێت) دەفەرموێت: (نعمتــان مغبون فیهما كثیرمن النــاس: الصحة والفراغ) واتە: دوو نیعمەت زۆربەی کەس تیایاندا دۆڕاون: تەندروستیو دەستبەتاڵی).

٥- دوورکەوتنەوە لە زۆر چوونە بازاڕ بەتایبەت لەســەرەتای جیابوونەوەکــە، چونکــە لــەو کاتــەدا ئافرەت گرفتــی دەروونی یەکجار زۆرەو لەوانەیە هەســت بــە جیاکردنەوەی چاکەو خراپە نــەکات، ئەمەش لەبەر کەڵەکەبوونو تێکەڵبوونی یاســاکانی ژیان لەناو دەروونو مێشــکدا ئاڵۆزبوونو ناتــەواوی بیرکردنەوە لەبەر سەختییەکانی ئەوساتە ناهەموارە.

٦- هۆشیاریو وریابوونی ئافرەت لە هەموو هۆکاری پەیوەندییەکان بــە تایبەت مۆبایلو ئینتەرنێت، چونکە هەســتو بیری ئافرەت بە ئــازارو برینداره بۆ کردنــەوەی گرێ دەرونییــەکان، گوێگرتن لێی بە باشــترین چارەسەر دەزانێت، جا پێویســتە وریابێت لای هەموو کــەس ئەو ڕێگایــە نەگرێتەبەر، چونکە کەســانی فریودەریش هەن بە قســەو بەڵێنی بریقەدار کــە گوایە دەیەوێت ژیانێکی باشــتری بۆ مســۆگەر بکات، دەیخاتە داوی شــەیتانەوە، جا پێویستە خۆی بە کەســێکی ئەزمووندار نیشــان بدات بۆ هەموو کەســانی دەوروبەری لــە خۆڕاگریو وریاییدا نەك فریو بخــواتو ڕێگا هەڵدێرەکانی ئەم سەردەمە تاقیکردنەوەکەی لەسەر سەخت تر بکەن.

٧- جیابوونــەوەی ئافرەت لە هاوســەرەکەی ئاڕاســتەکردنیەتی بەرەو مەنزڵگای پێشــووی کە ماڵی باوکییەتی، ئەرکی سەرشــانیەتی ئافرەت کە هەوڵبدات نەبێتە گرفت بۆ کەسوکاری، بە تایبەت دایكو باوك بە لاســاریکردنو ئازاردانیان، گەورەکردنی کێشەکەی، بەڵکو بە پێچەوانەوە هەوڵبدات بۆ سوككردنی باری خەمی ئەوانیش، هەروەها وەك ئەندامێکی ئەو ماڵە هەست بە لێپرسراویەتی بکات بە پاراستنی ڕێزو کەرامەتیانو یارمەتی بەخشین لە هەرکات پێویست بێت.

٨- کاتێك ئافرەت تووشــی ئەم حاڵەتــە دەبێت لایەنی ئابووری ڕوو لە لاوازی دەکات، بە تایبەتی کە ماڵی باوکی توانای ئابوورییان لاوازبێت، ئەرکی سەرشــانی ئافرەت خۆیەتی کە هەست بەم حاڵەتە بکاتو ئەو بڕە پارەیەی بە هەر جۆرێك لە لایەن کەسی بەرامبەرەوە پێی بەخشراوە، وەك مارەیی یان هەرشتێکی تر بە وریاییەوە بیخاتە خەرجی ژیانی خۆیو لە شتی بێ سوودا بەکاری نەبات.

٩- لــەو ناوەنــدەدا گەورەترین قوربانــی منداڵانی بێ تاوانن، کــە زۆرترین باج دەکەوێتە ئەســتۆیان، بۆیە پێویســتە هەردوولا واتــە دایكو بــاوك بە گیانێکی لێپرســراویانە هەســت بە ئازارو ناڕەحەتییەکانــی منداڵ بکەن بە تایبەت دایك، جیابوونەوەی لە باوکی منداڵەکان نەبێتە هۆی پچڕاندنی هەستو سۆزی دایکایەتی لە منداڵەکانی، بەڵکو بە پێچەوانەوە پێویستە لەسەری لە دایکایەتی خۆی بەردەوام بێت بە پێی توانای خۆی جا لای خۆی بن، یا لای باوکیــان بن، ئەمەش بە کردنەوەی گرێ دەرونییەکانو دەربڕینی ســۆزو خۆشەویســتی بۆیان، ئامــۆژگاری پێدانیان، چەســپاندنی خۆڕاگــری لــە نــاو دڵو دەرونییانداو بەخشــینی ورەبــەرزی لە بەرامبەر گیروگرفتەکاندا، پێویستە ئەوەش بزانین کە پەیوەندی دایــك بە مامۆســتای منداڵەکانییەوە دەبێتە هــۆی بە ئاگابوونی دایك لە ئاستی منداڵ لە بواری ڕەوشتو زانستو هەموو بوارەکانی تــری ژیانی منداڵەکەی، جا دایــكو باوکی بەڕێز دوورە پەرێزیو پچڕاندنی هەستی دایکایەتیو باوکایەتی لە منداڵ گرفتی دنیاییو قیامەتی بەدواوەیە کە دواتر دایكو باوك خۆیان باجەکەی دەدەن کە پەشــیمانییە کە ئەو کات سوودی نابێت جا پێویستە بڕیارێك بدەین پەشیمانی لەدوا نەبێت.

١٠- لەگــەڵ هەمــوو ئەمانەشــدا دەبێــت ئەوە لە یــاد نەکەین کە نائومێــدی نەمانگرێت، چونکە بەڵێنی پــەروەردگارە بۆ هەر یەکێ لەو ئافرەتو پیــاوەی لە یەکتر جیادەبنەوە دیاریکــراوە وەك دەفەرموێت:

﴿ وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ ٱللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ وَٰسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ ﴾

النساء: ١٣٠ واتە: ((هەرکات ژنو پیاو لــە یەکتر جیابوونەوە، ئەوا خودا هەریەکەیان شادو بێ نیاز دەکات، لە بەخشینی فراوانی خۆی)).

١١- لــە یادنەکردنــی ڕابــردوو نــەك بــە خەمخــواردن بــۆ نەهامەتییەکانو ئەو کێشــانەی تووشی هاتوون، بەڵکو بە عیبرەت وەرگرتــن لە هەر کەمو کورپییەك کە تیایدا ڕوویداوە چ لە خودی خۆمــان بێت، یــان لە لایەن کەســی بەرامبــەرەوە ئەنجامدرابن، دووبــارە نەکردنەوەی ئەو هەڵانەو هەڵواســینی هەر یەکەیان لە بیــری خۆماندا لە پێنــاو بەرزڕاگرتنی داهاتوویەکی پرشــنگدار، هەروەها زۆر داوای لێخۆشبوون کردنو هەوڵدان بۆ نزیکبوونەوەی زیاتــر لە پەروەردگارو دوورکەوتنەوە لــەو هەڵانەی دەبێتە هۆی ڕەنجاندنی، ســابەڵکو ببینە جێی بەزەیی ئەوو لە بەخشــینەکانی خــۆی بەهرەوەرمان بکات، وەك (ابن القیم) (ڕەزای خوای لێبێت) فەرمویەتی: (كن لله كما یرید، یكن لك فوق ماترید) واتە: تۆ بەو جــۆرە ببە کە خودا دەیەوێت، ئەو «خودا» لە ســەرووی ئەوەوە دەبێت کە تۆ دەتەوێت).

سوود لەم دوو سەرچاوە وەرگیراوە

١- تەفسیری ئاسان

٢- حصن المسلم من الاذكار الكتاب والسنة.

ئا: بەرزان ئەبوبەکر

بەرهەمی چاکە لەگەڵ دایكو باوك..

دایباب ئەو دوو مرۆڤەی کە نزیکترینو ئەزیزترینو دڵسۆزترینو بەوەفاترین کەسن بۆ ئێمە.. ئەو دوو مرۆڤەی کە هەرگیز ناتوانین چاکەیان بدەینەوە، کاتێك ئێمە ئازارمان دەگات، ئەوان لە پێش ئێمەوە ئازارەکە دەچەژن، ئەو کاتەش ئێمە خۆشحاڵین، ئەوان بە خۆشییەکانی ئێمە زیاتر لە خۆمان خۆشحاڵن..

هەرچەند لە بارەیانەوە بنووسینو بدوێین، هێشتا ناتوانین مافی خۆیان بدەینێ، ئەوان دەریایەکن لە میهرەبانی، چیایەکن لە خۆڕاگری، زەریایەکن لە ئەوین.. گەر دەتەوێت قەدری ئەم دوو مرۆڤە بزانیت، برۆ لەو کەسانە بپرسە کە دایكو باوکیان بۆ هەمیشە ماڵاواییان لێکردوون..

سەرەڕای ئەوەش چاکەکردن لەگەڵیاندا، یەکێکە لەو کارانەی کە لە دنیاو دواڕۆژدا پاداشتی گەورەیان لەسەر وەردەگرین..

با پێکەوە چیرۆکی ئەم خێزانە بخوێنینەوەو پەندوەربگرینو فێربین، کە هەرگیز دایكو باوکمان لە یاد نەکەینو بەردەوام چاکەیان لەگەڵدا بکەینو فەرمانەکانیان بە خۆشحاڵییەوە جێبەجێ بکەین..

خێزانێك کە لە دایبابو سێ کوڕو کچێك پێکهاتبوون، کوڕە گەورەکەو ناوەنجییەکەیان گەورەبوونو ماڵو خێزانیان پێکهێناو دایبابیان جێهێشتو چوونە ماڵی خۆیانەوە، کچەکەشیان بە هەمان شێوە هاوسەرگیری کردو ماڵی جێهێشت، تەنها (هێمن)ی کوڕە بچووکیان لەگەڵدا مایەوە، ئەو کات خوێندکاری قۆناغی دووەمی زانکۆ بوو، ئەو جیاواز لە خوشكو براکانی، زۆر گرنگی بە دایكو باوکی دەداو زۆر گوێڕایەڵیان بوو، خاوەنی ڕەوشتێکی زۆر نایابو ناوازە بوو، بە ئارامو لەسەرخۆبوو، باوكو دایکی هەمیشە ئامۆژگارییان دەکردو هانیان دەدا کە بەردەوام بێت لە خوێندن، تا ئەو ساتەی بڕوانامەی دکتورا بەدەستدەهێنێت، هەموو جارێك دایکی دەیگوت: کوڕی شیرینم دەبێت کەی بێت کە تۆ بڕوانامەی دکتۆرا بە دەست بهێنیتو ببیتە کەسێکی سەرکەوتوو لە ژیاندا؟؟

ئەویش بە ئارامی وەڵامی دەدایەوەو دەیگوت: بە پشتیوانی خودای گەورە، ئەو ڕۆژە دەبینینو ئاواتەکەی تۆ دێتە دی.. ڕۆژان هاتو ڕۆیشت، بەداخەوە بای خەزان هاتو مەرگ کۆتایی بە ژیانی ئەم دایكو باوکە هێناو نەگەیشتن ئەو ڕۆژە بە چاوی خۆیان ببینن کە کوڕەکەیان بڕوانامەی دکتۆرا بەدەستدەهێنێت.. لە کاتێکدا ئەوان گەشتیان بۆ یەکێك لە شارەکانی وڵاتەکەیان کردبوو، لە گەڕانەوەیاندا دووچاری ڕووداوی هاتوچۆ بوونو هەر دووکیان پێکەوە گیانیان لە دەستداو کوڕە بچووکەکەیان تەنها جێهێشت.. بیستنی ئەم هەواڵە بۆ (هێمن) زۆر سەخت بوو، سەرەتا نەیدەتوانی بڕوا بهێنێت بە کۆچی دوایی ئەو دوو مرۆڤە ئەزیزەی کە هەمیشە لەبەر دیدەی ون نەدەبوون، بەردەوام دەگریاو هۆن هۆن ئەسرینی دەباراند.. بەهەرحاڵ ڕۆژانی پرسەو سەرەخۆشی کۆتایی هات.. سوونەتی ژیان وەهایە ئەوەی لە دایك دەبێت، دەبێت بمرێت.. ئەمڕۆ، یان سبەی.. بەرەو قۆناغێکی دیکەی ژیان هەنگاو دەنێت..

لە پاش مردنی دایكو باوکی، خوشكو براکانی هاتن بۆ لایو هەرچی میراتییەك لەوان جێمابوو بەشیان کرد، تەنها خانووەکە مایەوە.. بەوەشەوە نەوەستان داوایان کرد کە دەبێت خانووەکەیان بفرۆشنو پارەکەی بەش بکەن.. هێمن ئەم بیرۆکەیەی زۆر

لاناخۆش بوو، بۆیە بە توندی وەڵامی دانەوەو گوتی: ئەمە ئەو خانووەیە کە هەموومانی تێدا گەورەبووین، ڕۆژانی منداڵیمان تێدا بەسەربرد، تیایدا پەروەردە بووین، جوانترین ساتەکانی ژیانمان لێرەدا بەسەر برد، دایکوباوکمان بۆ بنیادنانی ئەم خانووە زۆر ماندووبوون، کاری زۆریان کرد تا ئێمە بە خۆشی بژین، بەڵام ئەوان گوێیان لێنەگرتو دواجار خانووەکەیان فرۆشتو پارەکەیان بەشکرد..

(هێمن)یش بەناچاری بەو بەشەی بەریکەوتبوو، شوقەیەکی بچووکی کڕی تا تیایدا نیشتەجێ بێت، بۆ بەدیهێنانی ئاواتی دایکو باوکی بەردەوام بوو لە خوێندن، تا توانی سەرکەوتووانە زانکۆ تەواو بکات..

پاشان بڕیاریدا بۆ بەجێهێنانی ئەو ئاواتەی دایکو باوکی بچێتە هەندەران، بۆ ئەوەی درێژە بە خوێندن بداتو بڕوانامەی دکتورا بە دەست بهێنێت، ئیدی شوقەکەی فرۆشتوچووە هەندەران، دەستیکرد بە خوێندن بۆ بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەرو دواتریش دکتورا..

دوای ماوەیەک نارەحەتییەکان سەریان هەڵدا، هەموو ئەو پارەو سامانەی پێی بوو ڕووی لە کزی کرد، بەشی تەنها مانگێکی پێ مابوو، لەبەرئەوە بڕیاریدا پەیوەندی بە خوشکو براکانییەوە بکات، بۆئەوەی هاوکاری بکەن تا بتوانێت درێژە بە خوێندن بدات، بەڵام بە داخەوە ئەوان ئامادە نەبوون تەنها ١٠ دۆلاری بۆ بنێرن، پێیان گوت: کە ئێمە ناتوانین هاوکاریت بکەین، ئەگەر ناتوانی بخوێنیت بگەڕێرەوە بۆ نیشتمانەکەی خۆمانو واز لە خوێندن بهێنە..

هەرچەندە ئەم وەڵامە زۆر تاسیری لێکرد، بەڵام بڕیاریدا هەر چۆن بێت بە پشتیوانی خودا درێژە بە خوێندن بداتو بەردەوام بێت، بۆ ئەم مەبەستە بڕیاری دا، کە بەشێك لە ڕۆژەکە کاربکات، لە کارگەیەك دامەزرا کە دەبوا ڕۆژانە (٦) کاتژمێر کار بکات، ئیدی لەو ڕۆژە بەدواوە (٦) کاتژمێر کاری دەکردو (٦) کاتژمێریش دەنوست، کاتەکانی دیکەی تەرخان کرد بۆ خوێندنو سەعیکردن..

هەرچەندە زۆر ماندوو دەبوو، ئازاری دەگەیشت، بەڵام نەیدەهێشت کەس هەست بە ئازارەکانی بکات.. ڕێگەی نەدەدا بێهیوایی زاڵ بێت بەسەریدا، ڕۆژەکان تێپەڕین.. دواجار ڕۆژی دەرچوونو تەواوکردنی خوێندنو وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا هاتە پێش، ئەو ساتەی مامۆستاکانی بڕوانامەکەیان پێبەخشی، ئەو جگە لە وێنەی دایکو باوکی شتێکی دیکە نەدەهاتە پێش چاوی، زۆر حەزی دەکرد باوکو دایکی زیندوو بوونایەو ئەو ڕۆژەیان بە چاوی خۆیان ببینیبایە..

دوای وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا، بڕیاری دا، کە هەر لەو وڵاتە کار بکات، تا بتوانێت داهاتێکی باش دەستبخات، دواجار بووە بەڕێوەبەری کۆمپانیایەکی گەورە، دوای ئەوەی توانی سەروەتێکی باش کۆبکاتەوە، بڕیاری دا بگەڕێتەوە بۆ زێدی خۆیو خزمەت بە نیشتمانو گەلەکەی خۆی بکات. دوای ساڵانێکی زۆر گەڕایەوە نیشتمان..

هەرچەندە ئەو زۆر سەرسام بوو لەوەی، لە تەواوی ئەو هەموو ساڵانەدا خوشکو براکانی هەواڵیان نەپرسیوە..

دوای گەڕانەوەی بڕیاری دا، چەند پڕۆژەیەك دابمەزرێنێت.. بۆئەوەی هیواکانی بهێنێتە دی، پاش سەرکەوتنی لە پڕۆژەکانیدا، کۆمپانیاکانی بوونە یەکێك لە کۆمپانیا بەناوبانگەکانی وڵاتەکەی.. ڕۆژێکیان بە بیریدا هات کە سەردانێکی ماڵە کۆنەکەیان بکات، تا ساتێك لەگەڵ یادەوەرییەکانی منداڵیدا بژی.. هەر کە گەیشتە گەڕەکەکەی خۆیان، لە بەردەمی خانووەکەیان ڕاوەستاو بۆ ماوەی نیو کاتژمێر تەنها سەرنجی خانووەکەی دا، زۆرێك لە یادەوەرییەکانی منداڵیو وێنەی دایبابی دەهاتنە پێش چاو..

لەوە زیاتر خۆی بۆ ڕانەگیرا، هەر بۆیە لە دەرگای ماڵەکەی دا، پیاوێك دەرگاکەی لێکردەوەو وتی: بفەرموو؟

هێمن وتی: ئایا تۆ خاوەنی ئەم ماڵەیت؟

خاوەن ماڵ وتی: بەڵێ.

هێمن وتی: بە نیازنیت خانووەکەت بفرۆشی؟

پیاوەکە کەمێك بێدەنگ بوو، پاشان وتی: ئەمە ماڵی منە، نیازی فرۆشتنیم نییە..

هێمن بۆ جاری دووەم سەیری ماڵەکەی کردەوەو پێی گوت: تکایە ئەگەر دەتوانی ئەم خانووەم پێ بفرۆشە، ئامادەم دوو هێندەی نرخی خۆی پێبدەم!!

خاوەن ماڵ، زۆر سەرسام بوو، بە پێداگریو ئەو بڕە پارە زۆرەی کە پێی دابوو، لەبەرئەوە ڕازیبوو کە خانووەکەی پێ بفرۆشێت، دوای دوو ڕۆژ خاوەن ماڵ خانووەکەی چۆڵ کرد..

(هێمن) بە ئاواتەکەی خۆی شاد بووەوە، سەیری هەر سوچێکی ماڵەکەی دەکرد، وێنەی دایکو باوکیو یادەوەرییەکانی منداڵی دەهاتنە پێش چاو..

دوای ئەوەی شەوی یەکەمی لە نێو ئەو خانووەدا بردە سەر، کە لە مێژ بوو ئاواتەخوازبوو بگەڕێتەوە ناوی، بڕیاری دا، خراپەی خوشکو براکانی لە بیر بکاتو بە دوایاندا بگەڕێتو بیاندۆزێتەوە..

بۆ سبەینێ کاتێك هەواڵی برا گەورەکەی پرسی، پێیان گوت ئەو لەبەرئەوەی قەرزێکی زۆر کەڵەکە بووە لەسەری، ئێستا لە سوچەکانی زینداندا ژیان بەسەر دەبات..

بڕیاری دا سەردانی بکات، برا گەورەکەی بە بینینی زۆر سەرسام بوو، وتی: ئەوە کەی گەڕاویتەوە؟

سەرەڕای ئەو هەموو خراپەیە من لەگەڵ تۆم کردووە، هێشتا هاتووی بۆ سەردانمو هەواڵم دەپرسی؟

(هێمن) زەردەخەنەیەکی کردو وتی: منو تۆ برای یەکین، من تۆ لە بیر ناکەم، هەروەکو تۆ منت لە بیر کرد!

(هێمن) تەواوی قەرزەکانی بۆ دایەوەو لە زیندان ئازادی کرد..

کاتێك هەواڵی برا ناوەنجییەکەی پرسی، زانی کە ئەویش لەسەر کارەکەی دەرکراوە، چوو بۆ سەردانیو بە هەمان شێوە ئەویش پرسیاری لە گەڕانەوەی کردو بە دیداری یەکدی گەلەك خۆشحاڵ بوون..

هێمن چیرۆکی ژیانی خۆی بۆ گێڕانەوەو پێی گوتن، کە ئێستا خاوەنی گروپێك کۆمپانیایە، پێی ڕاگەیاندن کە هەر یەك لەوان دەکاتە بەڕێوەبەری کۆمپانیایەك.. کاتێکیش هەواڵی خوشکەکەی پرسی، وتیان ئەویش لە هاوسەرەکەی جیابووەتەوەو ئێستا لەگەڵ خاتوونێکی هاوڕێیدا دەژی..

هێمن دەستبەجێ پەیوەندی پێوە کردو پێی گوت، بگەڕێتەوە ئەو ماڵەی کە بە منداڵی تیایدا ژیانی تێدا گوزەراندووە.. خوشکەکەی بە بیستنی ئەم هەواڵە زۆرخۆشحاڵ بوو..

کێ لەو بڕوایەدا بوو، ڕۆژێك دابێت (هێمن) بگاتە ئەو پلەو پایە.. بەڵام بەردەوامیو دڵسۆزیو گوێڕایەڵیو سووربوونی بۆ بەجێهێنانی وەسییەتو ئاواتەکانی دایکو باوکی، بووە ئەو کەسە سەرکەوتووە!!

تکایە ئەم چیرۆکە مەخوێنەرەوە..

ئالانی

(سامی) لە تاقیکردنەوەی کۆتایی ساڵ تەواو بوو، پێش ئەوەی ئەنجامی تاقیکردنەوەکان وەربگرێتەوە، لە باوکی پرسی: ئەگەر لە تاقیکردنەوە سەرکەوتووبووم، چ دیارییەکم بۆ دەکڕیت؟

باوکی بە دڵخۆشییەوە وتی: ئەگەر نمرەی باشت بەدەستهێنا، ئەوا بەڵێنت پێدەدەم، ئەم پشووە لەگەڵ خاڵۆت دەتنێرم بۆ گەشتێك، بۆ وڵاتی....!

سامی کوڕە گەورەی ماڵ بوو، دوای چاوەڕوانییەکی زۆر هاتبووە دنیا، کوڕێکی بەنازو خۆشەویست بوو لای دایكو باوکی، زۆر هەوڵیان دەدا بۆئەوەی بەختەوەری بکەن..

سامی ئەو شەوە لە خۆشی گەشتی دەرەوەی وڵات، خەو نەچووە چاوەکانی، بە درێژایی ئەو شەوە خەیاڵی بە خۆشیو بەسەربردنی کاتە خۆشەکانی ئەو گەشتەوە دەکرد..

بۆ ڕۆژی دواتر سامی بە هاوڕێیەتی باوکی، ڕۆیشت بۆ قوتابخانە بۆ وەرگرتنی نمرەی کۆتایی ساڵ..

باوکی لە نێو ئۆتۆمبێلەکەدا چاوەڕێی دەکرد، دوای ماوەیەك سامی بە هەڵەداوانو زۆر بە دڵخۆشییەوە گەڕایەوە نێو ئۆتۆمبێلەکەو کارتەکەی بە دەستەوە بوو، زۆر بە دڵخۆشییەوە هاورای دەکرد، بابەگیان مژدەم بەرێ بە دووەم دەرچووم! باوکی زۆر بە خۆشحاڵییەوە توند لە ئامێزی گرتو وتی: هەزار جار، یەك ملیۆن جار پیرۆزت بێت، کاکە سامی..

دوای چەند ڕۆژێك کاتی گەشتەکەیان هاتە پێش، سامی لە فڕۆکەخانە ماڵئاوایی لە دایەو بابە کردو بەرەو فڕۆکەی گەشتەکەیان کەوتە ڕێ، سامی یەکەمجاری بوو بچێتە نێو فڕۆکەوە، ئەو جیهانێکی نوێی بینی، لە خۆشییەکدا بوو کە هەرگیز لەوەو پێش نەیبینیبوو..

هەموو ئەو شتانەی دەیبینین بۆ سامی تازەو نوێ بوو، زۆر شتی نامۆو سەیری چاوپێکەوت، ئەو بە هاوڕێیەتی خاڵی جیهانێکی نوێی بینی، ئەوەی زۆر لای سەیر بوو، هەڵسوکەوتی خاڵۆی بوو، هەندێجار دەیبینی زۆر پێدەکەنیو هەندێجاریش وڕێنەی دەکرد.. بەشێوەیەك کە سامی لە قسەکانی تێنەدەگەیشت..

لە کۆتاییدا سامی زانی کە خاڵی ئالودەی مەیخواردنەوە بووە، زۆرجار سامی لەبەرخۆیەوە دەیگوت: منیش وەکو خاڵم دەکەم، بۆئەوەی منیش وەکو ئەو هەست بە خۆشی بکەم..

دواجار سامی بۆ یەکەمجار، لەگەڵ خاڵۆی دا، مەی خواردەوە، سەرەتا حەزی لێی نەبوو، تەنها وەکو لاساییکردنەوەیەکی کوێرانە بۆ خاڵی پاڵی پێوەنا کە تاقی بکاتەوە، ئیدی بۆ جاری دووەمو سێیەم شەرابی خواردەوە، تا وایلێهات بە خواردنەوەی مەی ئالودە بوو.. ئەو کات تەمەنی سامی سیانزە ساڵ بوو..

ماوەی پشوو گەشتەکەیان تەواو بوو، سامی لەگەڵ خاڵۆیدا گەڕانەوە وڵاتی خۆیان، سامی دوای گەڕانەوەی هەمیشە لە بیری ئەوەدا بوو کە چۆن مەی دەستبخاتو دووور لە چاوی دایكو باوکی بیخواتەوە، بەڵام دەستکەوتنی ئاسان نەبوو، دوای کەمێك بیرکردنەوەو تێڕامان ژیرانە بڕیاری دا کە باشترین ڕێگە چارە ئەوەیە کە وازی لێبهێنێت، چونکە ئەو هێشتا منداڵە، لەگەڵ ئەوەشدا خواردنەوەی مەی حەرامەو خودای گەورە سزایەکی توندی بۆ بەکارهێنەرانی داناوە!

سامی دوای ئەو بڕیارەی گەڕایەوە سەر ژیانی ئاسایی خۆی، خواردنەوەی مەی لە بیر کرد، سێ ساڵ تێپەڕی، بێئەوەی بیر لە خواردنەوەی مەی بکاتەوە، لە کۆتایی ساڵی چوارەمدا خێزانەکەی بڕیاریاندا بۆ بەسەربردنی پشووی هاوین گەشت بکەن بۆ هەندەران بۆ یەکێك لە وڵاتە ئەوروپییەکان، هەر لەو گەشتەدا حەزی شاراوەی بۆ خواردنەوەی مەی، سەریهەڵدایەوە، هەر بۆیە سامی لە هەلێك دەگەڕا، بۆئەوەی لە چاوی دایكو باوکی دووربکەوێتەوەو مەی بخواتەوە.. بۆ جارێ دووەم سامی بە خورادنەوەی مەی ئالودە بوو، تا وایلێهات وەکو ئاو دەیخواردەوە..

شەوێکیان سامی لەگەڵ کوڕە خاڵەکەیدا ڕۆیشتن بۆ یانەیەکی شەوانە، پێکەوە دانیشتنو دەستیان بە خواردنەوەی مەی کرد.. دواتر

بە مەستی گوێیان بۆ گۆرانیو مۆسیقا گرت.. لەو کاتانەدا کوڕەخاڵەکەی دەستیکرد بە گیرفانیداو شتێکی ڕەشی بچووکی دەرهێنا، بە هێواشی دەستی بە هەڵمژینی کرد، تا وایلێهات بە لای ڕاستو چەپدا دەکەوت..

سامی بە سەرسوڕمانەوە پرسی: ئەوە چییە؟ بۆچی وەها مەستی کردیت؟ کوڕەخاڵەکەی پێکەنیو وتی: نازانیت ئەوە چییە؟ ئەوە حەشیشەیە! ئەمە ئەوپەڕی تاموچێژی هەیە!

سامی وتی: ئایا ئەو پارچە بچووکە ئاوات لێدەکات؟ کوڕە خاڵەکەی وتی: فەرموو ئەو پارچەیە بگرەو تاقی بکەرەوە..

سامی پارچە حەشیشەکەی لێوەرگرتو هەڵی مژی، بە خەیاڵ چووە جیهانێکی دیکەوە..

سامی نەیدەزانی کە ئەو پارچە حەشیشەیە دەبێتە بۆسەیەك بۆی، نەیدەزانی ئەوە مردنێکە هەموو ڕۆژێك لە دەرگای دەدات، هەڕەشە لە ئایندەی دەکات، دوای ماوەیەك سامی بووە کەسێکی ئالوودە بە مادده هۆشبەرەکان.. ژیانی تەواو هەڵگەڕایەوە، تەندروستی بەرەو خراپی ڕۆیشت، بیروهۆشی تێکچوو، پارەو سامانی لە دەستدا نەما!

بەهەر جۆرێك بێت سامی خوێندنی تەواو کردو پیشەیەکی بەدەستهێنا، سەرەتا زۆر ڕقی لە خەڵکی دەوروبەریی بوو، حەزی دەکرد لێیان دوورکەوێتەوە، ئەو وایدەزانی کە هەموو خەڵکی بە نهێنی ژیانی ئەو دەزانن‌و هیچ کام لەوان متمانەیان پێی نەماوە، تا وای لێهات بووە کەسێکی زۆر توڕەو گۆشەگیر..

هەژدە ساڵ بەسەر ئەو بارودۆخەدا تێپەڕی، لەگەڵ ئەوەشدا چەندین کاری گۆڕی بۆئەوەی بتوانێت خەرجی حەشیشەکەی بەدەستبهێنێت.. ڕۆژ لە دوای ڕۆژ گرفتو کێشەکانی زیادی دەکرد، تەنانەت لەگەڵ کەسو کارو خێزانەکەشیدا...

سامی وایدەزانی، ئەو لە دەریایەکی قوڵدایەو نە کەناری هەیەو نە ڕێگەی ڕزگاربوون.. هەربۆیە بڕیاری دا کە تەواوی کێشەکەی بۆ یەکێك لە هاوڕێ نزیکەکانی باس بکات، بەو هیوایەی ڕێگە چارەیەکی بۆ دابنێت.. تا لەو دۆزەخە ڕزگاری بکات.. بۆ ئەو مەبەستە سەردانی هاوڕێیەکی دێرینی کرد، هاوڕێکەی بە گەرمی پێشوازی لێکردو گلەیی لێکرد کە ماوەیەکی زۆرە دیار نییەو سەردانی نەکردووە!

سامی زۆر بە خەمباری تەواوی بەسەرهاتو چیرۆکی ژیانی بۆ گێڕایەوە، داوای لێکرد یارمەتی بدات، تا لەو بارودۆخە ڕزگاری ببێت، کاتێك سامی لە قسەکانی بووەوە، هاوڕێکەی گوتی: چارەسەرێکم لایە تەواوی ئەو ئازارەت لەبیردەباتەوە، تەنها تۆ دەستت درێژ بکەو چاوەکانت بنوقێنەو کەمێك چاوەڕێ بکە..

سامی وتی: تۆ چی دەڵێی؟ من لە بارودۆخێکی زۆر خراپدام، کەی کاتی گاڵتەو گەپە!

هاوڕێکەی گوتی: من گاڵتە ناکەم، چیم پێ گوتی، وابکە، ئەنجامەکەی دەبینی!

سامی دەستی درێژ کردو چاوەکانی نوقاند، هاوڕێکەی دەستی گرتو دەرزییەکی لێدا.. کاتێك سامی چاوەکانی کردەوە، هاوڕێ ئامۆژگاریکارەکەی تەواو بوو لە لێدانی دەرزییەکەی، (هیرۆیین) بە تەواوی جەستەیدا بڵاوبووەوە.

لەگەڵ سەرەتای لێدانی دەرزییەکەدا ئازاری نوێ تەواوی جەستەی سامی گرتەوە، ئیدی سامی ئالودەی هێرۆیین بوو، بە جۆرێك نەیدەتوانی دەستی لێ هەڵبگرێت، هەر کاتیش هەوڵی بدایە کە دەستی لێ هەڵبگرێت، هەستی بە ئازارێك دەکرد ئێسقانەکانی دەیان زریکاند، بە جۆرێك کە توانای بەرگەگرتنی ئەو ئازارەی نەبوو!

سامی هەموو سەروەتو سامانەکەی بۆ کڕینی هێرۆیین خەرج کرد، قەرزێکی زۆری لە خانەوادەو هاوڕێکانی کرد.. (ئەوان ڕاستییەکەیان نەدەزانی)، تا کار گەیشتە ئەوەی خانووەکەشی خستە بارمتەوە.

دوای ماوەیەك تەندروستی زۆر خراپ بوو، چەند جارێك لە نەخۆشخانە خەوێنرا، بەڵام هیچ سودێکی نەبوو..

شەوێکیان نەیتوانی لەوە زیاتر بەرگەی ئەو ئازارە سەختەی جەستەی بگرێت، کە پێویستی زۆری بە هێرۆیین بوو، بەڵام تەنها دینارێکی پێنەبوو بۆئەوەی ئەو ژەهرە کوشندەیە بکڕێت.. لەگەڵ ئەوەشدا بە هەرنرخێك بێت دەبوا ئەو شەوە هێرۆینی دەستخستایە، ئەو شەوە باوکی لە سەفەر بوو..

سامی هەڵسوکەوتی گۆڕابوو بۆ کەسێکی شەڕانگێز، بەشێوەیەك کە بەهای مرۆیی خۆی لە دەستدا بوو، سامی بۆ دەستخستنی بڕێك هێرۆیین ڕووخساری خۆی پێچاو لە ژوورەکەی هاتەدەرەوە، بڕیاریدا ئاڵتونەکانی دایکی بدزێت، چونکە توانای ئارامگرتنی نەمابوو..

سامی بە هێواشی بەرەو ژوورەکەی دایکی ڕۆیشت، کانتۆرەکەی دایکی کردەوە، هەندێك لە ئاڵتونەکانی دایکی دزی، لەو کاتەدا دایکی لە دەنگی کانتۆرەکە وەخەبەرهات، بینی تارماییەك دەجوڵێت، بە هەموو هێزی هاواری کرد، حەرامزادە، حەرامزادە، ئەوە چی دەکەیت.. سامی بە دەستە پیسەکانی توند دەمی خاوێنو پاکی دایکی گرتو خستییە سەر زەوییەکە، دایکی لە ترسا لە هۆشی خۆی چوو..

لەو کاتەدا برا بچوکەکەی لە دەنگی دایکی وەخەبەرهاتو بە هەڵەداوان بەرەو ژوورەکەی دایکی ڕۆیشت، تارماییەکی بینی، پەلاماری داو بەشەڕهاتن.. ساتەکان بۆ سامی زۆر سەخت بوون، هەڵوێستەکان گەلەك دژواربوون، نزیك بوو دەرکەوێت کە ئەوە سامییەو براکەی گرتووەو دزی لە دایکی کردووە، سامی بە چەقۆ لە برا بچوکەکەی دا، بۆئەوەی ڕابکاتو لەو بارودۆخەدا خۆی ڕزگار بکات.. پاشان بە ئاڵتونەکانەوە ڕایکرد..

لەو کاتەدا ئۆتۆمبێلی پۆلیس بە شەقامەکەدا دەسوڕایەوە، تێبینیان کرد کەسێك لەو ماڵە بە ڕاکردن هاتەدەرەوە، دەکەوێت بە زەویداو هەڵدەستێتەوە، قوتویەکیشی بەدەستەوەیە، گومانیان کرد کە ئەوە دزە، چواردەوریان گرتو دەستگیریان کرد..

کوڕە بچووکەکەیان گواستەوە بۆ نەخۆشخانە، بەڵام بەداخەوە لە ڕێگەدا گیانی لە دەستدا، بە هۆی ئەو چەقۆیەی کە نزیکترین کەسی لێیدا.. ئەو کەسەی کە پێکەوە نانیان دەخوارد، پێکەوە دەنوستنو پێکەوە پیدەکەنینو ...

کاتێك لێکۆڵینەوەکان ئەنجامدران ڕاستییەکی تاڵی چاوەڕوان نەکراو سەری هەڵدا، دەرکەوت کە تاوانبارەکە کە کەسێکی کوشتووەو ئاڵتونی ماڵەکەی دزیوە، کوڕە گەورەی ماڵەکەیە (سامی)!

دایکی بەرگەی ئەو هەواڵەی نەگرت، نەخۆشکەوتو بردیانە نەخۆشخانە، هۆن هۆن فرمێسکی دەباراند.. فرمێسکی پەشیمانیو ئازارو خەم، بۆ کوڕە کوژراوەکەی، بۆ سامی ئالودەبوو، کە ئایندەی لە دەستدابوو، ئێستا لە دیدی خەڵکیدا سامی کەسێکی تاوانبارو بکوژو دزو پیاو خراپە!

سامی بۆ ڕابردووی خۆی زۆر گریا، ئەو بە هۆی مادده هۆشبەرەکانەوە هەموو شتێکی لە دەستدا، دینو دونیای، پیشەو فەرمانی، تەندروستیو خێزانو کەسو کاری، شۆرەتو ناوبانگی، تەنانەت بووە بکوژی براکەی!!

(سامی)یان گواستەوە بۆ نەخۆشخانە، بەردەوام بیری لە یادەوەرییە تاڵەکانی ڕابردووی دەکردەوە، کە ماددەی هۆشبەر هەموو ژیانی تێکدا..

خوێنەری ئازیز.. سامی ڕۆیشتو ناتوانێت ڕابردوی خۆی بگۆڕێت، بەڵام ئێمە دەتوانین لە ڕابردووی سامی پەند وەربگرینو هەرگیز نزیکی ئەو ڕێگەو هاوڕێو کەسانە نەکەوین، کە بە هەمان ئەنجامی سامیمان دەگەیەنن..

سەرچاوە: ١٠٠ طريقة ووصية لتكوني أما ناجحة

چیرۆك، هەلێك كە هیچ منداڵێك نایەوێت

خوێندنـــەوەی چیرۆك لە كاتی شـــەودا، بـــە كاتێكی گرنگ بۆ
پێكەوەبوونی منداڵو دایكو باوكی منداڵ باســـكراوە. بەو واتایەی
كـــە دایكو باوك ئەو كاتـــە تەنها تایبەت بكەن بـــە منداڵەكانیان،
نـــە تەلەفزیۆن، نـــە تەلەفۆن، نە میوانیو لێدانـــی زەنگی ماڵەوە،
نـــە ئیـــشوكارو بەرپرســـیارییەتی ماڵ، نە ئـــەركو كاری دەرەوەو
دەوام، نـــە هیچ كارێكی تر، تەنها منداڵو دایكو باوكو چیرۆكێكی
خۆشـــی شـــەوانە، هیچ شـــتێكی دی لە ئارادا نییە. بەمەش دووری
پەیوەندی منداڵو گەورەكان زۆر كەم دەبێتەوە، ئەمە دەبێتە هۆی
دڵگەرمـــیو دڵنیایی لای منـــداڵ، كە وادەكات منداڵەكە لە شـــەودا
خەوێكـــی ئارامی هەبێـــت، هەروەها بە درێژایی ڕۆژیش هەســـتی
پشـــتیوانیو باوەڕبەخۆبوونو دڵنیایی لە خۆیدا هەســـت پێدەكات.
چونكە پشـــتیوانی ســـەرەكی هەر منداڵێك بە پلـــەی یەكەم دایكو
باوكی ئەو منداڵەن، كاتێك منداڵ هەر شەوە یەكێك لەو دووانە بۆ
چیرۆك خوێندنەوەی شـــەوانە لە تەنیشت خۆیەوە دەبینێت، ئەوا
ئەو كاتە تەنها بۆ گێڕانەوەی بەسەرهاتو چیرۆك گێڕانەوە نابێت،
تەنهـــا نابێتە هۆی دڵنیایی بەڵكو منداڵ لە بارەی هەســـتو ترسو
دڵەڕاوكێكانیەوەو هەروەها بابەتی تریش كە بە درێژایی ئەو ڕۆژە
بـــۆی هاتۆتە پێش، لەگەڵ دایك، یـــان باوكی دەدوێت، دوودڵ نییە
لەوەی كە ئەوان دووانی ئەمینی ڕازەكانی ئەونو هەروەها ڕێنوینی
چاكیشن بۆ چارەسەركردنی گرفتەكانی!!

هیچ كاتو لە هیچ سەردەمێكدا، گێڕانەوەو چیرۆك خوێندنەوە،
ئەرزشو گرنگی خۆی لەدەســـت نەداوەو نـــادات! بە پێچەوانەوەی
بـــاوەڕی گشـــتییەوە، خوێندنـــەوەی چیرۆك هەمیشـــەو لە هەموو
بارودۆخێكو شوێنێكدا، بەهای خۆی پاراستووە، هەڵبەت بێ دوودڵی،
تەلەفزیۆنو كۆمپیوتەر، بەشێكی گەورەی لە كاتی تەرفیهی منداڵان
پڕدەكاتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هێشتاش چیرۆكو خوێندنەوەی

له دەستی بدات!

درەخشان بەهادین

چیرۆکی شەوانە، هەلێکی بە ئەرزشە کە مایەی خۆشحاڵییە بۆ منداڵانی نێوان ٣-٦ ساڵو دایکو باوکانیان. کاتێك پرسیار لە منداڵان دەکرێت سەبارەت بەو یاریو سەرگەرمیانەی کە جێی دڵخۆشیو ئارەزووی ئەوانە. ئەوا ئەوان (شتومەکی یاریکردن) ناودەبەن بە رێژەی ٣٠٪و دواتر تەلەفزیۆن ٢٦٪، کۆمپیوتەر ٢١٪ لە کۆتاییدا چیرۆك ١٩٪ کەواتە هێشتا گێرانەوەی چیرۆك بە کاتێکی زۆرباش بۆ پێکەوەبوونی دایکوباوکانو منداڵەکانیان دەژمێرێت. ئەگەرچی (کەلوپەلی یاری- سەیرکردنی تەلەفزیۆنو کۆمپیوتەر) بە پلەبەندی لە پێشەوەنو لەسەرەوەی لیستەکەدان.

خوێندنەوەی چیرۆك شەوانە بۆ منداڵ وەك نەریتێکی لێهاتووە کە دەبێ هەرشەوە بەر لە خەوتن چیرۆکی بۆ بگێڕیتەوە! چەندین سەدەیە کە کاتی چیرۆك وتن تایبەتکراوە بۆ چەند ساتێك بەرلەخەوتن، لە ٦٠٪ منداڵان جێگەی نوستن بە شوێنێکی خۆش دەزانن‌و لە ٨٨٪ ئەوان ئەوە دووپات دەکەنەوە کە کاتێك گەورەکان چیرۆکیان بۆ دەڵێن باشتر دەخەون، لەگەڵ ئەوەی منداڵان مەیلێکی زیاتریان بۆ سەیرکردنی تەلەفزیۆن هەیە، بەڵام لە ٩٧٪ ئەوان حەزدەکەن یەکێك لە دایكو باوك یانیش باپیرەو دایە گەورە کاتێکی زیاتریان بۆ چیرۆك گوتن بۆیان تەرخان بکەن. لەسەر بنەمای ئەو لێکۆڵینەوەو بەدواچوونانەی کە ئەنجام دراوە سەرجەمی ماوەی ئەو کاتەی کە دایكو باوك لە ماوەی هەفتەیەکدا بۆ چیرۆك وتن تەرخانی دەکەن، دەکاتە کاتژمێرێك (کە ئەم ماوەیە بە هیچ جۆرێك جێگای باسکردن نییە).

دایکان لە وتنی چیرۆکدا زیاتر لێهاتووترن!

ئەنجامی لێکۆڵینەوەکان باس لەوە دەکەن کە دایکان توانیویانە ساتو وەختی چیرۆکی شەوانە تایبەت بکەن بە خۆیان. ئەم خاڵە دەتوانێت تا ئەندازەیەك وەڵام بێت بۆ ئەو پرسیارو باسانەی کە بۆچی ئاستی خوێندنەوە لای کچان زیاترە وەك لە کوڕاندا؟ رەنگە ئەگەر باوکانیش بۆ کوڕە بچوکەکانیان چیرۆکی زۆرتریان بووتایە، ئەوا ئەوانیش حەزێکی زیاتریان بۆ خوێندنەوەی کتێب لا دروست دەبوو. چونکە کەسی نمونەو سەرمەشق لای منداڵان بە پلەی یەکەم دایكو باوکی ئەو منداڵەن!

دایکان لە ٦٩٪و دایە گەورەکان ٢٥٪ رێژەی گوتن‌و خوێندنەوەی چیرۆکیان تایبەت کردووە بە خۆیان، بە بەیداخدارانی ئەم بوارە ناسراون، ئەمە لە کاتێکدا کە هاوسەرەکانیان بە رێژەیەکی کەم باس دەکرێن. کاتێك لەو بارەیەوە لە منداڵان پرسیار دەکرێت لە ٦٩٪ ئەوان پێیان خۆشە دایکیان چیرۆکیان بۆ بگێڕێتەوە، چونکە دایکان هونەرو کارایەکی زۆرتریان هەیە لە چیرۆك وتنداو چاکترن. دەتوانن دەنگی خۆیان لەگەڵ گۆڕانی باس‌و کەسایەتییەکانی نێو چیرۆکەکە بگۆڕن‌و هەماهەنگ بکەن.

ئەو چیرۆکانەی منداڵان پێیان خۆشە:

منداڵان زیاتر لە هەرشتێك شەیدای ئەو چیرۆکانەن کە کەسایەتییەکانی ناوی لە ئاژەڵو پاڵەوانو شازادەکان پێکهاتبێت. منداڵان وەك نیازێك حەزیان لە جێهێشتنی دونیای واقیعو چوون بەرەو جیهانی خەیاڵ هەیە، بۆیە ئەو چیرۆکانەشیان حەزلێیە کە ئەوان بۆ نێو رویاو خەونەکانیان ببات‌و سەرەنجامیش کۆتایەکی چاکی هەبێت. هەروەها هەموو منداڵان ئەو چیرۆکە درێژو زۆرانەیان پێخۆشە کە تێیدا هەر کەسایەتێك رۆڵی تایبەت‌و بوونی سەربەخۆو جیای خۆی هەبێت. بۆیە ئەوە ئێوەن کە دەبێت کاتێکی تایبەت تەرخان بکەن بۆ کرینی کتێب‌و هەڵبژاردنی چیرۆك، گونجاو بێت لەگەڵ تەمەن‌و ئارەزووی منداڵەکانتاندا. کەواتە خوێندنەوەی چیرۆك فەرامۆش مەکەن‌و بێ دوودڵی‌و بێ ئەولاولا، هەر شەوە کاتێك تایبەت بکەن بۆ چیرۆك خوێندنەوە بۆ منداڵەکانتان. دایکان دەبێت هەندێ شەو فرسەتی چیرۆك خوێندنەوە بە باوکان بدەن! بەم جۆرە پەیوەندی خۆتان لەگەڵ منداڵەکانتاندا بەهێز دەکەن. سەرەڕای پتەوکردنی پەیوەندی خێزانی، ئەمە جگە لەوەی کە فەرهەنگی خوێندنەوەت لە منداڵانی خۆت‌و نەوەی داهاتوودا پەرەپێدراوەو بەمەش سەرمایەگوزارییەکی گەورەت بۆ ئایندەی ئەوان‌و کۆمەڵگا کردووە.

نامە نوریەکان

ماموستا گیان وتەکانت وەکو زەمین لەرزە، هەموو جەستەی هەژاندم، تەزووی بە ڕۆحمدا هێنا لەو ساتەوە تۆم بەجێهێشت بە دەم هەنسکی گریانێکی قوڵەوە نەمزانی چۆن گەیشتمەماڵەوەو خۆم هاویشتە باوەشی دایکمو وەکو منداڵێکی ساوا تەسلیمی گەرمەشینو گریانێکی بێ سنوور بووم!

بەرامبەر بە لوتفو بەزەییو گەورەیی خودا هەستم بە شەرمەزارییەك کرد، کە نەمدەتوانی سەرم هەڵبڕم ....

منی بەندەی گوناهبار چیم؟! خودا هێندە دەرگای هیدایەتم بۆ واڵا بکاتو بەرامبەر بە گوناه و تاوانو غەفڵەتم میهرو بەزەییو میهرەبانی بنوێنێت!!

دیداری منو تۆ ماموستای بەڕێزم شتێکی چاوەڕواننەکراو بوو، چی قەدەرێکی سەیر بوو کە منی بە تۆ ئاشناکرد!!

هەمیشە هەستێك بەرەو خودا بانگی دەکردم، بەڵام من تاوانو دەوروبەر مەستی کردبووم، لە نێوان قاقای پێکەنینو ئاهەنگو شاییو داوەتو هەڵپەڕکێدا، بۆ بەختەوەری دەگەڕام، بەڵام لە گەرمەی پێکەنینو شادیمدا لە ناخمدا خەمێکی قاڵ دڵی دەگوشیم!!

هەمیشە چرپەیەکی هێمن ئامۆژگاری دەکردم، وریای دەکردمەوە، بەڵام دەنگەکە زۆر کزو لاواز بوو، لە دەنگە دەنگو غەڵبەغەڵبی بێ ئاگاییدا کپ دەبوو!

گومانم نەبوو لەوەی کە وێڕای گوناه و تاوانم، خودام خۆشدەوێت!

سەرەتا پرسیارەکەی جەنابتم بەلاوە سەیر بوو: ئەی چۆن خودام خۆشناوێت!؟

ماموستا گیان، زۆرن ئەو کەسانەی وەکو منن، خودایان خۆشدەوێت سوژدەی بۆ دەبەن، لێی دەپاڕێنەوەو نزای بۆ دەکەن، خۆیان بە بەندەی وی دەزانن، وەلێ لە هەمان کاتدا بەندەی شاوەتو ئارەزووەکانی خۆیانن، ناتوانن بە تەواوی خۆیان لە دەستی نەفسو شەیتان قوتارکەن، باقو بریقو تامو لەزەتی خۆشییە فریودەرەکانی دونیا، هێندە هەستو نەستی داگیرکردوون، بەهەشتی بەرینی خودای وەبیر بردوونەتەوە. ....لە سزای سەختی ڕۆژی دوایی بێ ئاگان، مردنو زیندوبوونەوەیان فەرامۆشکردووە!!

بە خەیاڵ وەدووی شادمانیدا وێڵن، بەڵام وەکو هەنگێك کەوتبێتە نێو هەنگوینی خۆی، تا دێت لە نێویدا نوقم دەبێتو سەرەنجام لەوانەیە نەتوانێت خۆی ڕزگار بکات !!

ئەمن ئێستا دەزانم خۆشەویستیم بۆ خودا زۆر سادەو ساکار بوو، هەرگیز خوداوەندێکی وەها گەورەو بەدەسەڵات و میهرەبان ، وەها خۆشەویستییەکی شایەن نییە!

ئیبنولقەیم دەگێڕێتەوە: کە مشکێك عاشقو شەیدای وشترێك بوو، زۆری خۆشدەویست، ڕۆژێك داوەتی کرد بۆ ماڵی خۆیان، کاتێك کە وشترەکە ماڵە بچکۆلەکەی مشکی هاوڕێی بینی، پێی گوت: یان خانوویەك دروست بکە شیاوبێت بە خۆشەویستت، یا خۆشەویستێك بگرە شایان بە ماڵەکەت بێت!!

ئیبنولقەیمیش دەڵێت: تۆش یان ڕووبکەرە خودا بە دڵێك

نامەی سیازدەیەم

شایانی ئەو بێت، یا خودایەك پەیداکە شایان بە دڵی تۆ بێت!!

ئەو ڕۆژە تێگەیشتم کە بەندایەتی بۆ خودا وتەیەکی سەرزارەکی نییە، تەسلیم بوونو ملکەچبوونە بە خودا، بە فەرمانەکانی.

بە دوورکەوتنەوە لە قەدەغەکراوەکانی دەسەلمێت ئێمە تەسلیمی خوداین، یا نەفسی ئەممارە!؟

کاتێك لە ژێر باڵی ڕەشی شەودا ئارەزووەکان هێرش دێنن، ئەو کاتە خودامان دێتەوە یادو لە شەرمی خوداوەند چاوەکانمان دادەخەینو ڕووی دڵەکانمان دەکەینە ئەو!

مانایەك بۆ خۆشەویستی خودا نامێنێت کە من بەندەی خوداوەندم، بەڵام ملکەچی فەرمانەکانی نەبم، کە داوام لێدەکات باڵاپۆشبم، لە ڕووکەشو ناوەرۆکدا پاكو بێگەردو پاکیزە بم! تاوانم لەلا بچوك نەبێت!!

فوزەیل دەفەرموێت: هێندەی تۆ گوناهت لەلا بچوك بێت، لەلای خودا گەورەیەو هێندەی لە لای تۆش گەورە بێت لەلای خودا بچوکە!!.

ئەمڕۆ دەمەوێت بەڕاستی بۆ لای خۆشەویستی گەورەی خۆم بگەڕێمەوە...... بە فرمێسکی پەشیمانیو هەنسکی شەرمەزاری، لاپەڕەی ڕەشی تاوانەکانم بسڕمەوە، دڵی بەردم بە فرمێسکەکانم نەرمکەم، بچمە میحرابی بەندایەتی ڕاستەقینەو بەرەو بەهەشتی نەبڕاوەو ڕیزوانی خودایی بکەومەڕێ.

ئیتر ناهێڵم، هیوام بە دونیای فانیو هاودەمی خراپو نەفسو شەیتان تۆبەم پێ دوابخەن، نامەوێت تەمەنی جوانیم بەندایەتیو ملکەچی بۆ شەیتان بێتو تەمەنی پیریو لاوازیم بەندایەتی بۆ خودا بێت!!

نامەوێت چیدی ئەو جوانییەی خودا پێی بەخشیوم، لە بری سوپاسگوزاری بۆ تاوان بەکاریبهێنم!!

نامەوێ چیدی لە شوێنێکبم کە خودا پێیناخۆشە!

دەمەوێت ئیتر هەلگری پەیامی نورینی ئەوبم، دەمەوێت گوڵەباخو گوڵفرۆش بم!

نامەوێت لەم دنیا، مەستی کەیفو سەرابی تاوان بمو لە قیامەتیشدا مەنزلگای دۆزەخو خۆراكو خواردنەوەم زەققوم بێت!

پەیمانەو بە خودای خۆمی دەدەم، ئیتر من ڕێگای نورینی خۆم دۆزییەوە، چیدی ناگەڕێمەوە تاریکستان.........

ئیتر من تامی بەندایەتیم کردوەو سوژدەیەك بۆ خوداوەند بە هەموو خۆشییەکانی دونیا ناگۆڕمەوە.......

ئێستا من قوتابی پێغەمبەرم (درودو سەلامی خودای لەسەربێت)، بە ئومێدی ئەو ڕۆژەم کە بە دیداری شاد دەبم، بە دەستی ئەو جامی شەرابی کەوسەر نۆش دەکەم، من ئەو پەیامبەرە میهرەبانە بەسۆزە، پڕ میهرو ئەوینەم هەبێت، چۆن دەبێت بۆ پێشەوایەکی دی چاوبگێڕم.

مژدە ، مامۆستام موژدە، من بوومە چرایەکی پڕ نوور، بە نوری پاکی ئەم ئیسلامە، مونەوەر بووم..

ئەوەندە چاوی پڕ بێ نوری پڕ نورو مونەوەر کرد
که نەرگس چاوە چاوی نورییە لەو نوری چاوانە!!

لەگەڵ مەلا حەسەنی دزڵی مەردۆخی شاعیردا

شاعیر ناوی "حەسەن"ەو کوڕی مەلا موحەممەدەو نازناوی "هیجری"یە، ساڵی (١٨٥٤)ی زاینی لە بنەماڵەیەکی خوێندەوارو ئایینپەروەر لە هەورامان لە دایکبووە، لە تەمەنی شەش ساڵییەوە لە لای باوکی دەستی بە خوێندن کردووەو خوێندنی سەرەتایی تەواو دەکاتو پاشان لە لای مامۆستایانی سەردەمی خۆی خوێندنە شەرعییەکانی تەواوکردووە، دواتر چووەتە قاهیرەو (١١) ساڵ لەوێ ماوەتەوە، (٩) ساڵ مامۆستای زانکۆی ئەزهەر بووە، کە ئەم پلەو پایەیە بۆ مەلایەکی کورد، بەڵگەی ئەوپەڕی خوێندەواریو پلەی زانستی بەرز بووە!

کاتێك دەگەڕێتەوە بۆ کوردستان، هیچ پۆستو پلەو پایەیەك قبوڵ ناکاتو دەگەڕێتەوە بۆ دێی "هانەی قوڵ"و دەبێتە پێش نوێژو وتاربێژی ئەوێ. ساڵی (١٩٤٢) کۆچی دوایی کردووەو لە ئاوایی (دزڵی) لە هەورامان لە گۆڕستانی ئەسحاب، بە خاکی سپێردراوە.

ئەمەش نمونەیەکە لە شیعرەکانی کاتێك کە یەکێك لە دەسەڵاتدارەکان نامەیەکی بۆ دەنێرێ، کە بچێتە لایو ببێتە نوسەری تایبەتیو مودەریسو قازی مەحکەمە، وەڵامی نامەکەی بە پارچە شیعرێك دەداتەوە کە بەداخەوە زۆری لێ ونبوە، وا دیارە ئەم دەسەڵاتدارە لەگەڵ ئینگلیزەکاندا سەروکاری بووەو سەگێکی دەسەمۆی بووە کە زۆرجار لەگەڵیابووەو خەڵك لەم کارەی ناڕازی بوون، ویستویە مامۆستا ببێتە نووسەری تایبەتی، لەبەرئەوە مامۆستا زۆر خوێندەوار بووە، لە نامەکەدا کە بۆ مامۆستا نێرراوە زۆر بە تامەو تاسوخەوە نوسراوە، ئەگەر بچێتە خزمەتی ژیانی دەگۆڕێتو پلەو پایەیەکی چاکی پێ دەدرێ، لەگەڵ ئەوەشدا کە مامۆستا زۆر موحتاج بووە، جلەکانی دەیان پینەیان پێوە بووە، وەڵامی نامەکە ئاوەها دەداتەوە:

سەر وەك مەسینە، سەگ لەسەر سینە
و(الخبیثات للخبیثین)ە
ئاخر کام ئینسان دەسەبرای سەگە
ڕەفیقی تانجیم پێ ناشیرینە
هەرکەسێ سەگی کرد بە هاوخوانی
ئەوە نۆکەری ئینگلیسینە
قودرەتو سەروەت جاهو جەلالات
پێشکەش بە وانەی پێیان شیرینە
سەد تفو لەعنەت لە قوربان قوربان
لە ئاغا فەرمووی یەکجارم قینە
خۆم زەلیل ناکەم بۆ فلسو دینار
ئەویش لە سایەی عیززەتی دینە
پێم خۆشە نانی جوێ ڕەشی عەباڵ
دوێنەی خەجیجەو فاتەو جەمینە
کاڵەو کڵاشی ساختی هەورامان
نایدەم بە فۆنرەی چەرمی مەکینە
ئیسلامو عیززەت عیلمو کەرامەت
کوردو شەرافەت ڕەسمی دێرینە
هەی هۆو چەن دوورین منو نۆکەری!
ئەمەش هەر جۆرێ کاسەلێسینە
سەلام سەییدی "وێرمەنە" دینار
خویەکی پیسو زۆر ناشیرینە
ناکەومە پینەی درۆی ئاغایان
کەوشو کراسی خۆم ئەکەم پینە
ئاخر من قورئان وا لە لەسەر سینەم
"الطیبات للطیبین"ە
من هەڵۆی لوتکەی بەرزی دالانیم
هەرگیز وەك قالاو ناکەومە چینە
حەسەن بۆ مەقام نۆکەری ناکا
سەد جار ڕیامە ئەو جۆرە ژینە

نمونەیەك لە قەناعەتو کەمویستی:

ڕۆژێك لە دزڵی چەند هاوەڵێکی لە مەلاکانی مەریوان دێن بۆ دیدەنیو نیوەڕۆ دۆخەوایان هەیە، بڕیاریش وایە ئێوارە نانی پووە (بەڕوو)یان ببێ. یەکێك لە هاوەڵەکانی دەڵێ: مەلا ئەمە چ جۆرە میواندارییەکە؟ ئەگەر ناتوانی گیسكو برنجمان بدەیتێ، نانو کولێرەیەك فەراهەم کە، ئەمە کەی خواردنە؟ مامۆستاش ئەفەرموێ حەرام ناخۆم، حەڵاڵیشم دەستناکەوێ، ئەویش دەڵێ: حەڵاڵ خۆری مایەی کەم دەسەڵاتییە، ئەویش دەڵێ: واللە وانییە، دەتوانم پێتان بسەلمێنم. دەڵێن: ئادەی، کابرایەك بانگ دەکاو دەڵێ: ئەم نامە بەرە بۆ فەرەجوڵڵا بەگی ئەڵمانە. دەنوسێ:

فەرەج فەرەجێ لەم دڕیا میمان
واردەش گەرەکا ئامان سەد ئامان
وە فریام یاوە میکائیل ئاسا
ئابرووشا بەردا مەلای مەریوان

کابرا نامەکە ئەباو ئەو شەوە هەر جۆر بووە بە پێکەنینو قسەی خۆش دەیبەنە سەر، بەیانی کابرا دێتەوە هێسرێکی بارکردووە لە پێداویستی ژیانو دوو گیسكو چوار قەران پارەشی هێناوە، پیشانیان دەداو دەڵێ: چاوتان لێیە! حەڵاڵ خۆری مایەی بێ دەسەڵاتی نییە، بەڵام بەداخەوە دەبێ بینێرمەوە، ئەوانیش دەڵێن: چۆن شتی وا دەبێ، مەگەر شێتی؟ سەوقاتو دیاریو بەرات حەرامە؟ ئاخر کابرا زەحمەتی کێشاوەو ناردوویەتی. ئەویش دەڵێ: کاکی برا، بە خوا ئێوە ئەو پیاوە ناناسن.

هاوکات مامۆستایەکی زۆر بە عیززەتو نەفس بەرزو بە قەناعەت بووەو خەڵاتی دەوڵەمەندو خانەدانانی پەسەند نەکردووە.

لە بارەی شاعیرەوە قانعی شاعیر دەڵێت: ئەگەر وەك مەلا حەسەنی شاعیر بوایەم، دەنگی داماوی کوردم دەگەیاندە هەموو دنیا.

مامۆستا هێمن دەڵێت: پێم وایە ئەدەبی کوردی، مەلا حەسەنی کەم بووە.

مامۆستا هەژار دەڵێت: حوزنی موکریان گوتی: شاعیری گاڵتە چیمان نییە، منیش وتم: مەلا حەسەن دزڵیمان هەیە.

مامۆستا سوارەی ئیلخانی زادەش دەڵێت: کورد شاعیری شۆخی وەك مەلا حەسەنی نەبووە.

شێخانی